

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

Přírodovědecká fakulta

Katedra geografie

Bc. Veronika KLEMENTOVÁ

**REGIONÁLNÍ IDENTITA OBYVATEL
LANŠKROUNSKA**

Diplomová práce

Vedoucí práce: Mgr. Miloslav ŠERÝ, Ph.D.

Olomouc 2017

Bibliografický záznam

Autor (osobní číslo): Bc. Veronika Klementová (R140277)

Studijní obor: Učitelství geografie pro SŠ (kombinace Bi-Z)

Název práce: Regionální identita obyvatel Lanškrounska

Title of thesis: Regional identity of inhabitants in Lanškrounsko region

Vedoucí práce: Mgr. Miloslav Šerý, Ph.D.

Rozsah práce: 114 stran, 12 vázaných příloh

Abstrakt:

Diplomová práce si klade za cíl zhodnotit míru regionální identity na území správního obvodu obcí s rozšířenou působností Lanškroun, jakožto regionu s přerušenu kontinuitou socio-historického vývoje. První část práce je věnována seznámení se s teoretickými východisky dané problematiky, vymezení studovaného území a shrnutí zdejší historie s důrazem na změny národnostního složení obyvatel. Druhá část práce se zabývá analýzou dat získaných při dotazníkovém šetření, jenž bylo na zájmovém území uskutečněno. Výsledky jednotlivých výzkumných otázek jsou porovnávány nejenom s předem stanovenými předpoklady, ale také s výsledky prací, které se této problematice věnovaly v jiných regionech České republiky. Při dotazníkovém šetření byla rovněž využita metoda mentálních map, pomocí níž bylo studováno prostorové vnímání regionu jeho obyvateli.

Klíčová slova:

SO ORP Lanškroun, regionální identita obyvatel, kontinuita, dotazníkové šetření, mentální mapa

Abstract:

The aim of this thesis is to assess the extent of the regional identity of the inhabitants in the municipality with extended powers Lanškroun, where the socio-historical continuity of development has been interrupted. The first part of this work is concerning to the theoretical frame of the issue, demarcation of the area under study and a summary of regional history with emphasis on the changes in an ethnic composition of the population. The second part of this work deals with an analysis of the data obtained via questionnaire survey which was conducted in the area under study. The results of the research are compared with predetermined assumption. The results of the analysis also are discussed within the frame of current knowledge. The mental map method has been also used to study geographical perception of the region by its inhabitants.

Keywords:

SO ORP Lanškroun, regional identity of the inhabitants, continuity, questionnaire survey, mental map

Prohlašuji, že jsem zadanou diplomovou práci vypracovala samostatně a všechny použité zdroje informací jsem uvedla v seznamu literatury.

V Olomouci dne:

Podpis:

Na tomto místě bych ráda poděkovala Mgr. Miloslavu Šerému, Ph.D. za odborné vedení práce, vstřícný přístup a cenné rady a připomínky. Děkuji také Mgr. Petru Šimáčkovi, Ph.D. za pomoc při tvorbě map, jež jsou součástí práce. Velké díky patří také příbuzným a přátelům, kteří se ochotně podíleli na distribuci dotazníků. Obzvláště ráda bych pak poděkovala svým nejbližším, především rodičům a příteli za důvěru, trpělivost a podporu během celého studia.

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
Přírodovědecká fakulta
Akademický rok: 2014/2015

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Veronika KLEMENTOVÁ**
Osobní číslo: **R140277**
Studijní program: **N1501 Biologie**
Studijní obory: **Učitelství biologie pro střední školy**
Učitelství geografie pro střední školy
Název tématu: **Regionální identita obyvatel Lanškrounska**
Zadávající katedra: **Katedra geografie**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cílem práce je zhodnotit míru regionální identity obyvatelstva žijícího na území SO ORP Lanškroun. Na zájmovém území bude uskutečněno dotazníkové šetření, jehož výsledky poslouží k následné geografické analýze vybraných aspektů regionální identity. Výzkum se mimo jiné zaměří i na vnímání reliktní česko-moravské hranice na území Lanškrounska. Kromě primárních dat získaných respondováním budou využita i sekundární data pořízená ČSÚ během censu (2011).

Obsah:

1. Úvod
2. Cíle práce
3. Metodika práce
4. Regionální identita
5. Vymezení zájmového území
6. Historický vývoj území
7. Národnostní cítění
8. Průběh dotazníkového šetření
9. Analýza dat dotazníkového šetření
10. Závěr

Rozsah grafických prací: Podle potřeb zadání
Rozsah pracovní zprávy: 20 000 - 24 000 slov
Forma zpracování diplomové práce: tištěná/elektronická
Seznam odborné literatury:

CHROMÝ, P., SKÁLA, J. (2010): Kulturně geografické aspekty rozvoje příhraničních periferií: analýza vybraných složek územní identity obyvatelstva Sušicka. *Geografie*, 115, č. 2, s. 223246.
PAASI, A. (2003b): Region and place: regional identity in question. *Progress in Human Geography*, 27, č. 4, s. 475485.
SIWEK, T., BOGDOVÁ, K. (2007): České kulturně historické regiony ve vědomí svých obyvatel. *Sociologický časopis*, 43, č. 4, s. 10391053.
SIWEK, T. (2011): Percepce geografického prostoru. *Edice Geographica*, sv. 7, ČGS, Praha, 168 s.

Vedoucí diplomové práce: **Mgr. Miloslav Šerý**
Katedra geografie

Datum zadání diplomové práce: **18. prosince 2014**
Termín odevzdání diplomové práce: **10. dubna 2016**

L.S.

Prof. RNDr. Ivo Frébort, CSc., Ph.D.
děkan

Doc. RNDr. Zdeněk Szczyrba, Ph.D.
vedoucí katedry

V Olomouci dne 18. prosince 2014

Obsah

1. Úvod a cíle práce	9
2. Rešerše literatury	12
3. Teoretický rámec.....	14
3.1 Identita	14
3.2 Územní identita	15
3.3 Region	16
3.4 Regionální identita	18
3.5 Formování regionální identity obyvatelstva.....	21
3.6 Kontinuita osídlení a regionální identita obyvatel	23
3.7 Hranice	24
4. Vymezení studovaného území	27
5. Historie studovaného území	29
5.1 Osídlování Lanškrounska.....	29
5.2 Národnostní složení obyvatelstva před 2. světovou válkou	30
5.3 Odsun německého obyvatelstva a příchod nových osídlenců na území	33
5.4 Správní vývoj studovaného území	39
6. Metody zpracování.....	43
6.1 Terénní šetření.....	43
6.2 Mentální mapy	43
6.3 Výběr a charakteristika respondentů.....	46
7. Výsledky provedené analýzy	49
7.1 Míra identifikace obyvatel Lanškrounska s regionem	49
7.2 Míra uplatnění principu self-efficacy.....	55
7.3 Míra potenciaální migrace z regionu	59
7.4 Míra identifikace obyvatel s územními celky různého měřítka	63
7.5 Povědomí obyvatel o českých a německých obcích před 2. světovou válkou	67
7.6 Povědomí respondentů o příslušnosti jejich obce k historické zemi.....	69
7.7 Příslušnost respondentů k územnímu celku	71
7.8 Povědomí respondentů o česko-moravské hranici na Lanškrounsku.....	74
7.9 Percepce prostorového vymezení Lanškrounska	78
8. Závěr	84
9. Summary	87
10. Seznam použité literatury a zdrojů	89
Seznam příloh.....	94

1. Úvod a cíle práce

Tato diplomová práce se zabývá mírou regionální identity obyvatelstva žijícího na území SO ORP Lanškroun. Jelikož zájmové území patří k regionům, které prošly poválečnou výměnou obyvatelstva, lze zde předpokládat nižší spjatost obyvatelstva s regionem svého bydliště než je tomu u regionů s nepřerušenu kontinuitou socio-historického vývoje (Kuldová, 2005). Po roce 1945 se v obcích na Lanškrounsku začali usazovat lidé, kteří sem přicházeli z více či méně vzdálených regionů. Noví osídlenci tedy často přišli žít do jim neznámého místa, k němuž neměli žádný vztah a s nímž je nespojovaly žádné rodinné tradice ani zvyky předávané z generace na generaci. Jelikož všechny tyto popsané aspekty silně ovlivňují identifikaci člověka s regionem, musela se poválečná výměna obyvatelstva na tomto procesu významně podepsat. V současné době od příchodu nových osídlenců do pohraničních oblastí, které byly postiženy poválečným odsunem německého obyvatelstva, uplynulo přibližně 70 let. Od této doby se v regionu již stihlo narodit a prožít značnou část svého života průměrně kolem tří generací těchto lidí s původem z rozličných míst našeho státu. Z výše nastíněných okolností je tedy patrné, že by bylo přínosné zjistit, jak se tito obyvatelé stihli se svým regionem ztotožnit a jak vysoká je současná míra regionální identity obyvatel na zájmovém území.

Hlavním důvodem pro výběr tohoto tématu je skutečnost, že jsem 25 let svého života prožila v jedné z obcí Lanškrounska, v níž do 2. světové války převažovalo německé obyvatelstvo. Až po tomto válečném konfliktu sem přišla většina Čechů, kteří se v obci usadili a založili rodiny, které zde v mnohých případech žijí dodnes. O této pro pohraničí významné události mi vyprávěli i mí praprarodiče, kteří spolu právě na jednom ze zdejších původně německých statků začali po válce žít. Jelikož mě toto vyprávění zaujalo, často jsem přemýšlela o tom, jak asi muselo být lidem, kteří se takto hromadně stěhovali do pohraničních obcí, kde nikoho neznali a jejichž sousedi pocházeli z různých částí republiky. Napadala mě také otázka, jak dlouho těmto lidem asi trvalo, než se ve své nové obci začali cítit jako doma a jak úzké vazby si ke zdejšímu regionu stihli vytvořit. Tyto a další podobné otázky mě tedy přivedly k myšlence se problematikou regionální identity na Lanškrounsku zabývat v diplomové práci.

Obsahem první části práce je seznámení se základními termíny vztahujícími se k tématu regionální identity, jako je místo, region, identita či identifikace. Pozornost je věnována především faktorům, které ovlivňují utváření regionální identity a rovněž vlivu

kontinuity osídlení regionu. Následující kapitoly se pak zabývají vymezením zájmového území a jeho historií – především událostmi souvisejícími s vývojem národnostního složení obyvatelstva v regionu. Poslední teoretická část práce je pak věnována správnímu vývoji studovaného území, kde je z pohledu regionální identity zřejmě nejvýznamnější událostí zrušení zemského zřízení a následné připojení několika moravských obcí k původně pouze českému Lanškrounsku.

Druhá část práce si za cíl klade interpretaci dat získaných v rámci dotazníkového šetření, které bude vyhodnocováno jak pro celý soubor respondentů, tak i pro jednotlivé kategorie obyvatel dle sociodemografických charakteristik.

Tato diplomová práce se bude snažit odpovědět na řadu výzkumných otázek, které jsou pro lepší přehlednost rozděleny do několika skupin.

a) Je zdejší populace hrdá na „svůj“ region? Jak moc se liší míra patriotismu tohoto dosídleného území od tradičních regionů, které nebyly postiženy poválečnou výměnou obyvatelstva? Co u obyvatel nejčastěji vyvolává pocit hrdosti na Lanškrounsko a které aspekty působí na zdejší populaci opačným způsobem? Domnívají se zdejší obyvatelé, že jim region, ve kterém žijí, činí život snazší v porovnání s jinými oblastmi? Jakou přednost Lanškrounska lidé nejvíce oceňují?

b) Dále bude hodnocena míra potencionální migrace obyvatel z regionu, která je důležitá pro jeho vývoj do budoucna. Jak vysoké hodnoty tedy dosahuje tento ukazatel na Lanškrounsku? Co je nejčastější příčinou plánovaného odchodu z regionu a jaký je předpokládaný cíl této migrace?

c) Podstatné informace o spjatosti obyvatelstva s Lanškrounskem by měla poskytnout také otázka na ztotožnění se obyvatel s různě velkými územními jednotkami. Se kterými prostorovými entitami se tedy zdejší populace nejvíce identifikuje? Považují se místní obyvatelé spíše za Čechy/Moravany a nebo Lanškrouňáky?

d) Zjišťováno bude také povědomí o některých historicko-geografických skutečnostech, neboť znalost místního regionu pozitivně ovlivňuje identifikaci s daným územím. Vědí obyvatelé, ve kterých obcích Lanškrounska převládalo české obyvatelstvo před 2. světovou válkou? Je si zdejší populace vědoma česko-moravské hranice, jež prochází zájmovým regionem? Do které z historických zemí zařadí obyvatelé obec svého bydliště?

e) Poslední část práce se pak bude zabývat percepcí prostorového vymezení Lanškrounska jeho obyvateli. Jak rozlehlý region si zdejší populace představí pod

pojmem Lanškrounsko? Které oblasti dnešního správního obvodu obyvatelé za součást regionu příliš nepovažují?

2. Rešerše literatury

Stěžejním autorem pro teoretickou část práce byl především P. Chromý, který se ve svých publikacích věnuje nejenom identitě na obecné úrovni, ale také identitě regionální v konkrétních oblastech České republiky. Pro tuto práci byl velmi inspirativní jeho příspěvek *Formování regionální identity: nezbytná součást geografických výzkumů* (Chromý 2003), který se zabývá jak samotným pojmem regionální identita, tak i procesem vzniku územních identit či institucionalizací regionů. Autor článku čerpá z příspěvku finského geografa A. Paasiho (1986), který se v něm věnuje nejenom regionální identitě, ale rovněž identitě regionu, tedy jakémusi obrazu regionu v myslích obyvatel. Dílo Paasiho je pro tuto práci zcela zásadní, neboť v něm autor mimo jiné poukazuje na důležitost kontinuálního vývoje pro formování regionální identity, což je pro předkládanou diplomovou práci stěžejní téma. Studium vybraných kapitol z publikace *Kulturní geografie a geografie kultury* (2009), jejímiž autory jsou P. Chromý a E. Heřmanová, bylo rovněž velmi přínosné, neboť se jedná o dílo, v němž jsou vysvětleny základní pojmy (např. místo, region, regionální identita, identita regionu, apod.). V publikaci je však pozornost věnována také samotným zdrojům identity, jejím změnám i zániku a rovněž jejím specifikům v pohraničních oblastech ČR. Poslednímu ze jmenovaných témat se pak podrobněji věnuje Q. Kastner v díle *Osídlování českého pohraničí od května 1945 (na příkladu vybraných obcí Litoměřicka)* (1999) nebo F. Zich v příspěvku *Regionální identita obyvatel pohraničí* (2003), v němž se mimo jiné věnuje tomu, zda jsou i v současnosti stále patrné rozdíly mezi regionální identitou vnitrozemí a dosídleného pohraničí.

K seznámení s problematikou hranic obecně byl použit především příspěvek *Teorie hranice a pohraničí* (1999) již zmíněného P. Chromého. Percepce reliktní hranice se pak zabývají geografové T. Siwek a J. Kaňok v publikaci *Vědomí slezské identity v mentální mapě* (2000). Toto dílo bylo velmi inspirující především proto, že Lanškrounsko leží rovněž na hranici historických zemí a část práce se vnímání této v minulosti důležité linie věnuje. Tímto tématem se podrobněji zabývá P. Marek v diplomové práci *Vnímání reliktní hranice na příkladu severní části česko-moravské zemské hranice* (2015), se kterou byly některé zjištěné výsledky srovnávány.

Dále bylo nezbytné nastudovat problematiku mentálních map, neboť se jedná o jednu z metod, která byla součástí dotazníkového šetření uskutečněného v rámci

praktické části této práce. Ke studiu posloužila publikace geografa D. Drbohlava *Mentální mapa ČSFR. Definice, aplikace, podmíněnost* (1991).

Pro vymezení a charakteristiku zájmového území bylo využito především dat z Českého statistického úřadu. Podstatná část práce je rovněž věnována historickému vývoji území, a to především s důrazem na etnické složení obyvatelstva a jeho vývoj. Za nejpřínosnější publikaci pro tuto část lze považovat dílo *Krajem koruny země: Vlastivěda Lanškrounska* (Borkovcová a kol., 2002) a vybrané články z periodika *Lanškrounsko: Vlastivědný sborník Městského muzea Lanškroun*. Podrobným správním vývojem nejenom studovaného regionu, ale celého okresu se pak zabývá J. F. Křivohlávek v publikaci *Znaky, vlajky, pečeti a správní vývoj obcí okresu Ústí nad Orlicí* (2005).

3. Teoretický rámec

Jak již bylo uvedeno výše, tato kapitola slouží k uvedení do problematiky regionální identity. Před studiem tohoto fenoménu je však nejprve nutné vysvětlit samotný pojem identita a následně již více konkrétní termín územní identita. Velmi důležité je pak také objasnit další základní pojmy, kterými je místo a region, mezi nimiž při vymezování nepanuje shoda. Další podkapitoly se pak již zabývají přímo regionální identitou jakožto zcela stěžejním termínem pro tuto práci. Neméně důležité je také zhodnocení aspektů, které ovlivňují formování vztahu obyvatel ke svému regionu, přičemž pro tuto studii je vzhledem k výběru studovaného území podstatná především kontinuita osídlení daného území. Opomenout nelze ani seznámení se s pojmem hranice, jelikož také hranice mají značný význam při vytváření regionální identity.

3.1 Identita

Pojem identita pochází z latinského slova *identicus*, které můžeme přeložit jako totožný či stejný. Tohoto pojmu se využívá napříč různými obory (psychologie, sociologie, geografie, kulturologie, atd.), což je patrné i z plurality jeho vzájemně se doplňujících a překrývajících významů. Tento obecný a poměrně abstraktní pojem je tedy nutné dále specifikovat, čehož docílíme jeho zapojením do konkrétního vztahu, např. regionální, evropská, národní, kulturní či biogeografická identita (Chromý, 2009b).

Identitu můžeme rozdělit na dva základní typy, a to identitu individuální (osobní) a kolektivní, která představuje shodně orientovanou individuální identitu skupin jednotlivců. Historik J. Rak (2011) definuje identitu jako výraz přirozené lidské potřeby příslušnosti k vyšším celkům (určitému území, etnické skupině, ideologii, sociální skupině aj.) vystupňované někdy až k touze splynutí s nimi. Právě tato přirozená touha člověka „někam“ patřit je psychology považována za nejsilnější sociální potřebu. Její uspokojování navíc dává člověku pocit bezpečí, jehož zajištění se stává podle Maslowovy teorie prioritou ihned po splnění základních fyziologických potřeb (Maslow, 1943).

Již popsaný pojem identita je nutné dále odlišovat od pojmu identifikace. Zatímco identita popisuje momentální pozici jedince ve společnosti, a to včetně jeho okamžitého vztahu k časoprostoru, identifikace označuje nikdy nekončící proces, při němž dochází k formování identity jedince a zároveň k posunu jeho společenské a časoprostorové pozice. Jak již bylo výše naznačeno, každý jedinec se procesu identifikace účastní

především ze dvou hlavních důvodů. Prvním z nich je již zmíněné hledání pocitu bezpečí, které v sobě zahrnuje i vědomí svého místa na světě, a druhým důvodem je snaha o dosažení svých cílů prostřednictvím spolupráce s lidmi, jejichž cíle jsou podobné (Nikischer, 2013).

3.2 Územní identita

Jedním z významných aspektů, který bývá při formování identity přítomen, je aspekt prostorový (geografický). Vždyť právě vztah k území je přirozenou součástí lidského života (Siwek, Kaňok, 2000). Tradičně je územní identita dávana do kontextu s místem, lokalitou či regionem ovlivňovaných každodenními zkušenostmi člověka/společenství (Chromý, 2009b).

Vazba na určité území se u lidí vyskytovala již dlouhá staletí před vznikem novodobých národů. V dávných často poměrně rozsáhlých říších se však lidé upínali především k místu bydliště a jeho nejbližšímu okolí, jelikož jejich znalosti o vzdálenějších místech byly značně omezené. Právě z důvodu omezeného rozměru lidského vnímání území silné projevy regionální identity přetrvávaly i v pozdějších národních státech. Především od 19. století se obyvatelstvo v Evropě začíná kulturně čím dál více identifikovat se státem, ale pro potřeby intimního spojení s domovinou stále nejčastěji slouží jeho lokalita či region, který důvěrně zná a kde se cítí být doma. V historii se dokonce objevovalo mnoho skupin obyvatelstva, které se od zbytku populace dané země lišily pouze příslušností ke svému regionu (např. Dolnoněmci v Německu či Juřani ve Švýcarsku) (Siwek, Kaňok, 2000).

Konkrétní prostor se svými specifickými podmínkami, a to jak vývojovými, tak sociálními, ekonomickými a přírodními, tedy tvoří základ pro formování územní identity (Chromý, 2003). Při jejím vytváření jsou podle britské psycholožky G. M. Breakwell (1992, cit. podle Gustafson 2001) uplatňovány tyto principy:

- 1) První a zároveň nejdůležitější princip spočívá v odlišení nás samých od ostatních na základě místa, kde žijeme.
- 2) K „definování“ nás samých přispívá také vědomí kontinuity vlastního života, který prožíváme dlouhou dobu na stejném místě nebo jsme se přestěhovali z místa podobného.
- 3) Princip „sebeúcty“, kdy máme pocit hrdosti, na místo kde žijeme.

4) Princip „sebeúčinnosti“, kdy nám místo svými kvalitami může náš život určitým způsobem usnadňovat.

Pojem místo, který se ve výše uvedených bodech vyskytuje, můžeme chápat jako nejasně ohraničený prostor, ve kterém se odehrává život člověka se všemi jeho každodenními prostorovými zkušenostmi (Paasi, 2001). Místo v sobě může zahrnovat několik hierarchických úrovní a u některých jedinců dokonce může dosáhnout až globálního měřítka. V tomto případě lze hovořit o tzv. globálním vědomí či smyslu místa (Chromý, 2009b). Je však nutné si uvědomit, že mezi lidmi a jednotlivými měřítkovými úrovněmi nevzniká stejně silný vztah, ale platí, že čím je naše zkušenost s místem abstraktnější, tím slabší pouto k danému místu vzniká. Jakousi výjimku v této hierarchii tvoří poměrně abstraktní stát, jehož role je posilována prostřednictvím umění, vzdělávání a politiky (Tuan, 1975).

Územní identity týkající se nižších řádovostních úrovní hierarchizovaného prostoru jsou v současnosti silně ovlivňovány globalizačními tlaky. Současný životní styl (informační technologie, vysoká mobilita, cestování atd.) může totiž znesnadňovat vytvoření pevné vazby k jakémukoli místu. Lidé jsou v tomto případě považováni za vykořistěné jedince, kteří využívají prostor pouze jako „tuláci“ či „turisté“ (Chromý, 2009b). I přes tyto vlivy globalizace tvoří územní identita podstatnou složku každé osobnosti v rovině individuální a také vede k obnovení regionalismu a lokálních aktivit přispívajících k udržení místní jedinečnosti v dimenzi kolektivní (Roubal, 2003).

Člověk si však během formování identity nevytváří vztah pouze k určitému území, ale rovněž k lidem, kteří tento prostor obývají. Vazby na sociální skupiny se mohou vytvářet taktéž na různých hierarchických stupních, od osobních až po globální (Chromý, 2009b).

3.3 Region

Obecně můžeme region definovat jako nějakým způsobem ohraničenou územní jednotku, která se svou jednotností, uniformitou či určitým organizačním principem liší od ostatních územních jednotek. Chápání termínu region, jakožto jednoho z klíčových geografických konceptů, se v průběhu vývoje geografického myšlení výrazně měnilo. Vývoj studovaného termínu můžeme rozdělit do třech základních fází (Chromý, 2009a),

přičemž chápání a definování pojmu bylo vždy značně ovlivňováno paradigmaty dané doby. Ještě před stručným popisem vývoje termínu region je nutné poznamenat, že v dnešní době jsou při studiu regionů stále využívány všechny z níže uvedených přístupů.

První z nich, který bývá označován jako „tradiční“, převažoval především na konci 19. a v první polovině 20. století. Region byl v té době chápán jako přirozeně existující územní jednotka, která svými jedinečnými přírodními a kulturními podmínkami specifickým způsobem ovlivňuje život obyvatel na daném území. Pro toto pojetí je tedy charakteristické především kladení důrazu na podrobný popis specifických, výjimečných a unikátních vlastností regionu, a to bez jakéhokoliv vysvětlení jevů a procesů, které se zde vyskytují či odehrávají. V současnosti je tohoto přístupu využíváno zejména v literatuře, jež je určena pro širokou laickou veřejnost, tedy v různých cestopisech, průvodcích či regionálních vlastivědách (Chromý, 2009a).

K zásadní změně v chápání studovaného pojmu dochází ve druhé polovině 50. let. Zatímco v předchozí fázi byl region považován za přirozeně existující reálnou jednotku, zde je vnímán spíše jako způsob organizující geografické informace. Pozornost začíná být věnována především pravidelnostem a zákonitostem územního rozložení jevů a procesů, a dále také zobecňování poznatků. I tento přístup však vykazuje jisté nedostatky. Pro organizování geografických informací je v tomto případě využíváno analytických metod a prostorových modelů, které neumožňují zachycení komplikované mnohavrstevnaté reality, čímž dochází nejenom k nadměrné „technizaci“ poznání, ale i k „odosobnění“ regionu. Dále můžeme tomuto přístupu vytknout fakt, že při hodnocení regionů bere v potaz pouze abstrahované sociální procesy, a to bez jakéhokoliv zohlednění subjektivních vztahů a významů daných regionů (Chromý, 2009a).

V 80. letech 20. století došlo v geografii k tzv. sociálnímu nebo kulturnímu „obratu“, který spočíval ve změně předmětu studia. Zatímco do této doby byla předmětem výzkumu územní organizace společnosti, v 80. letech se pozornost přesunula na studium sociální organizace prostoru. Výsledkem tohoto zvratu je tzv. nová regionální geografie, v rámci níž můžeme region nově chápat jako „sociální konstrukci“, tedy jakýsi způsob, prostřednictvím něhož společnost formuje prostor. Region je v tomto případě prostředím pro existenci sítí všemožných procesů a vztahů (Chromý, 2009a).

Pojem region však není problematický pouze kvůli svému proměnlivému vymezení, ale jisté potíže může činit i jeho odlišení od pojmu místo. Tento termín totiž prodělal v průběhu času obdobný vývoj jako koncept regionu, a právě proto není

stanovení zásadních rozdílů mezi těmito klíčovými geografickými termíny nikterak jednoduché. Geografové se tedy při rozlišování těchto pojmů neshodují a někdy bývají tyto dva výrazy dokonce považovány za synonyma (Chromý, 2009a).

Podle Paasiho (2002) lze tyto dva pojmy odlišit na základě hierarchického dělení, kdy místo představuje individuální rozměr, zatímco region rozměr kolektivní. Dle tohoto pojetí je tedy místo dááno do souvislosti s životní historií jedince, kdežto region s kolektivní historií území (Chromý, 2003). Zcela zásadní rozdíl mezi těmito koncepty můžeme spatřit v délce jejich existence. Zatímco místo, jež je zakotvené v mysli jedince a vychází z jeho každodenních zkušeností, je limitováno životem tohoto jedince, region formovaný historickým vývojem se vyznačuje dlouhodobým intervalem existence (Chromý, 2009a).

3.4 Regionální identita

Jak již ze samotného názvu vyplývá, před formováním této identity musí být vytvořen konkrétní region, k čemuž dochází procesem označovaným jako tzv. institucionalizace. Regionální identitu získává region již během svého vzniku. Zde je však nutné si uvědomit, že tato identita v sobě nezahrnuje pouze regionální vědomí obyvatel, ale rovněž sám region získává určitou identitu (tzv. identitu regionu či image regionu). V rámci regionální identity bychom tedy měli dbát na rozlišování následujících pojmů (Chromý, 2009b).

Regionální identita jednotlivce, někdy rovněž označovaná jako regionální vědomí (povědomí) jednotlivce, zahrnuje subjektivní pocity jedince a jeho vztah k regionu. Zdrojem identity je v tomto případě vnitřní prostředí jedince, dále jeho paměť a každodenní zkušenosti.

Kolektivní regionální identita neboli regionální vědomí představuje podobnou či dokonce totožnou regionální identitu více jednotlivců. Nalezení společných znaků, jako je např. podobná hodnotová orientace, společná kontinuální existence či jednotná budoucí vize, přispívá k harmonickému soužití větší skupiny lidí na daném území. Základ pro formování identity zde tvoří kolektivní paměť a sociální interakce ve skupině.

Identitu regionu neboli image regionu lze chápat jako obraz regionu vytvářený v myslích nejen jeho obyvatel, ale i lidí žijících mimo tento region. Identita regionu je tedy formována, jak občasnými uživateli území jako jsou chataři, chalupáři, turisté či jiní

návštěvníci, tak i lidmi, kteří mají o regionu představu pouze zprostředkovanou např. pomocí médií či školního vzdělávání, a to aniž by sami někdy daný region navštívili.

Hovoříme tedy o nezbytném oboustranném vztahu člověka a prostoru, v němž region dává obyvatelstvu (jednotlivci či skupině) jeho regionální identitu a zároveň obyvatelé dávají identitu regionům (Nikischer, 2013).

Regionální identitu je v průběhu času možné jak získat, tak i ztratit, rovněž může docházet k jejímu posilování či naopak zeslabování, přičemž toto tvrzení platí, jak pro regionální identitu jednotlivce, tak pro regionální vědomí a dokonce i pro identitu regionu (Chromý, Kučerová, Kučera, 2009).

Jak již bylo zmíněno v úvodu této podkapitoly, region vzniká procesem zvaným institucionalizace, během kterého dochází k formování regionální identity. Institucionalizaci můžeme rozdělit na určité fáze, které se na vytváření identity podílejí rozdílnou měrou a způsobem (Chromý, 2003). Pořadí jednotlivých fází není pevně dané a někdy může docházet i k současnému průběhu více fází (Paasi, 1986):

1) Fáze nabývání prostorového tvaru, během které region získává své hranice, jež slouží k odlišení obyvatel regionu od těch, kteří do něho nepatří. Hranice, které nejsou vždy tvořeny jenom fyzickými překážkami, ale také neviditelnými kulturními a symbolickými liniemi, se nevytvářejí pouze v prostorových strukturách, ale i ve společnosti. Prostorové vymezení regionu se v průběhu času mění, a to jak při vzniku, tak i během jeho dalšího vývoje (Chromý, 2003).

2) Fáze formování symbolického tvaru neboli symboliky regionu zahrnuje v první řadě vytvoření názvu regionu, jakožto nejdůležitějšího a nejuniverzálnějšího symbolu každého regionu. Nejvýznamnější funkcí názvu je pak jeho využití jakožto prostředku k sebeidentifikaci či identifikaci lidí nebo institucí s konkrétním regionem. V rámci symbolické dimenze institucionalizace regionu dochází také k tvorbě územních symbolů (znaku, vlajky, hymny atd.), které jsou využívány k prezentaci území a rovněž slouží k jeho rozlišení od ostatních regionů (Semian, 2012).

3) Fáze formování institucí regionu je významná nejenom pro jeho současnost, ale především pro budoucnost. Právě instituce a organizace (ekonomické, kulturní, politické, informační či vzdělávací) totiž přispívají k reprodukci regionu včetně jeho regionální identity a symboliky (Chromý, 2003).

4) Fáze zakotvení regionu v prostorových strukturách a vědomí obyvatel (nejenom uvnitř regionu, ale i mimo něj) je vrcholem popisovaného procesu. Jestliže mluvíme o národním státu, dochází v této fázi institucionalizace k uznání suverenity tohoto státu. Na regionální úrovni je pak vrcholem procesu získání autonomie v rámci regionálních struktur a ustanovení administrativní role regionu (Chromý, 2009b).

K vytvoření identity není nutné, aby region prošel všemi výše uvedenými fázemi institucionalizace, a ani nedokončení procesu míru identity nikterak neovlivňuje. Typickým příkladem dokazující toto tvrzení jsou tradiční kulturní oblasti v České republice (Valašsko, Slovácko, Chodsko aj.), kde k završení procesu nedošlo, a přesto se zde vyskytuje velmi výrazná spjatost obyvatelstva se svým územím (Siwek, Bogdová, 2007).

Na základě vývojového hlediska můžeme vyčlenit několik typů regionů, ke kterým se regionální vědomí váže (Chromý, 2003):

1) Regiony, které získaly suverenitu, a teprve poté došlo k formování identity. Příkladem můžou být např. kraje Moravskoslezský či Vysočina, které se nachází na území, kterým prochází historická zemská hranice. Tyto kraje jsou rozděleny tradiční identitou s historickými zeměmi a identita nově vzniklých krajů je teprve u zrodu.

2) Regiony s tradiční regionální identitou (regionálním vědomím), jejichž institucionalizace nebyla dovršena a regiony tak nezískaly úplnou suverenitu. Příkladem jsou již zmíněné tradiční kulturní oblasti jako Valašsko, Slovácko či Chodsko.

3) Regiony se „ztracenou identitou“ můžeme rozdělit na dvě skupiny. První zahrnuje oblasti, které byly vytvořeny na základě národnostního uvědomění v 19. století a kde došlo ke ztrátě jejich dominantní ideové funkce (např. Podblanicko, Podřipsko). Do druhé skupiny jsou řazeny oblasti, ve kterých po 2. světové válce došlo k vysídlení obyvatelstva, což znamenalo ztrátu nositelů identity. V mnohých případech mezi regionální identitou dnešního obyvatelstva a identitou původního, dnes již vysídleného obyvatelstva, vzniká pomyslný „konflikt“. K obdobným neshodám může docházet i mezi nově příchozím obyvatelstvem (v rámci dosídlování) a původním obyvatelstvem oblasti.

4) Regiony částečně či účelově institucionalizované zahrnují především mikroregionální sdružení obcí. Tato území užívají tradiční povědomí (např. Horácko, Podblanicko) již v jiném významu, než v tom z 19. století.

K popsanému procesu institucionalizace je ještě nezbytné doplnit informaci, že tento proces nekončí v okamžiku vzniku regionu, i nadále totiž dochází ke změnám týkajících se např. rozsahu nebo významu regionu (Chromý, 2003).

3.5 Formování regionální identity obyvatelstva

Zdroje identity vycházejí jak z aktuální existence jedince v prostoru a čase, tak z odkazů existence generací minulých. „*Identita je tedy vytvořená především z faktů lidské paměti. Identitu umožňuje schopnost zapamatovat si, třídit a znovu si vybavit určité informace*“ (Vencálek, 1998). Paměť, která hraje při formování identity hlavní roli, můžeme rozdělit na paměť individuální a kolektivní. Kolektivní paměť slouží nejenom k uchovávání různých společenských jevů, zážitků a událostí, ale zkušenostmi z této paměti se často řídíme i v našem individuálním chování. Pro udržení kolektivní paměti jsou zcela zásadní „obřady“ přispívající k uchovávání místních tradic a zvyků, udržování svátků či připomínání určitých osobností, míst nebo událostí (Chromý, 2009b).

Vztah lidí k místu může být ovlivňován různými skutečnostmi. Síla pouta k danému místu roste s vědomím kontinuity existence na tomto místě po několik generací. Pokud je místo spojeno s významnou osobností či událostí, může u obyvatel či návštěvníků vyvolávat pocit hrdosti. Hlubší pocit sounáležitosti s místem přináší i poznání děl či úspěchů těchto slavných osobností, které patří ke zvláštnostem každé krajiny. Kromě toho právě tyto hmotné a nehmotné artefakty mohou posloužit jako připomínka dřívějších identit, v případě že by došlo ke ztrátě kontinuity kolektivní paměti.

Další zdroje či podněty pro formování regionální identity lze najít i v estetických hodnotách území. Krása přírodního prostředí nebo udržované historické památky jsou významným stimulem pro identifikaci člověka s územím. Vztah k určitému území může rovněž vycházet z identifikace s konkrétní sociální skupinou (např. rodinou, přáteli, spolupracovníky atd.), ve které je jedinec rád nebo která mu přináší užitek. Je tedy nutné si uvědomit, že územní identita může pramenit jak z estetických, emocionálních či utilitárních vazeb k území, tak i ze vztahu ke komunitě žijící na daném území (Chromý, 2009b).

Zásadní vliv na formování identity může mít i úspěšnost regionu (např. ekonomická či mocensko-politická). K posilování územní identity tedy významně

přispívá nejenom samotná prosperita regionu, ale důležitou roli hrají také pocity účasti obyvatel na této prosperitě a v neposlední řadě i spokojenost obyvatel. Vencálek (1998) však upozorňuje, že rovněž nespokojenost se stávající situací v regionu může být podnětem pro identitu a zároveň motivací k aktivní nápravě tohoto stavu. V souvislosti s touto problematikou byl zaveden pojem kreativní antiidentita, který označuje pocit nespokojenosti vycházející ze zodpovědnosti a spoluúčasti. A právě tato nespokojenost je významným hnacím motorem, jelikož vede k aktivní účasti při rozvoji a zlepšování stávající situace v regionu. K tomu však nemusí docházet vždy, jelikož postoj obyvatel ke stavu regionu může být výrazně pesimističtější, což se může projevit nezájmem, pasivitou či prohlubováním marginality území. Takovýto postoj pak může být předáván z generace na generaci (Chromý, Skála, 2010).

U zdrojů identity můžeme rozlišovat různé stupně přirozenosti a spontánnosti. Některé zdroje identity tedy vznikají zcela přirozeně a prakticky nevědomě, jiné zase mohou být utvářeny a živeny uměle (Chromý, 2009b). I přes tyto skutečnosti je nutné si uvědomit, že identitu člověku nelze vnutit a je pouze možné vytvářet vhodné podmínky pro její formování (Rak, 2001).

Kromě výše zmíněných zdrojů identity, je zcela zásadním předpokladem pro identifikaci obyvatel s územím dlouhodobý pobyt jedince na daném území. Pro dnešní moderní společnost je však charakteristická vyšší mobilita obyvatelstva a v souvislosti s migrací tedy dochází k oslabování regionálního vědomí. Z důvodu nedostatku příležitostí pro seberealizaci jsou vyšší mobilitou postiženy především periferní oblasti, ze kterých je obyvatelstvo „odsáváno“ do oblastí centrálních. Tímto jevem nedochází k oslabování regionální identity obyvatel, kteří v periferiích zůstávají žít dále, ale těch, kteří odcházejí za prací, studiem či zábavou jinde (Chromý, 2009b). Tito jedinci si totiž vytvářejí nové vazby na jiná místa, čímž dochází k přeměně rodného regionu na „vzpomínkový“ či „odpočinkový“ prostor (Zich, 2003), jenž poté často bývá cílem druhého bydlení či místem pro relaxační aktivity. Obyvatelstvo, které v regionu, ať už ze spokojenosti či ze setrvačnosti a neochoty se stěhovat, zůstalo, velmi často projevuje zájem o dění v regionu. Bývá rovněž ochotné se zapojit do aktivit spojených s jeho rozvojem a také se vyznačuje silnou regionální identitou (Chromý, 2009b).

U ekonomicky atraktivních oblastí, do kterých lidé přicházejí především z utilitárních důvodů, je situace zcela odlišná. Lidé si totiž k těmto územím často nevytváří žádné emocionální vazby a případná změna ekonomického statusu daného

území vede k jeho rychlému úpadku, jelikož tamní nezakořeněné obyvatelstvo odchází jinam. Z tohoto důvodu je podpora, vytváření a posilování regionální identity (především územní i společenské sounáležitosti) řazena mezi nástroje regionálního rozvoje. Vytvořením silné regionální identity totiž vzniká migrační bariéra a zároveň dochází k přesunu zájmu místního obyvatelstva na rozvojové příležitosti uvnitř regionu (Chromý, Skála, 2010).

Jedinečnost vycházející z přírodních a kulturních odlišností jednotlivých regionů úzce souvisí s poptávkou moderního turismu. Právě specifickou historií, folklórem, tradičními produkty či krajinou je vhodné využít k rozvoji periferních území a k formování tamní regionální identity (Chromý, 2003). Periferní regiony totiž na rozdíl od regionů urbánních disponují prostorem pro udržení významných artefaktů regionální identity. Tato propagace regionu však v sobě skrývá i značné riziko, jelikož při nerespektování únosnosti regionu může turismus přerůst do formy masivního turismu s negativním vlivem na environmentální i sociokulturní potenciál regionu. Následně může dojít i ke snížení atraktivity a zaostalosti území, resp. ztráty původního *genia loci*, což vyústí ve snížení zájmu turistů a následně v úpadek daného regionu umocněný prohloubením původní marginality (Chromý, Skála, 2010).

3.6 Kontinuita osídlení a regionální identita obyvatel

Jak již bylo zmíněno výše, za jeden z důležitých faktorů působících na formování regionální identity lze považovat dlouhodobý pobyt jedince na daném území. Pro vybudování silného vztahu k regionu je ideální, aby pobyt nebyl přerušovaný stěhováním. Na vytvoření silné regionální identity má rovněž značným vliv nepřetržitý pobyt v regionu po několik generací.

Na území České republiky se z důvodu poválečného odsunu obyvatel a následného dosídlování některých oblastí, nachází jak regiony s přerušovanou (Sudety), tak s nepřerušovanou kontinuitou vývoje.

V případě přerušování kontinuity osídlení může dojít po příchodu nového, často velmi heterogenního obyvatelstva ke zcela zásadní změně regionální identity původních rezidentů. Odsun německého obyvatelstva po 2. světové válce se tedy projevil zničením dosavadních sociálních vazeb v pohraničních oblastech, a to včetně kulturních a náboženských tradic či etnografických specifíků (Kastner, 1999). Současně však pomalu

vznikala nová identita dosídlených obyvatel a v této souvislosti můžeme hovořit o jakémisi „přetavování“ původních identit nově příchozích skupin obyvatel (Chromý, 2009b). Tento proces však značně brzdila sociální a kulturní heterogenita obyvatelstva, které zahrnovalo jak zbytky původní populace, tak především obyvatelstvo nově příchozí pocházející z rozličných regionů. Počty odsunutých a dosídlených obyvatel se samozřejmě v jednotlivých regionech značně liší, avšak jsou i takové, ve kterých bylo po 2. světové válce vyměněno dokonce 90 až 100 % obyvatel (Kastner, 1999).

Identifikace obyvatel s územím byla omezována řadou faktorů, jako je např. absence historického vědomí či dlouhodobého obrazu událostí. Chyběly však také životní zkušenosti předchozích generací v daném prostředí (Zich, Houžvička, Jeřábek, Kastner, 1996).

Výsledky analýzy (Nedomová, 1995) z některých dosídlených českých měst (Český Krumlov, Teplice) však ukazují, že současní obyvatelé jsou tu již „doma“ a tvoří zde většinou bezproblémově fungující komunitu, jež se téměř neliší od komunit měst s kontinuálním vývojem. Autorka analýzy však upozorňuje, že vybraná města nemohou být považována za reprezentativní vzorek tak heterogenního pohraničí.

Jiní autoři (Kuldová, 2005; Chromý, Janů 2003) tvrdí, že i v současné společnosti jsou důsledky událostí po 2. světové válce stále patrné a rozdíly mezi regionální identitou vnitrozemí a dosídleného pohraničí jsou i nadále zjevné. Nicméně podle Zicha (2003) nástupem třetí generace těchto nových prisídlenců došlo k ustálení regionální identifikace a také k postupné stabilizaci sociálních vazeb v jednotlivých pohraničních lokalitách.

3.7 Hranice

Pojem hranice je v geografii nejčastěji spojován s jedním z jeho možných významů, a to s hranicí státní. Hranice však může plnit mnohem větší počet funkcí než je „pouhé“ oddělování území jednoho suverénního státu od území státu jiného. Chromý (1999) s odkazem na Johnstona definuje hranici jako dělicí čáru mezi dvěma prostorovými jednotkami nebo jejich skupinami. První geografické výzkumy týkající se hranic probíhaly již na konci 19. století. Od této doby do současnosti bylo vytvořeno mnoho různých typologií zabývajících se tímto fenoménem.

Snad nejzákladnější dělení hranic je dle jejich „kvality“, a to na přírodní a umělé. Zatímco průběh přírodních hranic je dán fyzickogeografickými prvky krajiny (reliéf,

vodstvo), u umělých hranic je jejich průběh ovlivněn člověkem, a to jak jeho činností, tak i samotnou existencí. Mezi umělé hranice se řadí hranice etnické, historické, jazykové, náboženské, ale i astronomické (Chromý, 1999).

Vedle této základní klasifikace existuje i jakési dělení podle „rozsahu“ hranice. Na základě této klasifikace rozlišujeme hranice liniové a zonální. Liniový charakter mohou mít, jak hranice přírodní, tak i umělé. Příkladem hranice zonální je pak kupříkladu hranice etnická (Chromý, 2000), jelikož právě ta mívá většinou podobu různě široké zóny. Siwek (1996) definuje etnickou hranici takto: „*Etnická hranice je zóna (v ideálním případě čára) mezi sousedními oblastmi osídlenými příslušníky různých etnik, v níž se vyskytují současně prvky příslušnosti k těmto etnickým skupinám v takové míře, že ji podle nich nelze zcela jednoznačně přiřadit k žádné z nich.*“

Hranice lze tedy na základě výše popsané klasifikace chápat jako linie nebo zóny, které od sebe oddělují dva kvalitativně rozdílné územní celky, jimiž mohou být např. regiony, administrativní jednotky, fyzickogeografické jednotky, státní útvary atd. (Chromý, 1999).

Hranice můžeme také dělit na čtyři typy dle genetických faktorů, a to na subsekventní, antecedentní, překrývající a reliktní (Chromý, 2000). Právě poslední typ je pro předkládanou práci nejdůležitější, jelikož studovaným územím prochází hranice, které lze do této kategorie zařadit. Reliktní (historickogeografickou či původní) hranici můžeme definovat jako již neexistující hranici, jejíž faktory dřívějšího ohraničení jsou i dnes stále patrné (Chromý, 2000). Popisovaný specifický typ hranice tedy v minulosti představoval mezní oblast historickogeografického regionu oddělující od sebe diferencované prostorové jednotky. Rozdíl mezi těmito jednotkami spočívá v odlišném osídlení, systému hospodaření, kulturních tradicích či znacích obyvatelstva. Jak již bylo zmíněno, tyto hranice jsou i nadále patrné, a to buď přímo v terénu (v kulturní krajině) nebo jsou zaznamenány v archivních pramenech (Chromý, 1999).

Na zájmovém území se nachází reliktní česko-moravská zemská hranice, dále také reliktní etnická česko-německá hranice a okrajově územím prochází i reliktní hranice pomnichovské okupace pohraničí. Všechny tyto linie budou v textu níže diskutovány, přičemž povědomí o prvních dvou se částečně věnoval i terénní výzkum.

Hranice však také umožňují vytvářet a posilovat pocit sounáležitosti ke konkrétnímu místu či skupině, neboť díky nim dochází k vytvoření dichotomie „my a oni“. Hranice jsou tedy rovněž důležité při formování regionální identity, neboť právě

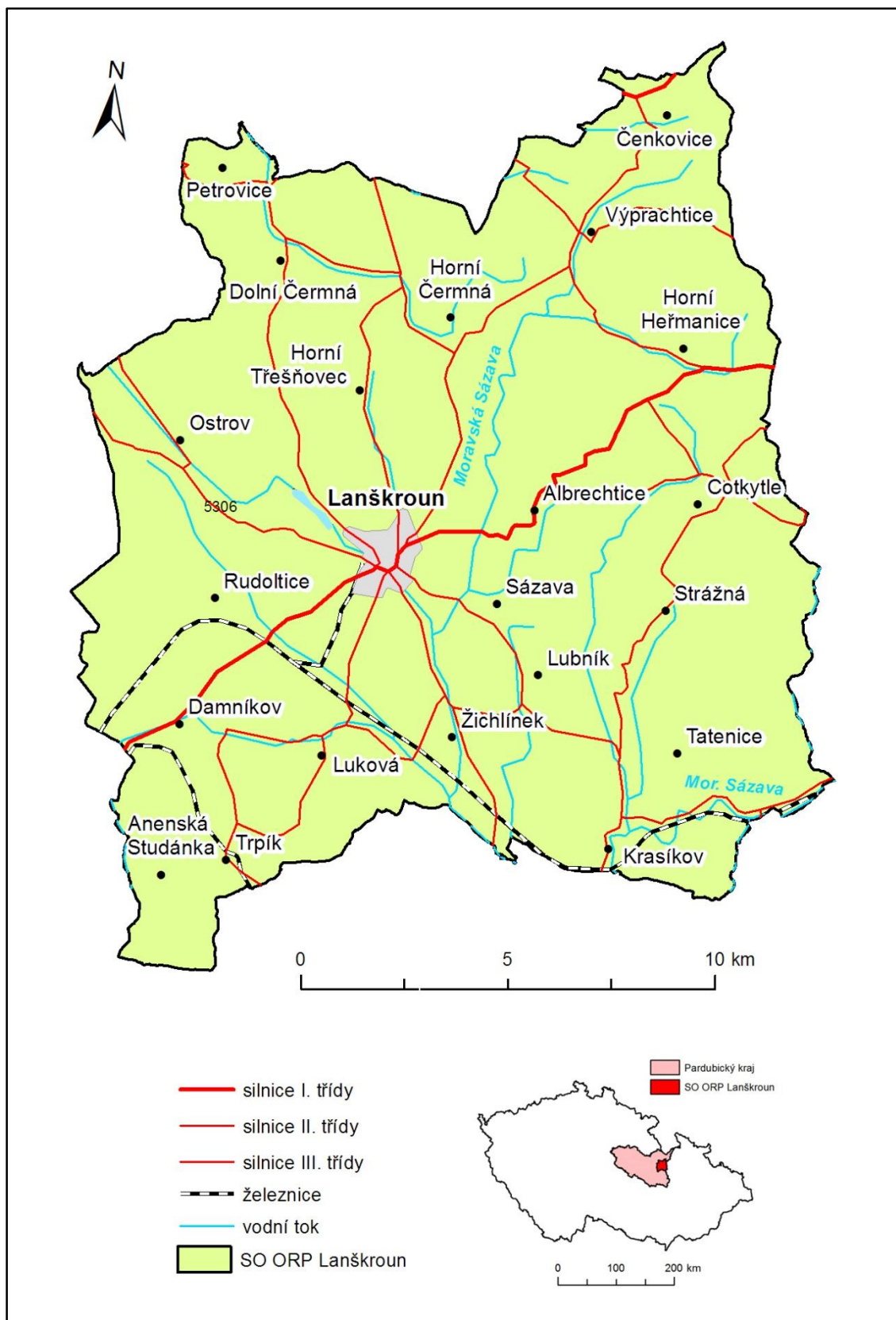
díky nim můžeme např. rozlišovat trvalé obyvatele regionu od těch, kteří žijí mimo toto území (Chromý, 2009b). Image regionu neboli regionální identita může být formována jak zevnitř – obyvateli žijícími na území daného regionu, tak i z vnějšku – lidmi obývajícími jiné regiony (viz podkapitola 3.4 *Regionální identita*). Hranice jsou také nezbytné pro utváření regionální identity obyvatel, neboť díky nim může docházet k percepci daného území obyvatelstvem, dále pak ke ztotožňování se se zdejší komunitou či přisuzování svému regionu důležitějšího postavení oproti ostatním územním jednotkám. Hranice totiž umožňují regionu nabýt prostorového tvaru, což je vlastně podstatou jedné z fází již zmíněného procesu vzniku identity regionu – tzv. institucionalizace (Paasi, 1986).

4. Vymezení studovaného území

Pro studium regionální identity bylo vybráno území současného správního obvodu obce s rozšířenou působností Lanškroun (dále SO ORP Lanškroun, příp. Lanškrounsko), jehož vymezení znázorňuje mapa na obr. 1. Tento administrativní celek vznikl k 1. lednu 2003 v rámci územní reformy veřejné správy, která spočívala ve zrušení okresních úřadů a přenesení působnosti na obce s rozšířenou působností. V našem případě šlo konkrétně o okresní úřad Ústí nad Orlicí, který část své působnosti přenesl právě na ORP Lanškroun.

SO ORP Lanškroun se nachází na východě Pardubického kraje, kde svou východní částí hraničí s Olomouckým krajem. Zájmový region se rozkládá na 27 515 hektarech (ČSÚ, 2016a), čímž zaujímá 6,1 % rozlohy kraje. Studovaný správní obvod je tvořen 22 obcemi, ve kterých k 31. prosince 2015 žilo celkem 23 206 obyvatel (ČSÚ, 2016a), přičemž více než 43 % z tohoto celkového počtu uvedlo jako místo svého bydliště Lanškroun. Co se hustoty zalidnění týče, nachází se Lanškrounsko (84,3 obyv./km²) hluboko pod úrovní celorepublikového i krajského průměru.

Při pohledu do minulosti bychom zjistili, že naším studovaným správním obvodem prochází reliktní hranice České a Moravské (později Moravskoslezské) země. Zemské zřízení bylo na území naší republiky na konci roku 1948 zrušeno a k 1. lednu 1949 jej nahradily kraje, jež původní zemskou hranici nerespektovaly. Na Lanškrounsku se dnes kvůli těmto správním reformám nachází 17 obcí českých, 4 moravské a 1 českomoravská. Výčet těchto obcí včetně jejich katastrů se nachází v příloze č. 1, kde také můžeme zjistit, že více než 78 % (21 526 ha) území správního obvodu se skládá z katastrů obcí českých a zbylých necelých 22 % (5 993 ha) území se nachází na moravské straně reliktní zemské hranice.

Obr. 1: SO ORP Lanškroun a jeho vymezení v rámci ČR a Pardubického kraje
(Zdroje: ArcČR 500 verze 3.2; vlastní zpracování)

5. Historie studovaného území

Následující kapitola bude věnována historickým událostem, jež souvisí především s národnostním složením obyvatelstva na studovaném území. První podkapitola se zabývá osídlováním Lanškrounska, a to zejména obyvatelstvem z území dnešního Německa. Pozornost je dále zaměřena na národnostní složení před 2. světovou válkou, které se v jednotlivých částech regionu výrazně lišilo. Vynecháno není ani odtržení Lanškrounska od zbytku Československa, ke kterému došlo v září roku 1938. Poslední podkapitola se pak věnuje poválečnému odsunu obyvatelstva a následnému osídlování Lanškrounska nově příchozími obyvateli. Nastíněna je také kolektivizace zemědělství, probíhající ve 2. pol. 20. století, především pak její vliv na změnu identity krajiny a identity zdejších obyvatel.

5.1 Osídlování Lanškrounska

Původně lesnatá krajina Lanškrounska, nacházející se na rozmezí Čech, Moravy a Kladska, ležela mimo významné obchodní cesty, což se výrazně projevilo na osídlení této oblasti. Studované území, na němž se kolem roku 1000 trvalé osídlení nacházelo pouze v okolí stezek a toků, se nárůstu obyvatel dočkalo až v období vrcholné kolonizace, tedy koncem první poloviny 13. století. V té době totiž do tohoto řídko osídleného pohraničí přicházeli kolonisté z Bavor, východních i mohučských Frank a Švábska (Borkovcová, Kuncová, 2002). Na území Lanškrounska se jednalo převážně o šlechtickou kolonizaci, přičemž samotné město Lanškroun (Landskrone) bylo založeno jako hlavní ekonomické centrum tehdejšího rozlehlého lanšperského panství (Sekotová, 2002).

Nová sídla na území Lanškrounska byla budována, jak na místě vykáceného lesa, tak i v blízkosti původních slovanských osad, které později s těmito nově vzniklými sídly administrativně, hospodářsky, ale i jazykově splynuly. Výše popsané události tedy způsobily, že v českém prostředí vznikla rozsáhlá německá jazyková enkláva, rozkládající se na území střední Moravy a části východních Čech. Na území tohoto německého jazykového ostrova, pro nějž se zejména v 19. století používalo označení Hřebečsko (Schönhengstgau), se v té době nacházelo 140 obcí a 6 měst (Březová,

Lanškroun, Moravská Třebová, Mohelnice, Svitavy a Zábřeh) (Borkovcová, Kuncová, 2002).

V první polovině 17. století bylo v důsledku potlačení svobody vyznání nuceno město opustit několik nekatolických rodin. K dalšímu úbytku obyvatel pak došlo v důsledku třicetileté války, při níž bylo město několikrát vyrabováno, a to jak švédskými tak i císařskými vojsky. Při těchto vojenských vpádech docházelo rovněž k mučení a vyvražďování lanškrounských obyvatel. Jelikož se po těchto událostech ve městě nacházelo mnoho opuštěných domů, došlo v polovině 17. století k další migrační vlně, během níž do Lanškrouna přicházeli německy mluvící obyvatelé z ostatních lichtenštejnských panství (mezi které Lanškroun od roku 1622 také patřil), především pak ze Slezska a Rakouska. Třetí vlna dosídlování města na sebe nenechala dlouho čekat. Již v roce 1682 se do města stěhují Němci neznámého původu, kteří se ihned dostávají po boku původních obyvatel do městské rady. Od roku 1683 pak probíhají veškerá jednání na lanškrounské radnici v německém jazyce. Stejný osud postihl také všechny písemnosti města včetně zápisů v městských knihách. Postupem času pak docházelo ke stále většímu stírání hranic mezi zdejšími starousedlíky a nově příchozími obyvateli (Sekotová, 2002).

5.2 Národnostní složení obyvatelstva před 2. světovou válkou

Po 1. světové válce vzniká samostatný československý stát. Zatímco Čechoslováci na celém území tuto skutečnost s nadšením vítají, v převážně německém Lanškrouně je situace odlišná. Dne 27. října 1918 je ve městě uspořádána velká manifestace tzv. hřebečský den, jež je spojena se schůzí zástupců některých německých politických stran. Jejím výsledkem je rozhodnutí o nesouhlasu k připojení hřebečského území k nově vznikajícímu československému státu, na základě práva na sebeurčení. Později se vedení města Lanškroun přihlásilo k iniciativě zformování provincie Deutschböhmem, vyhlášené na schůzi německých poslanců v Liberci 13. listopadu 1918, jež se měla stát součástí nového německo-rakouského státu. O několik dní později (27. listopadu) byla z důvodu uklidnění tehdejší situace obsazena strategická místa ve městě (např. radnice, nádraží či pošta) československým vojskem, které zde zahájilo přísnou kontrolu. To, že Lanškrounsko zůstane i nadále součástí Československa, bylo později stvrzeno Versailleskou mírovou smlouvou (Macková, 2002).

Ke změně této skutečnosti však došlo 30. září 1938, kdy se téměř celé území dnešního SO ORP Lanškroun stalo na základě Mnichovské dohody součástí Německé říše. Obsazování německou armádou na studovaném území pak proběhlo ve dnech 9. a 10. října 1938 (Macková, 2002).

Podle sčítání obyvatel z roku 1930 žilo v soudním okrese Lanškroun¹ 10 430 (36,6 %) Čechů a do roku 1939 se jejich počet snížil na 8 753 (26,8 %) (Cihlár, 2009). Obyvatelstvo české národnosti však nebylo po tehdejších okresech rozmístěno rovnoměrně, ale nacházel se zde ostrov českých obcí zahrnující Bystřec (dnes ORP Žamberk), Horní Čermnou, Dolní a Horní Heřmanice (dnes spojeno do obce Dolní Heřmanice), Herbortice (dnes část obce Cotkyně), Nepomuky (dnes část obce Horní Čermná), Koburk (dnes část obce Výprachtice), Rýdrovice (dnes část obce Horní Heřmanice) a Výprachtice. V těchto obcích tvořilo obyvatelstvo české národnosti od 65 do 100 % celkové populace. Národnostní složení obyvatelstva v obcích tehdejšího soudního okresu Lanškroun znázorňuje tabulka 1, vycházející ze sčítání obyvatel v roce 1930.

Jelikož na Lanškrounsku měly být okupovány i obce, které byly téměř ryze české, starostové z těchto obcí sepsali memorandum pro vládu Československé republiky. U politických špiček však se svými argumenty o zcela minimálním podílu německého obyvatelstva na celkovém počtu obyvatel či o českém osídlení těchto obcí i v minulosti opakovaně neuspěli. Výjimkou byla obec Dolní Čermná, která se alespoň částečně německému záboru ubránila. Avšak ani přes mnohá vyjednávání a boje tamních českých občanů, celistvost katastru této obce nebyla zachována. Hranice mezi Sudetami a Protektorátem tedy rozdělila obec na dvě části, přičemž v té protektorátní žilo přibližně tisíc lidí, zatímco v té připojené k Sudetům pouze kolem tří set obyvatel (Jansa, 2004).

¹ Od současného SO ORP Lanškroun se tehdejší soudní okres lišil v příslušnosti hned několika obcí. V roce 1930 k soudnímu okresu Lanškroun patřily navíc tyto obce: Bystřec, Orličky (dnes SO ORP Žamberk), Horní Dobrouč (dnes SO ORP Ústí nad Orlicí), Rybník, Skuhrov a Třebovice (dnes obě SO ORP Česká Třebová). V současném SO ORP Lanškroun se dnes navíc nachází moravské obce Cotkyně, Strážná (obě součástí soudního okresu Šilperk (dnes Štítý), Krasíkov, Lubník, Tatenice (dříve součástí soudního okresu Zábřeh) (zdroj: Státní úřad statistický, 1935).

Tab. 1: Národnostní složení obyvatel v obcích soudního okresu Lanškroun v roce 1930

Obec	Počet obyvatel dle národnosti				Podíl českého obyvatelstva na celkovém počtu (%)
	česká	německá	jiná	celkem	
Albrechtice	53	644	3	700	7,57
Anenská Studánka ¹⁾	11	266	5	282	3,90
Bystřec ²⁾	1 405	11	5	1 421	98,87
Čenkovice	172	538	4	714	24,09
Čermná ³⁾	2 628	18	17	2 663	98,69
Damník	18	1 012	13	1 043	1,73
Dolní Heřmanice ⁴⁾	535	15	0	550	97,27
Dolní Třešňovec ⁵⁾	29	636	2	667	4,35
Helvíkov ⁶⁾	0	250	0	250	0,00
Herbortice ⁷⁾	281	8	2	291	96,56
Horní Dobrouč ⁸⁾	66	470	1	537	12,29
Horní Heřmanice	726	12	4	742	97,84
Horní Třešňovec	327	647	11	985	33,20
Jakubovice ⁹⁾	20	218	3	241	8,30
Koburk ¹⁰⁾	190	0	0	190	100,00
Květná ¹¹⁾	0	185	1	186	0,00
Lanškroun	1 093	5 297	107	6 497	16,82
Luková	93	774	12	879	10,58
Mezilesí ¹²⁾	13	155	0	168	7,74
Nepomuky ¹³⁾	133	5	0	138	96,38
Orlíčky ¹⁴⁾	336	369	4	709	47,39
Ostrov	31	1 056	0	1 087	2,85
Petrovice	271	2	0	273	99,27
Rudoltice	60	990	3	1 053	5,70
Rybník ¹⁵⁾	169	900	3	1 072	15,76
Rýdrovice ¹⁶⁾	89	48	0	137	64,96
Sázava	15	471	3	489	3,07
Skuhrov ¹⁷⁾	3	512	0	515	0,58
Trpík	0	239	0	239	0,00
Třebovice ¹⁸⁾	140	1 028	8	1 176	11,90
Valteřice ¹⁹⁾	13	262	2	277	4,69
Výprachtice	1 423	62	4	1 489	95,57
Žichlínek	87	709	10	806	10,79
celkem	10 430	17 809	219	28 466	36,64

Zdroj: SLBD 1930, vlastní výpočty

Poznámky: 1) dříve Kunžvald; 2) dnes součást SO ORP Žamberk; 3) v roce 1936 rozdělena na Dolní a Horní Čermnou; 4) dnes část obce Horní Heřmanice; 5) dnes část obce Lanškroun; 6) dnes část obce Anenská Studánka; 7) dnes část obce Cotkytle; 8) dnes součást SO ORP Ústí nad Orlicí; 9) dnes část obce Dolní Čermná; 10) dnes část obce Výprachtice; 11) dříve Kozínova, dnes část obce Luková; 12) dříve Laudon, dnes část obce Cotkytle; 13) dnes část obce Horní Čermná; 14) dnes součást SO ORP Žamberk; 15) dnes součást SO ORP Česká Třebová; 16) dnes část obce Horní Heřmanice; 17) dnes součást SO ORP Česká Třebová; 18) dnes součást SO ORP Česká Třebová; 19) dnes část obce Výprachtice

Většinou obyvatelstva města Lanškroun nebylo připojení k Říši v zásadě nikterak zpochybňováno, jelikož již v roce 1930 bylo 5 297 obyvatel národnosti německé a pouze 1 093 československé (Macková, 2002). Česká menšina se dokonce ze strachu rozhodla ve velkém počtu odejít do vnitrozemí státu. Evakuace českého obyvatelstva začala hned druhý den po odtržení Lanškrounska od Československého státu (1. října 1938). Celkový počet uprchlíků z města činil více než 1 000 obyvatel, z nichž se většina dočasně usídlovala ve sběrných táborech v nedalekých českých městech České Třebové, Ústí nad Orlicí a Chocni (Borkovcová, 2015; Cihlář, 2009).

Do města v té době přišlo i několik nových obyvatel. Jednalo se o říšské Němce, kteří obsadili místa ve státní správě či stranickém aparátu. Během tohoto pro město těžkého období, zde vedle sebe tedy žili říšští Němci, lidé z ostatních oblastí říšských Žup a v neposlední řadě také původní obyvatelé, přičemž mezi těmito jednotlivými skupinami obyvatelstva nedošlo ke smazání rozdílů a panovala mezi nimi jistá odtažitost (Macková, 2002).

5.3 Odsun německého obyvatelstva a příchod nových osídlenců na území

Dne 9. května 1945 byl Lanškroun s okolními obcemi osvobozen Rudou armádou (Borkovcová, 2015; Jansa, 2004) a nedlouho poté došlo ve městě k následující dramatické události. Ve dnech 17. a 18. května zasedl na lanškrounském náměstí tzv. revoluční či lidový tribunál, který rozhodl o odsouzení a následném popravení několika Němců, jejichž přesný počet již dnes není znám. Zatímco nejčastěji se mluví o 15 až 24 obětech, v jednom spise pocházejícím ze soudních procesů 50. let se píše dokonce o 180 mrtvých. Později bylo prokázáno, že některé z obětí s tímto tribunálem nikterak nesouvisely. Řada lanškrounských obyvatel se také kvůli strachu z nejisté budoucnosti rozhodla situaci vyřešit sebevraždou (Macková, 2002).

V těchto květnových dnech obsadili město a postupně i jednotlivé obce okresu partyzáni. Ti měli na starost zajištění veřejných úřadů, budov a německého majetku, a rovněž zatýkání německých válečných zločinců, kolaborantů a zrádců (Borkovcová, 2015). Již před rozhodnutím postupimské konference v srpnu 1945 docházelo k tzv. divokým (neorganizovaným) odsunům, které lze charakterizovat jako živelné a násilné vyhánění Němců z jejich domovů. Němečtí občané byli z Lanškrounska

vyhánění přes Jablonné nad Orlicí k bývalým hranicím s Německem nedaleko města Králíky (Šlahora, 2002).

V roce 1946 pak dochází již k organizovaným odsunům německého obyvatelstva. Před samotnými odsuny žili vysídlení Němci v internačních střediscích, která se nacházela v obcích Albrechtice, Jakobovice a Čenkovice. V Lanškrouně k tomuto účelu sloužila budova místního gymnázia. Později byla internační centra z úsporných důvodů postupně rušena a Němci byli převedeni do internačního tábora (později změněn na sběrné středisko) v Lanškrouně na Ostrovském předměstí (Borkovcová, 2015). První oficiální odsun vysídleného obyvatelstva německé národnosti z lanškrounského sběrného střediska se konal 19. února 1946, kdy bylo do Německa deportováno 1 200 osob (Boček, 2010). Stejný počet německých obyvatel zamířil do „původní vlasti“ i 16. března téhož roku, v rámci druhého lanškrounského transportu. Po 2. světové válce bylo celkem z Lanškrouna a jeho okolí odsunuto 12 406 osob (Borkovcová, 2015), načež ve městě zůstalo pouze asi 50 smíšených manželství a také 20 nepostradatelných odborníků (Šlahora, 2002).

Před 2. světovou válkou přišlo město Lanškroun a jeho okolí o řadu českých obyvatel, kteří si k tomuto regionu v průběhu několika generací vytvořili jistý vztah. Po roce 1945 pak byli ze svého domova vyhnáni téměř všichni němečtí obyvatelé, kteří se s tímto územím již také silně identifikovali a mohli zde být hrdí na to, co zde jejich předci vybudovali. Region tím tedy ztratil většinu obyvatel, kterým jednotlivá místa mohla připomínat jejich rodovou tradici (Kokeš, Medlík, 2002).

Ještě roku 1945 do města přicházejí Češi, a to jak jednotlivci, tak i celé skupiny z okolních národnostně českých obcí i z vnitrozemí (Šlahora, 2002). Do května roku 1947 přišlo na území tehdejšího politického okresu Lanškroun 8 312 dosídlenců z vnitrozemských obcí, což činí 48,2 % z celkového počtu zdejších obyvatel starších 2 let (ke dni 22. 5. 1947). Kromě toho se v regionu usadilo 2 379 dosídlenců pocházejících z pohraničí (13,8 % z celkové populace). Pouze 5 809 obyvatel (33,7 % z celkové populace) politického okresu Lanškroun pak zůstalo po válce žít ve stejné obci, v níž žilo i před tímto celosvětovým válečným konfliktem (ČSÚ, 1951).

Většina příchozích (více než 87 %) pocházela z Čech a podstatně méně nových obyvatel pak bylo původem z Moravy a Slezska. Největším zdrojovým regionem pro zdejší osídlence byl sousední politický okres Ústí nad Orlicí, z něhož pocházela téměř pětina všech nových obyvatel přicházejících z vnitrozemí. Na Lanškrounsku se však

hojně usídlovali rovněž lidé z politických okresů Vysoké Mýto, Žamberk, Pardubice, Rychnov nad Kněžnou, Chrudim a Litomyšl. Téměř 3 % „nových“ obyvatel pak tvořili lidé z politického okresu Lanškroun, kteří se stěhovali z jeho vnitrozemské části do té pohraniční. Pomineme-li skutečnost, že původní domovinou většiny nově příchozích byly právě východní Čechy, značné zastoupení měli také dosídlenci pocházející z Prahy či Kutné Hory. Na Lanškrounsko se však stěhovali lidé téměř ze všech vnitrozemských okresů jak v Čechách, tak i na Moravě (ČSÚ, 1951).

Z Moravy přicházeli na studované území především lidé z politických okresů Boskovice a Přerov, ale poměrně hojně se zde usazovali i dosídlenci z okresů Kroměříž, Nové Město na Moravě, Prostějov, Zlín a Brno (ČSÚ, 1951). Na území tehdejšího okresu se ale usídlili také reemigranti z některých evropských států (Jugoslávie, Rumunsko, Ukrajiny) či Ameriky (Klimeš, 2007).

Jelikož obyvatelé na Lanškrounsko často přicházeli z okolí, především pak z politických okresů ve východních Čechách, nebylo jim nové prostředí, většinou tolik cizí jako dosídlencům v jiných částech pohraničí.

V dubnu roku 1946 regionální tisk informuje o skutečnosti, že většina zemědělských usedlostí na Lanškrounsku je již osídlena českým obyvatelstvem (Boček, 2010). Z komparace počtu obyvatel v roce 1930 a 1950 je však patrné, že celkový úbytek obyvatel na studovaném území mezi těmito lety činil více než 33 %. Procentuálně nejméně obyvatel ztratilo samotné město Lanškroun (necelých 16 %), v některých obcích ale úbytek obyvatelstva přesahoval 50 % (Anenská Studánka, Horní Třešňovec, Strážná) a v Čenkovicích činil dokonce více než 78 %. Údaje o počtech obyvatel ve všech obcích současného SO ORP Lanškroun v letech 1930 a 1950 uvádí tabulka 2.

Osídlování Lanškrounska probíhalo v několika vlnách, přičemž první z příchozích se zcela přirozeně snažili zabrat lepší nemovitosti a více majetku, a tak oproti pozdějším příchozím byli ve výhodě, což podle pamětníků mezi některými obyvateli vyvolávalo nevraživost trvajících i desítky let (Kohout, 2007).

Po skončení války Místní národní výbor nařídil, aby byly v Lanškrouně z obchodů a živností odstraněny německé nápisy připomínající dobu nesvobody. Nově pak měly být tyto budovy označeny českými nápisy, a to v modré, červené a bílé barvě, nikoliv v černé a žluté, jež byly typicky německé. Ještě rok a půl po skončení války místní deník informuje o tom, že krajinu na Lanškrounsku stále hyzdí válečná technika v příkopech

a polích. Některé tanky dokonce ještě stály na silnicích a bránily tak dopravě (Boček, 2010).

Tab. 2: Počet obyvatel v obcích SO ORP Lanškroun v letech 1930 a 1950

Obec	Počet obyvatel		Úbytek v %
	1930	1950	
Albrechtice	700	439	37,29
Anenská Studánka	534	247	53,75
Cotkytle	1 600	829	48,19
Čenkovice	714	156	78,15
Damník	1 043	632	39,41
Dolní Čermná	1 634	1 131	30,78
Horní Čermná	1 408	1 000	28,98
Horní Heřmanice	1 429	874	38,84
Horní Třešňovec	985	485	50,76
Krasíkov	561	372	33,69
Lanškroun	7 164	6 021	15,95
Lubník	437	299	31,58
Luková	1 065	664	37,65
Ostrov	1 087	625	42,50
Petrovice	273	225	17,58
Rudoltice	1 053	757	28,11
Sázava	489	369	24,54
Strážná	393	174	55,73
Tatenice	1 364	806	40,91
Trpík	239	130	45,61
Výprachtice	1 956	1 096	43,97
Žichlínek	806	563	30,15
celkem	26 934	17 894	33,56

Zdroj: ČSÚ (2006a), vlastní výpočty

I přesto, že většina nově příchozích měla původ v okolních regionech, našli se mezi novými dosídlenci i tací, kteří pocházeli z míst se zcela odlišným způsobem hospodaření, nebyly jejich začátky na Lanškrounsku nikterak jednoduché. Mnozí z nich dokonce neměli žádné zkušenosti se zemědělstvím a vytvořit si tedy dobrý vztah ke zdejší půdě a práci na poli jim činilo nemalé problémy. Z těchto důvodů byla zřízena zemědělská škola v Dolním Třešňovci, která měla vychovávat nové a kvalitní odborníky (Fiala, Košťál, 2002).

Po předání vlastnických dekretů zemědělských usedlostí novým osídlencům bylo nezbytné scelení zemědělské půdy, neboť ke statkům často patřilo kolem 10–20 políček rozmístěných různě po celém katastru obce. Docházelo tedy k rozorávání mezi a polních cest, aby se co nejvíce zvětšila výměra polí, potažmo výnosy jednotlivých zemědělských plodin (Klimeš, 2007).

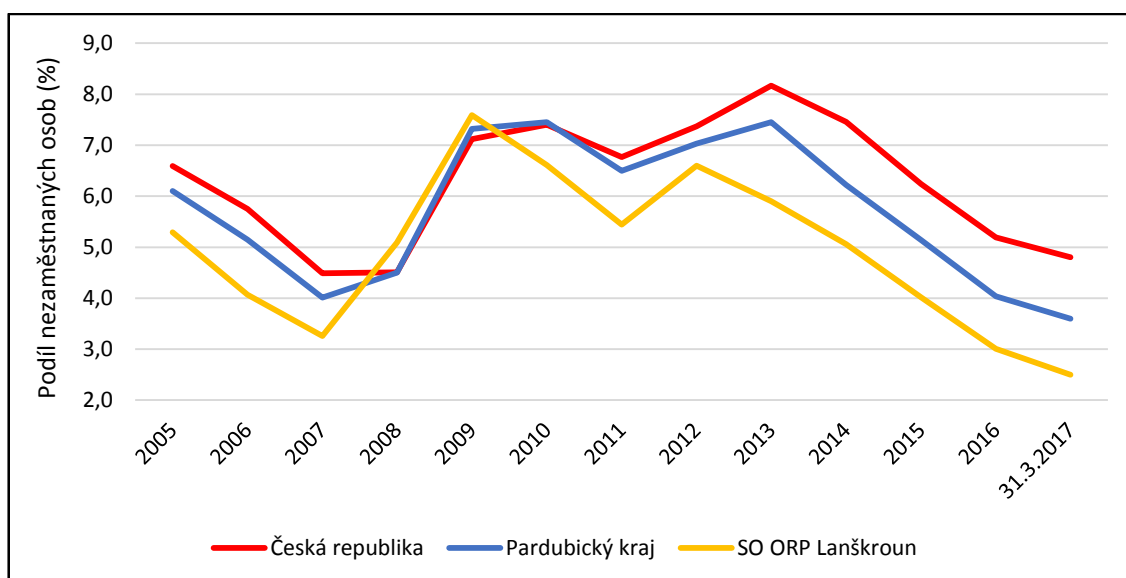
V roce 1948 byl stanoven hlavní úkol politiky státu spočívající v kolektivizaci zemědělství. Přejít na společné hospodaření se však neobešel bez problémů. Na Lanškrounsku tehdy došlo k vystěhování několika rodin velkých zemědělců, kteří nebyli ochotni na kolektivizaci přistoupit. V té době vznikl v Lanškrouně státní statek a v okolních obcích jednotná zemědělská družstva, která ze začátku hojně využívala prostory a stroje vyvlastněné větším zemědělci. V roce 1958–1960 došlo ke slučování jednotlivých družstev do ještě větších celků, např. spojením družstev Nepomuky a Horní Čermná. Malá družstva byla také včleňována do Státního statku Lanškroun, který po tomto rozšíření hospodařil ve více než 10 obcích a výměra zemědělské půdy k němu patřící činila 5 970 ha. Po roce 1989 dochází v zemědělství k výrazným změnám, kdy se jednotná zemědělská družstva mění na obchodní společnosti, družstva či soukromé objekty (Fiala, Košťál, 2002).

Kolektivizace výrazně narušila českou kulturní krajinu a zcela zřetelně se podepsala jak na identitě jednotlivých regionů, tak i na identitě obyvatel. Krajina se ve druhé polovině 20. století stala monotónní a málo členitou a přišla tak o podstatnou část své estetické a historické hodnoty. Tyto změny měly za následek výrazné snížení hodnoty domova pro venkovské obyvatelstvo, což úzce souvisí s tím, že se místní obyvatelé již s místem svého bydliště příliš neidentifikovali, jelikož přišli o rodový majetek, který byl dříve předáván z generace na generaci (Lokoč, 2008).

Na Lanškrounsko však v průběhu 2. poloviny 20. století nepřicházeli noví obyvatelé pouze za zemědělstvím, ale také z důvodu pracovní nabídky firmy Tesla vyrábějící elektronické součástky. Historie tohoto národního podniku se v Lanškrouně začal psát roku 1945, kdy navazoval na berlínskou společnost Siemens & Halske, jež sem v průběhu 2. světové války přesunula svou výrobu (Kohout, 2002). Po sametové revoluci vzniká na Lanškrounsku řada firem napojených na zahraničí, které využívají toho, že z podniku Tesla vzešlo mnoho řemeslníků a techniků, kteří pomohli zajistit hospodářský rozvoj města (Kohout, 2007). Správní obvod ORP Lanškroun se tak může dlouhodobě pyšnit velmi nízkou nezaměstnaností. Graf na obr. 2 znázorňuje, že podíl nezaměstnaných

osob na celkovém počtu obyvatel zde dosahuje již několik let menších hodnot než v celé České republice či Pardubickém kraji.

Nejvíce pracovních míst v regionu nabízí firma AVX Czech Republic s.r.o., která je nejvýznamnějším zaměstnavatelem nejenom na Lanškrounsku, ale patří rovněž k největším zaměstnavatelům v celém Pardubickém kraji (ČSÚ, 2016b). Pět největších zaměstnavatelů na území studovaného správního obvodu je pak uvedeno v tabulce 3.

Obr. 2: Vývoj podílu nezaměstnaných na obyvatelstvu v SO ORP Lanškroun, Pardubickém kraji a České republice

(Zdroje: ČSÚ, 2017; ÚP ČR, 2017; vlastní zpracování)

Tab. 3: Největší zaměstnavatelé v SO ORP Lanškroun k 31. prosinci 2016

název firmy	sídlo	počet zaměstnanců	činnost
AVX Czech Republic s.r.o.	Lanškroun	2500 - 2999	výroba elektronických součástek, zejména tantalových a niobových kondenzátorů
FOREZ s.r.o.	Ostrov	500 - 999	výroba dílů pro automobilový a elektrotechnický průmysl
SCHOTT CR, s.r.o.	Lanškroun	500 - 999	výroba sklo-kovových pouzder pro automobilový průmysl
INA Lanškroun, s.r.o.	Lanškroun	500 - 999	výroba kombinovaných nástrojů, vstřikovacích forem a náhradních dílů pro výrobu ložisek
Zemědělsko-obchodní družstvo Žichlínek	Žichlínek	250 - 499	zemědělská výroba, opravy zemědělské techniky

Zdroj: ČSÚ (2016b), vlastní zpracování

5.4 Správní vývoj studovaného území

V předchozích podkapitolách nebyla věnována pozornost správnímu vývoji Lanškrounska, který bude z důvodu přehlednosti shrnut až zde.

Významným milníkem pro správní vývoj v českých zemích je rok 1848, kdy dochází k zániku patrimoniální (vrchnostenské) správy, jejíž pravomoci jsou přeneseny na státní úřady. V lednu roku 1850 byly zřízeny politické okresy (okresní hejtmanství), které se dále dělily na základní jednotky územní správy tzv. soudní okresy (Křivohlávek, 2005).

Město Lanškroun se v té době stalo sídlem nejenom okresu soudního, ale i politického, pod nějž spadal rovněž soudní okres Ústí nad Orlicí. Dne 28. ledna 1850 předal poslední správce lanškrounského panství Anton Rieder své pravomoci týkající se veřejné správy prvnímu lanškrounskému hejtmanovi, kterým se stal Norbert hrabě Pötting-Persing (Macková, 2002). Nadřazenou územně správní jednotkou politických okresů byly kraje, přičemž lanškrounský politický okres v té době spadal pod krajskou vládu v Pardubicích (Křivohlávek, 2005).

Nová správní reforma na sebe nenechala dlouho čekat. Již v roce 1855 totiž vstoupilo v platnost nové ustanovení, jehož podstatou bylo sloučení politické a soudní správy do jediného takzvaného „smíšeného okresní úřadu“ (Macková, 2002). Tyto nově uzákoněné úřady byly zřízeny v těch městech, kde se původně nacházely soudní okresy. Pro Lanškrounsko tato reforma tedy znamenala ztrátu působnosti na území někdejšího soudního okresu Ústí nad Orlicí, který byl změněn na tzv. „smíšený okresní úřad“, tedy samostatnou samosprávnou územní jednotku, na lanškrounském okrese již nezávislou. Reformy se téhož roku dočkalo i krajské zřízení. Na území Čech bylo vytvořeno 13 krajů, které svou agendu vykonávaly do roku 1862, kdy došlo k jejich zrušení. Česká část našeho studovaného území v těchto letech spadala pod vládu kraje Chrudim a moravské obce náležely pod správu kraje Olomouckého. V roce 1864 došlo ke zřízení samostatných na státní správě nezávislých orgánů okresní samosprávy, tzv. okresních zastupitelství, jejichž sídla vznikla v místech někdejších okresních úřadů (Křivohlávek, 2005).

Roku 1868 vstoupila v platnost reforma, která se vracela k organizaci správy z let 1850–1855. V rámci ní došlo k opětovnému oddělení politické správy od soudní moci, s čímž úzce souvisela nutnost znovuvytvoření politických okresů (okresních hejtmanství). Již v době přípravy této reformy podávala jednotlivá města petice k zemskému sněmu, jehož úkolem bylo rozhodnout o územní podobě připravovaného

správního uspořádání Čech. Petici s žádostí o ponechání sídla politického okresu v Lanškrouně se rozhodly sepsat také obce lanškrounského okresu. I přes snahu měst Česká Třebová a Ústí nad Orlicí, která o sídlo politického okresu rovněž usilovala, byl nový politický okres ustanoven opět v Lanškrouně. Ve zdůvodnění tohoto rozhodnutí byl Lanškroun popsán jako město se sídlem nižší reálky, hlavní školy, spořitelny, finanční strážce, dvou pivovarů a tří lihovarů, dostatečného průmyslu a patnácti obchodů. Součástí argumentu bylo rovněž vyzdvižení dobrého silničního a železničního spojení či dostatku úředních místností pro činnost politického úřadu (Macková, 2002).

Zrušené krajské úřady nahradila takzvaná dohledávací okresní hejtmanství, jejichž úkolem bylo kontrolovat činnost politických okresů (okresních hejtmanství) ve svém obvodu. Okresní hejtmanství v Lanškrouně tehdy podléhalo Dohledacímu okresnímu hejtmanství v Chrudimi (Křivohlávek, 2005).

V průběhu 1. světové války se začíná formovat samostatná Československá republika, avšak v pohraničí osídleném německým obyvatelstvem je prosazováno odtržení této části území od vznikající republiky a připojení k nově se vytvářejícímu státu Deutschösterreich (Macková, 2002). Lanškrounsko s poměrně vysokým podílem německého obyvatelstva bylo připojeno k provincii Sudetenland se sídlem v Opavě. Tyto plány však byly zhceny československou vládou, která nařídila obsazení pohraničního území vojskem. Dne 27. října 1918 tak došlo k obsazení Lanškrouna oddílem 30. střeleckého pluku z Vysokého Mýta (Křivohlávek, 2005).

Na struktuře státní správy se v nově vzniklém státě téměř nic nezměnilo a tedy i nadále zůstala zachována předválečná struktura státních úřadů, u kterých došlo pouze na okresní úrovni k přejmenování na tzv. okresní správy politické. V roce 1927 bylo opět uzákoněno nové označení těchto orgánů státní správy, pro něž se začalo užívat názvu okresní úřady. Téhož roku došlo také ke zrušení okresních zastupitelství, jakožto samostatných samosprávných orgánů. Od této doby byla okresní zastupitelstva vždy součástí státních úřadů. Po zrušení samosprávného okresu Ústí nad Orlicí požadovalo město Ústí nad Orlicí rozdělení státní správy (okresního úřadu) v Lanškrouně na dva okresy. Jeden pro české obce se sídlem v Ústí nad Orlicí, a druhý pro německé se sídlem v Lanškrouně. O sídlo okresu rovněž usilovalo i město Česká Třebová, které argumentovalo svou výhodnou polohou mezi německým Lanškrounem a českým Ústí nad Orlicí. (Křivohlávek, 2005). Navzdory těmto pokusům však sídlo okresního úřadu zůstalo i nadále v Lanškrouně.

Ke zcela zásadní změně struktury státní správy došlo v důsledku odstoupení pohraničního území tehdejšího Československa Německu v roce 1938. Zatímco na okleštěném území Československa a následně i na území Protektorátu Čech a Moravy se struktura státní správy nezměnila, na území začleněném do Sudet byla situace zcela odlišná. Většina soudního okresu Lanškroun byla připojena k Německé říši a výjimku tvořila pouze obec Petrovice a část obce Dolní Čermná, které zůstaly součástí Československa (Křivohlávek, 2005).

Lanškroun se v té době stal sídlem landráta, tedy úřadu státní správy na úrovni okresu (Macková, 2002). Lanškrounský okres (Landratsamt), spadající pod správu vládního kraje sídlícího v Opavě, v sobě kromě obcí ze soudního okresu Lanškroun zahrnoval německé obce ze soudního okresu Ústí nad Orlicí, obec Lubník (dnes součástí SO ORP Lanškroun) z moravského soudního okresu Zábřeh a Jamné nad Orlicí ze soudního okresu Žamberk (Křivohlávek, 2005).

Po skončení 2. světové války byla na celém území republiky obnovena struktura státní správy z období před 1. říjnem 1938. Změna však nastala ve složení a vnitřním uspořádání tehdejších politických úřadů, jimiž se staly národní výbory. Obvody okresních národních výborů (ONV) se měly shodovat s obvody okresních úřadů před odstoupením Sudet Německu. Při obnově bývalého okresu Lanškroun se však objevily značné komplikace spočívající opět v soupeření města Lanškroun s Ústím nad Orlicí, které si na území bývalého okresu dělalo rovněž nároky. Zatímco Ústí nad Orlicí se snažilo vymanit z vlivů Lanškrouna a usilovalo o posílení svého významu v širším okolí, Lanškroun sázel na tradici a polohu města na českomoravském pomezí. Do sporu se znovu zapojila rovněž Česká Třebová spoléhající se na svou výhodnou polohu uprostřed celého okresu. Dlouhá a komplikovaná jednání se nakonec vyplatila městu Ústí nad Orlicí, které dne 30. června 1945 úspěšně završilo mnohaleté snažení o získání sídla okresu. Dne 1. lednu 1947 se však sídlem okresního národního výboru stal vedle Ústí nad Orlicí také Lanškroun (Křivohlávek, 2005).

V roce 1949 prochází státní správa významnou reformou, jež spočívá v ustanovení 19 nových krajů na území Československa. Tyto nově vytvořené kraje však nikterak nerespektují někdejší historické země, k jejichž definitivnímu zániku došlo téhož roku. Od této doby okres Lanškroun spadl pod správu Krajského národního výboru v Pardubicích.

Na území studovaného okresu došlo v roce 1949 k několika územním změnám. Moravská obec Lubník (původně ONV Zábřeh) byla znovu převedena do obvodu ONV Lanškroun a zároveň byla z lanškrounského okresu vyňata obec Rybník, jež se následně připojila k obvodu ONV Ústí nad Orlicí. Další územní změny proběhly i v roce 1960, kdy vznikl jeden velký okres Ústí nad Orlicí, který jakožto základní správní jednotka fungoval v tomto územním rozsahu až do roku 2002. Tento nový okres vznikl sloučením někdejšího okresu Lanškroun, okresu Ústí nad Orlicí a některých částí okolních okresů. Došlo tak po dlouhých letech k definitivnímu zrušení okresu se sídlem v Lanškrouně. Jak již bylo zmíněno, v tomto roce se okres rozrostl o několik obcí, které dříve náležely k jiným správním jednotkám. Jednalo se mimo jiné o moravské obce Cotkytle, Krasíkov, Strážná a Tatenice ze zanikajícího okresu Zábřeh, které jsou dnes součástí studovaného území, tedy SO ORP Lanškroun (Křivohlávek, 2005).

V roce 1989 jsou okresní národní výbory nahrazeny okresními úřady, jejichž správní obvod zůstává stejný. V roce 2000 se okres Ústí nad Orlicí stává součástí nově vzniklého Pardubického kraje. Na konci roku 2002 dochází ke zrušení okresních úřadů, které jsou nahrazeny větším množstvím tzv. úřadů III. stupně s rozšířenou působností (malé okresy). Tento úřad vzniká i v Lanškrouně a jeho správní obvod se až na výjimky (např. zmíněné moravské obce) shoduje s obvodem někdejšího okresu Lanškroun, který zanikl v roce 1960.

6. Metody zpracování

Pro tuto práci byl zcela zásadní metodou terénní výzkum, který měl podobu dotazníkového šetření. Součástí dotazníku bylo zakreslování vybraných prostorových prvků do přiložené mapy, a proto se jedna z podkapitol zabývá přiblížením problematiky mentálních map. Poslední část metodiky je pak věnována výběru a charakteristice respondentů, kteří se na zájmovém území dotazníkového šetření zúčastnili.

6.1 Terénní šetření

Potřebná data byla zjišťována metodou dotazníkového šetření probíhajícího v květnu až červenci roku 2016. Při terénním výzkumu byli osloveni lidé, jejichž trvalým bydlištěm je některá z obcí správního obvodu Lanškroun. Přibližně polovina dotazovaných byla podrobena metodě face-to-face, zatímco ostatní respondenti vyplňovali tiskopisy sami. Oslovení lidé měli za úkol odpovědět na téměř 20 otázek a byli také požádáni o vyplnění mentální mapy, jež byla součástí dotazníku. Popisovaný dotazník se nachází v příloze č. 2 této práce. V některých případech byl rozhovor s respondenty rozšířen o neformální otázky nad rámec dotazníku.

Dotazníkového šetření se celkem zúčastnilo 191 respondentů, tedy 1 % z celkové populace regionu, neboť ke dni 26. březnu 2011 žilo v obcích Lanškrounska 19 061 obyvatel straších 15 let (ČSÚ, 2011). Kvůli reprezentativnosti populačního vzorku bylo nutné dodržovat přibližně stejnou strukturu respondentů jako je skutečná struktura obyvatel žijících na studovaném území. Zároveň byla pozornost věnována tomu, aby se do výzkumu zapojili respondenti ze všech obcí studovaného regionu.

6.2 Mentální mapy

Mentální či kognitivní mapa je metoda, která se využívá ke zkoumání představ lidí o nějakém prostorovém jevu. Jelikož je popisovaného konceptu využíváno nejenom v geografii a kartografii, ale také ve společenských vědách jako je psychologie či sociologie, není jednoduché tento pojem jednoznačně definovat. Drbohlav (1991) definuje mentální mapu z pohledu geografů a kartografů jako „*grafické (kartografické nebo schématické) vyjádření představ člověka o geografickém prostoru, nejčastěji o jeho*

kvalitě nebo uspořádání.“ Popisovaná metoda se tedy nezabývá objektivně existujícím prostorem, ale pouze jeho subjektivním odrazem v mysli člověka. Jelikož je tento odraz velmi často deformovaný, neúplný nebo jsou dokonce jeho součástí vymyšlené objekty (Siwek, Kaňok, 2000), můžeme obecně říci, že mentální mapa se téměř vždy nějakým způsobem liší od skutečné reality (Siwek, Bogdová, 2007).

Z výše popsaných definic tedy vyplývá, že každý člověk nosí ve své hlavě informace o geografickém prostoru v podobě vlastní mentální mapy. Ta je utvářena v průběhu celého jeho života a její formování je ovlivňováno řadou faktorů, mezi něž patří osobní zážitky, názory a zkušenosti převzaté od blízkých, dále také vzdělání či informace z médií. Získávané informace však nikdy nejsou zcela úplné, a proto mentální mapa jedince zpravidla získává na komplexnosti v závislosti na jeho stáří (Siwek, Kaňok, 2000).

Na základě vztahu vyšetřovaného jevu k objektivní realitě bývají mentální mapy děleny do dvou skupin. První typ map označovaný jako komparativní nebo také „lynchovský“ (podle autora Kevina Lynche) je možné porovnávat s realitou a hodnotit tak jeho správnost. Jde tedy o co nejpřesnější odhad vzdáleností, směrů či rozloh plochy, čehož může být využíváno např. pro hodnocení míry znalosti vybraného geografického prostoru. Druhým typem mentálních map je preferenční (nekomparativní), který bývá také označován podle svého průkopníka Petera Goulda jako „gouldovský“. Na rozdíl od předchozího typu, nemůže být v tomto případě mapa porovnáвана se skutečností a není tedy možné nikterak hodnotit její správnost. Předmětem studia je u tohoto typu mentálních map zjišťování preferencí dotazovaného jedince. Respondenti tak mohou vyznačovat např. svůj vztah k jednotlivým částem města nebo regiony, kde by chtěli bydlet a kde nikoliv apod. Pro vyhodnocení takové mapy je nutné rozdělit studované území na několik plošek, které mohou být buď pravidelné, abstraktní (např. čtverce či šestiúhelníky) nebo nepravidelné, ale přirozené (např. obce či povodí) (Siwek, Bogdová, 2007).

Co je však pro tuto práci důležité, koncept mentální mapy lze rovněž využít při studiu regionální identity. Tato metoda nám totiž umožňuje zkoumat existenci regionů v mysli obyvatel. Mentální mapa nám tak může např. pomoci odhalit, jak silně jsou jednotlivé oblasti zájmového regionu považovány za jeho součást (Semian, 2012). Využitím této metody můžeme zjišťovat, jak silně je v myslích respondentů upevněn region, ve kterém žijí, což podstatně přispívá ke zhodnocení míry regionální identity

obyvatel na daném území (Siwek, Kaňok, 2000). Tímto nástrojem může být také posuzována image jednotlivých regionů, neboť některé mohou mít v povědomí lidí silnější pozici než jiné (Siwek, Bogdová, 2007).

Součástí této práce je první z již zmíněných typů mentálních map, tedy mapa komparativní, kterou lze využít k určení představy o určitém geografickém prostoru. Respondenti měli v rámci dotazníkového šetření za úkol znázornit do přiloženého mapového listu jejich subjektivní vnímání prostorového vymezení regionu Lanškrounska. V mapě, jež byla součástí dotazníku, byla vyznačena sídelní struktura, říční síť a zalesněnost území, která sloužila k jednoduchému znázornění nadmořské výšky jednotlivých oblastí. Aby byla subjektivní představa obyvatel o svém regionu, co nejméně ovlivňovaná či dokonce omezovaná, znázorňovalo mapové pole Lanškroun a jeho široké okolí.

Výsledné mentální mapy bylo nejprve nutné zdigitalizovat a poté zpracovat v prostředí geografického informačního systému (GIS). Naskenovaná mapová pole musela být nejdříve usazena do souřadnicového systému a následně byly vytvořeny vektorové polygonové vrstvy odpovídající představám o vymezení Lanškrounska jednotlivých respondentů. Poté došlo pomocí funkce *Merge* ke spojení vrstev a následně bylo za použití funkce *Union* vytvořeno mnoho průniků jednotlivých vrstev a zároveň tak vzniklo vždy několik polygonů o shodné rozloze. Tyto polygony stejné velikosti poukazovaly na to, že se jedná o identické útvary ležící nad sebou. Každému z nich byla poté přiřazena hodnota jedna, která následně posloužila ke zjištění počtu polygonů ležících v jednotlivých místech nad sebou, což odpovídalo počtu respondentů, jenž dané místo považují za součást Lanškrounska. Poslední důležitou funkcí, kterou bylo nutné využít, je *Dissolve*, která sloučí jednotlivé polygony na základě shodných atributů, v tomto případě rozlohy. Poté byla výsledná vrstva rozdělena na čtyři intervaly dle počtu respondentů, kteří dané území do Lanškrounska zařadili. Pozornost byla následně věnována především střední hodnotě (mediánu) u jednotlivých skupin respondentů dle jejich sociodemografických charakteristik. Pod popisované vrstvy byla nahrána základní mapa ČR, která usnadňovala orientaci v prostoru při samotné interpretaci dat získaných při dotazníkovém šetření.

6.3 Výběr a charakteristika respondentů

Jak již bylo zmíněno, při výběru respondentů bylo dbáno především na dodržování struktury dotazovaných vzhledem k celkové skladbě zdejší populace. Pozornost byla věnována pohlaví, věku, nejvyššímu dosaženému vzdělání a délce období, po které respondent žije v místě svého současného bydliště. Tyto charakteristiky byly sledovány především z důvodu předpokladu rozdílných výsledků u jednotlivých skupin dotazovaných.

V následujících tabulkách jsou uvedeny počty respondentů na základě jednotlivých sociodemografických charakteristik v porovnání se skladbou populace při Sčítání lidu, domů a bytů v roce 2011.

Tab. 4: Počet obyvatel SO ORP Lanškroun a počet respondentů dle pohlaví

	pohlaví		celkem
	muži	ženy	
SO ORP Lanškroun (k 26. 3. 2011)	11 143	11 584	22 727
SO ORP Lanškroun (v %)	49,03	50,97	100,00
Soubor respondentů	94	97	191
Soubor respondentů (v %)	49,21	50,79	100,00
Rozdíl (%)	-0,18	0,18	0,00

Zdroj: ČSÚ (2011); terénní šetření; vlastní zpracování

Tab. 5: Počet obyvatel SO ORP Lanškroun a počet respondentů dle věku

	věk						celkem
	15-19	20-29	30-39	40-49	50-59	60+	
SO ORP Lanškroun (k 26. 3. 2011)	1 368	2 918	3 950	2 928	2 975	4 922	19 061
SO ORP Lanškroun (v %)	7,18	15,31	20,72	15,36	15,61	25,82	100,00
Soubor respondentů	13	28	37	32	31	50	191
Soubor respondentů (v %)	6,81	14,66	19,37	16,75	16,23	26,18	100,00
Rozdíl (%)	0,37	0,65	1,35	-1,39	-0,62	-0,36	0,00

Zdroj: ČSÚ (2011); terénní šetření; vlastní zpracování

Tab. 6: Počet obyvatel SO ORP Lanškroun a počet respondentů dle nejvyššího dosaženého stupně vzdělání

	vzdělání				celkem
	základní	střední	úplné střední	vysokoškolské	
SO ORP Lanškroun (k 26. 3. 2011)	4 133	7 220	5 344	1 512	18 209
SO ORP Lanškroun (v %)	22,70	39,65	29,35	8,30	100,00
Soubor respondentů	39	79	57	16	191
Soubor respondentů (v %)	20,42	41,36	29,84	8,38	100,00
Rozdíl (%)	2,28	-1,71	-0,49	-0,07	0,00

Zdroj: ČSÚ (2011); terénní šetření; vlastní zpracování

Tab. 7: Počet obyvatel SO ORP Lanškroun a počet respondentů dle rodáctví

	počet rodáků	počet přistěhovalých	celkem
SO ORP Lanškroun (k 26. 3. 2011)	10 485	12 242	22 727
SO ORP Lanškroun (v %)	46,13	53,87	100,00
Soubor respondentů	82	109	191
Soubor respondentů (v %)	42,93	57,07	100,00
Rozdíl	3,20	-3,20	0,00

Zdroj: ČSÚ (2011); terénní šetření; vlastní zpracování

Z hlediska pohlaví mezi dotazovanými mírně převažovaly ženy, což odpovídá celkové struktuře obyvatel na Lanškrounsku. Podíly dvou porovnávaných souborů v závislosti na pohlaví spolu v tomto případě téměř úplně korespondovaly a odchylka tedy byla pouze minimální. Co se týče věku, byl největší rozdíl mezi dotazovaným vzorkem populace a populací celkovou odhalen u kategorie 40-49, a to 1,39 %. Vzhledem k počtu respondentů je však takováto odchylka zcela zanedbatelná. Shoda byla poměrně přesně zachována i při rozdělení respondentů dle nejvyššího dosaženého vzdělání. Pouze podíl respondentů se základním vzděláním byl u vzorku respondentů o něco menší (odchylka 2,28 %) než jejich celkové zastoupení mezi obyvateli Lanškrounska. Celkově nejvýraznější rozdíl (3,20 %) byl odhalen mezi podílem rodáků v souboru respondentů a jejich celkovým podílem na populaci ve studovaném správním obvodu.

Úroveň shody mezi skupinou respondentů a celkovou populací byla ověřena pomocí statistické metody zvané chí kvadrát (χ^2 test), která prokázala vysoký soulad mezi porovnávanými soubory obyvatel. Výsledky popsaného testu znázorňuje tabulka v příloze č. 3. Mezi dotazovanými se také nachází obyvatelé ze všech obcí administrativně spadajících do správního obvodu Lanškroun, vyjma dvou menších obcí Petrovice a Čenkovice, ze kterých se především z logistických důvodů nepodařilo

respondenty sehnat. Avšak i přesto je skladba dotazovaných, co se jejich současného bydliště týče velmi rozmanitá. Popsaný populační vzorek lze tedy považovat za reprezentativní, neboť splňuje nejenom kvantitativní, ale i kvalitativní nároky.

7. Výsledky provedené analýzy

Úkolem této stěžejní kapitoly je seznámit čtenáře s výsledky studia míry regionální identity na Lanškrounsku. Údaje vycházejí z již diskutovaného dotazníkového šetření, jež bylo na území studovaného regionu uskutečněno v roce 2016. Při interpretaci dat pak také dochází k jejich komparaci s výsledky podobných výzkumů provedených v jiných regionem České republiky (Peter, 2011; 2013; Šerý, 2014; 2015; Furmanová, 2015).

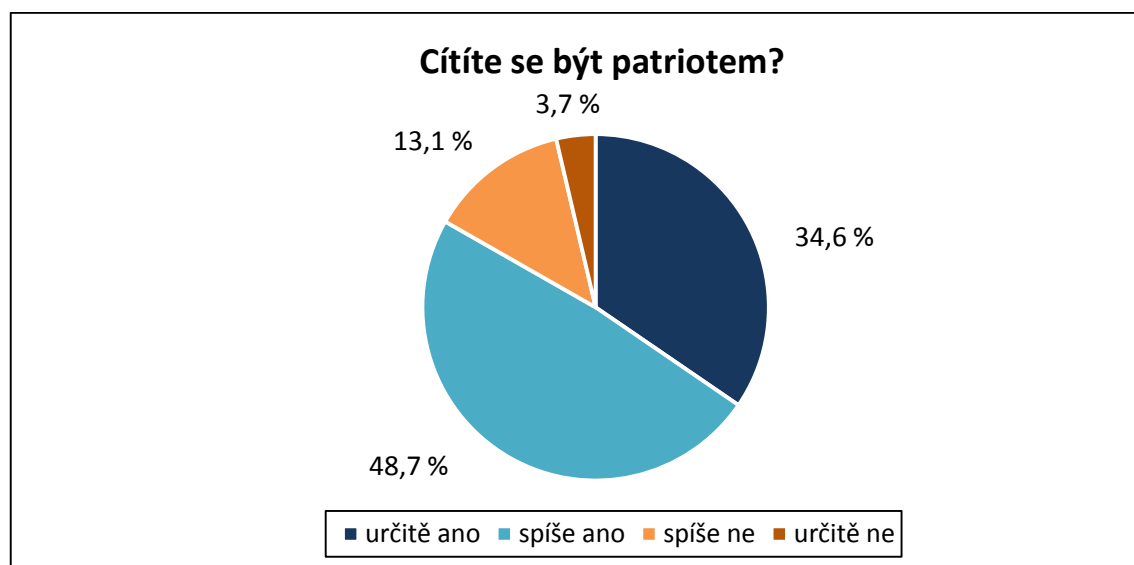
7.1 Míra identifikace obyvatel Lanškrounska s regionem

Míra identifikace obyvatel s daným regionem závisí především na vztahu obyvatel k místu svého bydliště. Breakwell (1992, cit. podle Gustafson 2001) uvádí hned čtyři způsoby, tzv. principy, kterými lidé využívají místa ke vzniku vlastní identity (viz podkapitola 3.4 *Územní identita*). Pro tuto podkapitolu bude důležitý právě třetí z nich, tzv. princip „sebeúcty“ (self-esteem), který vyjadřuje pocit hrdosti na místo, kde žijeme. Lze tedy předpokládat, že se u tzv. patriotů – lidí pyšných na svůj region vyskytuje mnohem vyšší míra identifikace s daným regionem, než u lidí, kteří se za patrioty nepovažují. Na patriotismus obyvatel na Lanškrounsku byla zaměřena otázka: „*Cítíte se být patriotem, tzn. jste hrdí na Lanškrounsko, region ve kterém žijete?*“

U zkoumaného území lze předpokládat, že míra identifikace obyvatel nebude příliš vysoká z důvodu poválečné výměny obyvatelstva. Dle Chromého a Janů (2003) jsou v současné populaci stále patrné důsledky změn po 2. světové válce a rozdíly mezi regionální identitou dosídleného pohraničí a vnitrozemím stále nejsou zcela smazány. Identifikace obyvatel s územím je v případě pohraničí omezována absencí historického vědomí a zkušeností předchozích generací s životem v daném prostředí (Zich, Houžvička, Jeřábek, Kastner, 1996). Odpovědi respondentů však poukazují na to, že ačkoliv byla většina studovaného regionu po roce 1945 (resp. 1938) postižena významnými etnickými přesuny, generace současných obyvatel si již stihla k tomuto území vytvořit úzký vztah (viz příloha č. 4). Na výše uvedenou otázku týkající se hrdosti na region odpovědělo totiž 84 % obyvatel kladně „určitě ano nebo spíš ano“. Graficky jsou odpovědi znázorněny na obr. 3.

Porovnáme-li zjištěné výsledky s výzkumy, které probíhaly v regionech s nepřerušenu kontinuitou vývoje (Peter 2011; Furmanová, 2015), zjišťujeme, že míra patriotismu na Lanškrounsku je paradoxně ještě o něco vyšší než v tradičních regionech, kterými v těchto případech je Frýdlantsko a Slavičínsko.

Nedomová (1995) dospěla při studiu jiných dosídlených měst (Teplice a Český Krumlov) k podobným zjištěním, kdy poukázala na tamní normálně fungující komunitu, která se již pouze minimálně odlišuje od komunit měst ve vnitrozemí státu. Sama však dodává, že zjištěné výsledky nemohou být považovány za platné pro celé pohraničí naší republiky, což potvrzuje výzkum na Jesenicku (Šerý, 2014), kde byla zjištěna podstatně nižší míra patriotismu, a potažmo i regionální identity obyvatel, než u studovaného Lanškrounska a tradičních regionů.

Obr. 3: Míra hrdosti k regionu Lanškrounska

(Zdroj: vlastní zpracování)

K vysoké míře identifikace obyvatel s územím Lanškrounska přispěla poměrně dlouhá doba, jež uplynula od zmiňované výměny obyvatel, kterou již většina lidí žijících v regionu osobně nezažila. Podle Zicha (2003) nástupem třetí generace nových osídlenců dochází k postupné stabilizaci regionální identifikace. Výrazný vliv pak měl také původ nově přichozího obyvatelstva, které se na Lanškrounsko často stěhovalo z oblastí východních Čech (viz podkapitola 5.3 *Odsun německého obyvatelstva a příchod nových osídlenců na území*) a zdejší prostředí pro něj tak nebylo příliš odlišné a poměrně rychle se s tímto podobným regionem identifikovalo.

Kuldová (2005) považuje dlouhodobý pobyt jedince v regionu za zcela nezbytný předpoklad pro identifikaci obyvatel s tímto územím. Na základě tohoto tvrzení lze předpokládat, že nejtěsnější pouto k území budou mít lidé, kteří žijí na Lanškrounsku nejdelší dobu. Pozornost budeme tedy věnovat rodákům žijícím od narození ve stejné obci i rodákům regionálním, jelikož právě u těchto skupin lze očekávat velmi vysokou míru identifikace se studovaným územím.

Zaměříme-li se tedy na vztah míry hrdosti k regionu a délky pobytu v obci současného bydliště, potvrzuje se nám předpoklad o vysoké míře identifikace s územím u rodáků, ze kterých kladný vztah k Lanškrounsku deklarovalo více než 90 %. Tato skupina obyvatel měla rovněž největší procentuální zastoupení odpovědi „určitě ano“, přičemž tuto odpověď zvolilo téměř 48 % rodáků. U ostatních skupin obyvatel míra identifikace s územím postupně klesala v závislosti na délce jejich pobytu v obci bydliště. Výjimku tvořili obyvatelé, kteří žijí v místě současného bydliště pouze krátce, jelikož v této skupině překvapivě odpovědělo kladně téměř 82 % respondentů. Tento vysoký pocit hrdosti může být způsoben přítomností obyvatel, kteří se stěhovali pouze v rámci regionu a nyní žijí krátce v jiné obci Lanškrounska. Dále svou roli mohlo sehrát to, že se tyto jedinci přestěhovali z regionu, kde byli nespokojeni, např. kvůli nezaměstnanosti, a na Lanškrounsku se jim konečně podařilo najít pracovní místo, čímž si k území rychle vybudovali pozitivní vztah.

Pokud svou pozornost přesuneme na regionální rodáky, tedy obyvatele, kteří se během svého života nestěhovali a pokud ano tak pouze v rámci Lanškrounska, zjišťujeme, že za patrioty se považuje téměř 91 % dotázaných. Poměrně výraznou hrdost k regionu (75 % kladných odpovědí) projeví i respondenti, kteří zde žijí delší část svého života. Zjištěné hodnoty tedy korespondují s předpokladem, že míra identifikace s regionem roste s délkou pobytu na jeho území. Avšak ani do tohoto tvrzení nezapadá skupina obyvatel žijící v regionu pouze krátce. Patriotismus u této části respondentů je totiž výraznější než u skupiny obyvatel žijící v regionu kratší část svého života. Jestliže bychom se zaměřili na záporné odpovědi, tedy „spíše ne“ nebo „určitě ne“, tak právě 45 % respondentů žijící v regionu kratší část svého života odpovědělo jednou z těchto možností. Lze tedy předpokládat, že z důvodu poměrně krátkého pobytu v regionu se tyto obyvatelé ještě nestihli zapojit do společenských, politických, ekonomických a jiných struktur a jejich spjatost s územím a komunitou není zatím zcela vytvořena (Kuldová, 2005).

Analyzujeme-li závislost pocitu hrdosti na pohlaví respondentů, zjišťujeme, že mezi odpověďmi žen a mužů se nevyskytují výrazné rozdíly. Zatímco u žen se celkově vyskytlo více kladných odpovědí než u mužů, muži zase častěji volili razantnější varianty odpovědí („určitě ano“ nebo „určitě ne“) v porovnání s respondentkami.

Dále byl zkoumán také vztah míry identifikace s regionem a věku respondentů. Dle výsledků dotazníkového šetření lze za největší patrioty označit respondenty z věkových kategorií 30–39 a 40–49 let. Tedy jedinci, kteří si již stihli v regionu vytvořit určité zázemí, tj. mají zde bydlení, práci a rodinu. Naopak nejslabší pocit hrdosti k regionu mají vybudovaný respondenti ve věku 20–29 let. Jedná se o věkovou kategorii, která většinou teprve hledá místo ke svému životu a často při studiu poznává jiná území, se kterými se rovněž dostává do úzkého vztahu, čímž může docházet k oslabení identifikace s rodným regionem. Tito mladí jedinci se rovněž z důvodu cestování a studia mimo Lanškrounsko mohou cítit více spjatí s vyššími územními celky. Vysoká spjatost s regionem se vyskytla i u nejstarší věkové kategorie, kde se kladně vyjádřilo až 86 % respondentů. Tento výsledek souvisí s délkou pobytu jedinců na studovaném území a rovněž s jejich životní zkušeností a schopností vytvořit si objektivní názor na region. Podíl kladných odpovědí u zbylých věkových kategorií (15–19 a 50–59 let) byl v rámci regionu podprůměrný. U nejmladší věkové kategorie se mohl projevit nedostatek životních zkušeností, kvůli kterým tito respondenti nemohli objektivně zhodnotit svůj vztah k regionu.

Po analýze závislosti míry identifikace obyvatel Lanškrounska na nejvyšším dosaženém vzdělání byla v tomto vztahu objevena relativně pravidelná posloupnost. Zdá se, že pocit hrdosti k regionu roste spolu se stupněm vzdělání. Mezi vysokoškolsky vzdělanými respondenty nebyl dokonce ani jeden, který by na položenou otázku odpověděl záporně a to i přesto, že někteří z nich do budoucna silně uvažují o stěhování. K patriotismu podstatnou měrou přispívá všeobecný zájem o region, a to jak o současné dění, tak rovněž o historii, památky, osobnosti či přírodu. Přičemž největší zájem lze předpokládat právě u vysokoškolsky vzdělaných lidí. Ti mají také z důvodu studia v jiném regionu možnost objektivnějšího srovnání s poměry v jiných částech republiky. Jak již bylo naznačeno, u ostatních kategorií pocit hrdosti k Lanškrounsku klesá spolu se stupněm dosaženého vzdělání.

Výsledky dotazníkového šetření tedy naznačují, že nejvýznamnější vliv na míru identifikace obyvatelstva k regionu má délka pobytu na jeho území, věk i vzdělání jedince.

Zdá se, že obyvatelé Lanškrounska pociťují navzdory předpokladům výraznou hrdost k regionu svého bydliště. Pokud bychom blíže analyzovali příčiny patriotismu obyvatel na studovaném území, dospěli bychom hned k několika zdrojům hrdosti. Respondenti totiž v rámci výzkumu odpovídali také na otázku: „*Na co jste na Lanškrounsku nejvíce hrdí a na co naopak nejméně?*“ V tomto případě neměli dotazovaní na výběr mezi možnostmi, ale sami uváděli své myšlenky, které byly následně rozděleny do jednotlivých kategorií. Počet odpovědí nebyl omezen a respondenti tedy mohli vyjmenovat hned několik pozitiv či negativ.

Z odpovědí vyplývá, že mezi nejvýznamnější příčiny vyvolávající v obyvatelích Lanškrounska hrdost na svůj region patří příroda, historické stavby, průmysl a pracovní příležitosti (viz příloha č. 5). Kromě přírody jako celku, která tvořila téměř čtvrtinu všech odpovědí, respondenti často jako zdroj své hrdosti uváděli rybníční soustavu nacházející se v těsné blízkosti města. Rozvoj průmyslu a pracovní příležitosti uvedla ve svých odpovědích podstatná část dotazovaných, a to především z řad mladších mužů (20–39 let). Z historických staveb byla nejčastěji zmiňovaná lanškrounská renesanční radnice, jakožto symbol města, dále kostel sv. Václava, lanškrounský zámek a zrenovované torzo barokního záměčku u Rudoltic. Zdá se, že na historické stavby ve městě jsou pyšní především obyvatelé starší 60 let. Řada dotazovaných, především starších obyvatel Lanškrounska, vyzdvihla také rozvoj města a jeho modernizaci v posledních letech. Na druhou stranu však respondenti rovněž oceňovali klid a bezpečnost v zájmovém regionu. Patriotismus u obyvatel vzbuzuje i kulturní a sportovní vyžití ve městě, přičemž řada dotazovaných zmiňovala největší kulturní událost ve městě - Lanškrounskou kopu. Mezi nejčastějšími odpověďmi figurovalo rovněž náměstí J. M. Marků, u něhož obyvatelé oceňovali jeho vzhled a údržbu. Zbylé odpovědi byly z důvodu nízké četnosti výskytu zařazeny do kategorie ostatní, z níž lze zmínit např. známé osobnosti spojené s Lanškrounem jako místního faráře Zbigniewa Czendlika či zdejšího rodáka Romana Šebrleho.

V druhé části analyzované otázky uváděli respondenti, na co nejsou na Lanškrounsku hrdí. Kvůli poměrně pestré struktuře odpovědí bylo opět nutné vytvořit deset kategorií s nejčastějšími typy názorů dotazovaných.

Z odpovědí respondentů vyplývá, že zdejší obyvatelé jsou nejméně pyšní na stav silnic a chodníků ve městě potažmo v regionu (viz příloha č. 5). Nespokojenost dále vzbuzuje stav zeleně na Lanškrounsku, přičemž tato kategorie v sobě zahrnuje jak nedostatek zeleně ve městě, tak znečištění místních lesů a příkopů odpadky. Především mladší respondenti nejsou hrdí na drogovou pověst města, která je rozšířena nejenom v blízkém okolí, ale dle slov obyvatel např. i v Praze, kde je Lanškroun vyhlášeným drogovým doupětem. Poměrně rozporuplné reakce pak vyvolává kultura respektive kulturní vyžití v regionu. Zatímco část obyvatel je na kulturu ve městě pyšná, úplně stejný počet respondentů má názor naprosto opačný. Tato nespokojenost velmi úzce souvisí se stavem kulturního domu ve městě, který je v současné době zavřený a čeká na rozsáhlou rekonstrukci, s jejímž projektovým návrhem mnoho obyvatel města a okolí nesouhlasí. Pocit hrdosti u respondentů rovněž nevzbuzují někteří lidé v regionu, kteří jsou dle názorů dotazovaných neukáznění, závistiví, lživí, drzí a zlí. Z dotazníkového šetření dále vyplývá, že část obyvatel Lanškrounska je nespokojená s dopravním spojením s ostatními městy a obcemi, řada starších obyvatel by rovněž uvítala městskou hromadnou dopravu, která by jim usnadnila cestování za nákupy. K posílení patriotismu obyvatel nepřispívá ani vedení města, se kterým nejsou spokojeni především muži, u kterých lze předpokládat, že se obecně zajímají o komunální politiku více než ženy. Z výsledků výzkumu vyplývá, že pocit hrdosti u obyvatel nevyvolává ani zdejší zdravotnictví, na které si stěžovali hlavně respondenti starší šedesáti let. Posledním důležitým nedostatkem města je pak absence koupaliště či bazénu, na který by obyvatelstvo mohlo být pyšné. V Lanškrouně se nachází pouze starší přírodní koupaliště u již zmíněných rybníků a malý krytý bazén, který je součástí jedné z místních ZŠ. Většina obyvatel regionu však raději navštěvuje aquaparky a bazény v okolních městech. Jak již bylo řečeno výše, u této otázky se vyskytla poměrně pestrá paleta odpovědí, což dokazuje i fakt, že více než 20 % odpovědí muselo být zařazeno do kategorie ostatní, neboť svým tvrzením nezapadalo ani do jedné z výše popsaných kategorií. Pocit hrdosti u obyvatel Lanškrounska dále nevyvolává např. současná podoba Pivovarského náměstí, odlehlost a zanedbanost regionu, absence cestovního ruchu či kontroverzní městský architekt Kokeš.

Jak u aspektů vyvolávajících u lidí pocit hrdosti, tak i u těch, které u obyvatel vzbuzují opačné emoce je patrné, že velká část reakcí hodnotí pouze město Lanškroun a nikoliv celý region. To, že odpovědi respondentů často směřovali k centru regionu, bylo s nejvyšší pravděpodobností ovlivněno tím, že velká část dotazovaných (43 %) je přímo

z Lanškrouna a pak také tím, že naprostá většina osobních rozhovorů s respondenty probíhala právě v tomto městě.

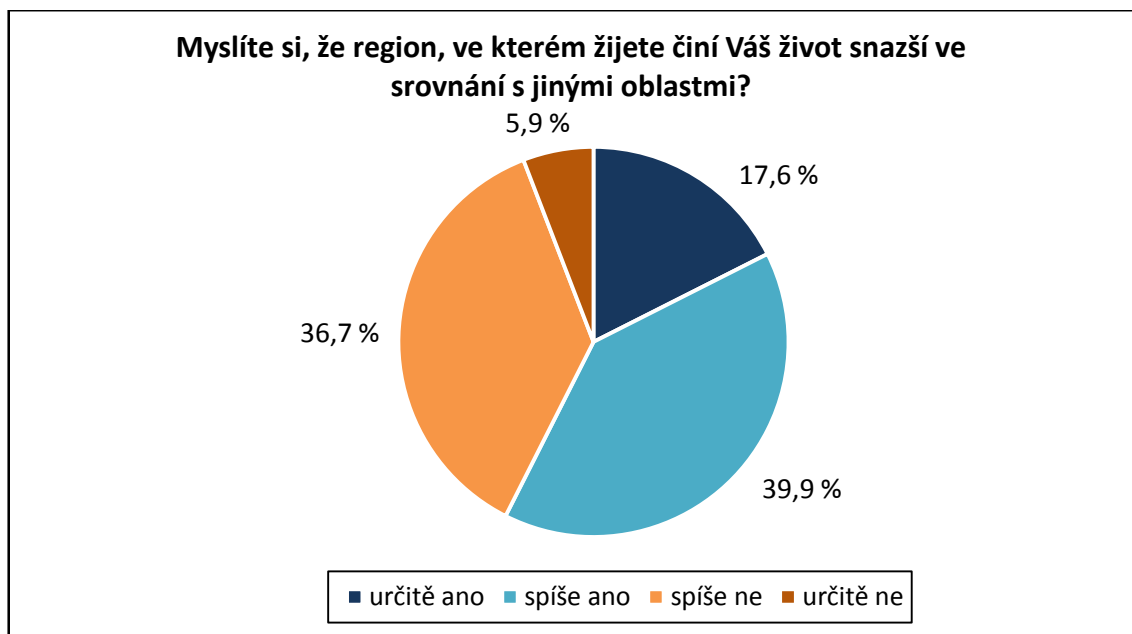
Již na počátku této podkapitoly bylo zmíněno, že většina obyvatel Lanškrounska je na svůj region pyšná. Toto tvrzení můžeme podložit i faktem, že na kladnou část otázky týkající se zdrojů patriotismu bylo získáno podstatně více odpovědí než na zápornou část této otázky.

7.2 Míra uplatnění principu self-efficacy

Princip sebeúčinnosti regionu (self-efficacy) je posledním ze čtyř principů identity, které navrhla britská psycholožka G. M. Breakwell. Tyto principy, jak již bylo výše zmíněno, jsou jakési způsoby, kterými lidé využívají místa k tvorbě vlastní identity. Poslední z nich, kterým se bude zabývat tato podkapitola, spočívá ve schopnosti regionu usnadňovat život svému obyvatelstvu, a to prostřednictvím jeho kvalit (Gustafson, 2001).

Respondentům na Lanškrounsku byla tedy položena otázka zabývající se touto problematikou: „*Domníváte se, že region, ve kterém žijete, může nějakým způsobem činit Váš život snazším ve srovnání s jinými oblastmi?*“ Z grafu na obr. 4 vyplývá, že podle předpokladů odpovědělo více tázaných obyvatel (57 %) na tuto otázku kladně. Výsledek byl v tomto případě založen především na velmi nízké nezaměstnanosti ve zdejší regionu (viz graf v podkapitole 5.3.), což zcela jistě značnou mírou přispívá k jeho sebeúčinnosti (viz příloha č. 6).

Ačkoliv nadpoloviční většina respondentů označila svůj region za sebeúčinný, pouze necelých 18 % dotazovaných si stálo za razantnější variantou odpovědi „určitě ano“. S tvrzením, že Lanškrounsko vůbec neusnadňuje každodenní život obyvatel, se však ztotožnilo pouhých 6 % respondentů. Z grafu je patrné, že dotazování mnohem častěji využívali mírnější varianty odpovědí, tedy spíše ano nebo spíše ne, což nasvědčuje tomu, že si svým výrokem nebyli až tak jistí a že o této otázce nikdy předtím nepřemýšleli.

Obr. 4: Míra sebeúčinnosti regionu dle obyvatel Lanškrounska
(Zdroj: vlastní zpracování)

Pokud respondenti odpověděli na analyzovanou otázku kladně, byli vyzváni k uvedení důvodu, proč si myslí, že jim region činí život snazší. Jak již bylo naznačeno, za hlavní přednost Lanškrounska obyvatelé považují velké množství pracovních příležitostí. Tento názor se objevil v 58 % odpovědích na tuto podotázku. Jiné kvality regionu už zdaleka nebyly uváděny v tak hojném počtu, ale i přesto se několik respondentů shodlo na dalších výhodách života na tomto území. Jinými nejčastěji uváděnými přednostmi studovaného regionu byl „klid“, „kulturní a sportovní vyžití“, „čisté životní prostředí“, „dopravní infrastruktura“ či „bezpečnost“.

Jelikož k vytvoření vlastní identity přispívá také vědomí kontinuity života, který jedinec tráví dlouhou dobu ve stejném regionu nebo se přistěhuje z regionu podobného, lze předpokládat, že princip sebeúčinnosti se nejvýrazněji projeví právě u rodáků a obyvatel, kteří žijí na území delší část svého života. Tento předpoklad se však potvrdil pouze částečně. Za překvapivý výsledek lze označit skutečnost, že za „sebeúčinný“ považují region výrazně více obyvatelé žijící na území Lanškrounska delší část svého života než rodáci. Rozdíl mezi zastoupením kladných odpovědí u těchto dvou skupin dotazovaných činil téměř 20 procentních bodů, ve prospěch obyvatel žijících v regionu delší část života. Navíc z dotazovaných obyvatel žijících v regionu delší část svého života dokonce neodpověděl ani jeden respondent striktně záporně. Tito jedinci totiž disponují

osobními zkušenostmi i s jiným územím a tudíž mají lepší předpoklady pro objektivnější hodnocení kvalit regionu v porovnání s rodáky, kteří ostatní oblasti poznávají pouze zprostředkovaně a při cestování. Tento výrok potvrzují i další zjištěná data, ze kterých můžeme vyčíst, že respondenti, kteří se do regionu přistěhovali z jiných částí ČR, považují Lanškrounsko za „sebeúčinný“ region více než dotazovaní stěhující se pouze v rámci zájmového území, a to bez ohledu na délku života zde stráveného. Právě dotazovaní pocházející z jiných oblastí ČR spatřují ve zdejších pracovních příležitostech výraznější výhodu než obyvatelé stěhující se pouze v rámci regionu.

Místní rodáky však nečekaně ve svých kladných odpovědích nepatrně předběhla i skupina respondentů žijících na území regionu pouze krátce, což může být způsobeno čerstvou zkušeností zisku pracovního místa. Dále u těchto obyvatel lze předpokládat, že se přestěhovali z regionu, který jim v nějakém ohledu nevyhovoval a na území Lanškrounska jsou zatím spokojenější a život zde jim tak přijde lepší než předtím. Úplně nejméně vidí kvality regionu usnadňující život v něm obyvatelé žijící zde kratší část svého života. Respondenti z této skupiny byli jediní, u kterých se objevovalo více záporných odpovědí než těch kladných, což může být způsobeno zatím malou nebo dokonce žádnou spjatostí se studovaným regionem a také přetrháním rodinných vazeb.

Zaměříme-li nyní svou pozornost na postoj k sebeúčinnosti regionu v závislosti na pohlaví dotazovaných, zjišťujeme, že na analyzovanou otázku kladně odpovědělo poměrně výrazně více žen než mužů. Avšak stejně jako u předchozí otázky muži častěji volili razantnější variantu odpovědi typu „určitě ano“. Kromě pracovních příležitostí spatřovaly především ženy výhodu v tom, že se jedná o klidnou oblast.

Co se týká struktury odpovědí dle věku respondentů, rozdíly se objevily nejenom v poměrech mezi kladnými a zápornými odpověďmi, ale i ve vyzdvihovaných kvalitách regionu. K otázce sebeúčinnosti se nejvíce kladně vyjadřovali dotazovaní z věkové kategorie 40-49 let, kteří také jako jediní ani jednou neodpověděli zcela záporně „určitě ne“. Dotazovaní z věkové kategorie 60+ jsou druhou skupinou, která vykazovala nadprůměrně kladné hodnoty a za „čtyřicátníky“ zaostávala pouze nepatrně. Poměrně výrazné rozdíly lze u těchto skupin respondentů spatřit v příčinách, které je ke kladné odpovědi přiměly. U kategorie 40-49 let stojí za tímto výsledkem množství pracovních příležitostí, což se u této věkové kategorie objevilo jako odůvodnění téměř v 80 % případů. Pro jedince v produktivním věku je totiž pracovní nabídka jedním z rozhodujících faktorů při hodnocení života na určitém území. Naopak z dotazovaných

ve věku 60+ pracovní příležitosti uvedlo jako důvod své kladné odpovědi „pouhých“ 30 %, i přesto se však tato varianta odpovědi vyskytla nejčastěji. Tito obyvatelé spatřují výrazné přednosti rovněž v kulturním a sportovním vyžití v regionu a oceňují skutečnost, že se jedná o klidnou oblast a v neposlední řadě vyzdvihují i zdejší dopravní infrastrukturu. Z těchto výsledků jasně vyplývá, že pro nejstarší věkovou kategorii již není počet pracovních míst tolik důležitý a při svých odůvodněních se tak více zaměřovali na hodnocení podmínek pro trávení volného času. Obecně tyto výsledky označující region za sebeúčinný a nasvědčují tomu, že obyvatelé starší 60 let mají vytvořené silné vazby k Lanškrounsku právě díky kontinuitě života na tomto území.

Převahou kladných odpovědí nad těmi zápornými se vyznačují ještě další dvě věkové kategorie, a to respondenti ve věku 30–39 let a 50–59 let. U té mladší skupiny obyvatel za „sebeúčinností“ regionu stojí opět především množství pracovních příležitostí. Zdá se, že pro padesátníky už tato kvalita zdaleka nedosahuje takového významu jako pro jejich mladší spoluobčany, kteří před sebou mají ještě více let strávených v zaměstnání.

U nejmladších věkových kategorií, tedy 15–19 a 20–29 let, se objevovaly častěji záporné odpovědi než ty kladné. Pouze 45 % respondentů z těchto skupin zastává názor, že region, ve kterém žijí jim je schopný nějakým způsobem jejich život usnadnit. Tento postoj může být způsoben krátkou dobou strávenou v regionu, která přímo souvisí se silou vazby k tomuto území. Lze rovněž předpokládat, že tyto mladí jedinci oproti ostatním věkovým kategoriím více cestují mimo region a seznamují se s lidmi z jiných oblastí ČR, což jim umožňuje poznat regiony nabízející kulturně atraktivnější styl života. Avšak i jedinci z těchto skupin si uvědomují výhodu spočívající v množství pracovních nabídek v regionu, což u obou věkových kategorií zmínila vždy alespoň polovina obyvatel, která Lanškrounsko považuje za „sebeúčinný“ region.

Zabýváme-li se závislostí odpovědí na nejvyšším dosaženém vzdělání respondentů, zjišťujeme, že zde existuje jakási posloupnost. S názorem, že Lanškrounsko může usnadnit život obyvatel ve srovnání s jinými regiony, se nejméně ztotožňovali respondenti se základním vzděláním, dále středoškolským bez maturity a nejvíce pak dotazovaní s úplným středoškolským vzděláním. Do této posloupnosti nezapadali pouze vysokoškoláci, kteří z hlediska podílu kladných odpovědí skončili na druhém místě. Za tímto výsledkem, může stát skutečnost, že ačkoliv se na Lanškrounsku nachází velké množství pracovních příležitostí, pro vysokoškolsky vzdělané obyvatele není nabídka až

tak zajímavá, jako je tomu ve větších městech. Tito respondenti během svého studia také měli možnost poznat život ve velkoměstě, navázali známosti s lidmi z jiných oblastí a obecně lze tedy předpokládat, že mají ucelenější představu o životě v dalších regionech, což jim umožňuje objektivnější srovnání různých oblastí naší země.

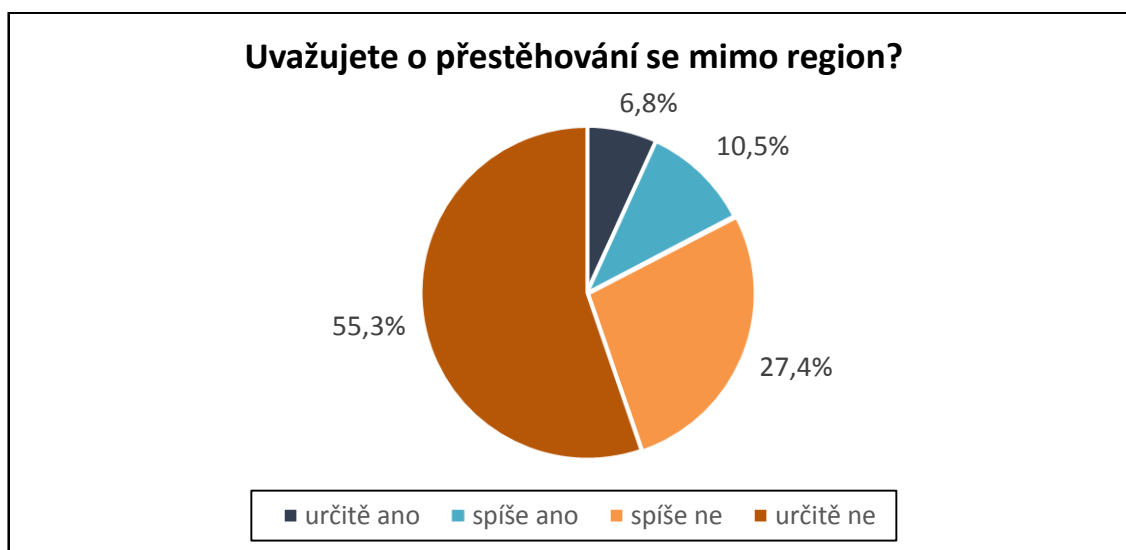
U respondentů se základním a středním neúplným vzděláním se naopak můžeme domnívat, že jejich znalost poměrů v ostatních regionech bude obecně menší než u lidí s vyšší stupněm vzdělání, a tudíž jim bude porovnání Lanškrounska s jinými oblastmi činit větší problémy. Dotazovaní se základním vzděláním si nejméně ze všech skupin uvědomovali výhodu spočívající v bohaté pracovní nabídce, což zřejmě souvisí s jejich neznalostí situace v jiných oblastech. Vyzdvihovali často klid v regionu, což je zapříčiněno poměrně velkým počtem seniorů v této kategorii. U ostatních skupin obyvatel rozdělených dle nejvyššího dosaženého vzdělání upozornilo na množství pracovních příležitostí více než 60 % respondentů považujících region za „sebeúčinný“. Dotazovaní s vysokoškolským titulem často nezapomněli upozornit i na zdejší výhodnou dopravní infrastrukturu, což částečně souvisí s již zmíněnou vyšší mobilitou této skupiny.

Po analýze této otázky můžeme říci, že většina obyvatel Lanškrounska si myslí, že region, ve kterém žijí, jim jejich každodenní život nějakým způsobem usnadňuje. Příčinou tohoto tvrzení je především množství pracovních příležitostí v regionu, na čemž se shodly všechny studované kategorie respondentů, i když důležitost této kvality pro jednotlivé skupiny obyvatel se často velmi lišila. Zdá se, že bohatost pracovní nabídky poměrně výrazně ovlivňuje míru identifikace obyvatel se svým územím.

7.3 Míra potencionální migrace z regionu

Poměrně silnou regionální identitu obyvatel Lanškrounska potvrzují i výsledky týkající se potencionální migrace z regionu. Respondenti v rámci dotazníkového šetření odpovídali na otázku: „*Uvažujete do budoucna o přestěhování se mimo Lanškrounsko?*“ Jak je patrné z grafu na obr. 5, dotazovaní téměř v 83 % případů odpověděli na analyzovanou otázku záporně (viz příloha č. 7). Více než polovina respondentů dokonce případné stěhování zcela zavrhla prostřednictvím odpovědi „určitě ne“. Po komparaci s výsledky, ke kterým dospěli Furmanová (2015), Šerý (2014) nebo Peter (2013), zjišťujeme, že ačkoliv bylo Lanškrounsko z velké části ovlivněno dosídlovacími procesy, míra potencionální migrace obyvatel z regionu je zde ještě nižší než v „tradičních“

regionech. K tak nízké náchylnosti k migraci značnou měrou jistě přispěla již diskutovaná bohatá pracovní nabídka v regionu.

Obr. 5: Míra potencionální migrace obyvatel Lanškrounska

(Zdroj: vlastní zpracování)

V případě kladné odpovědi byli respondenti dále dotazováni na důvod a místo případné migrace. Výsledky za celkovou populaci Lanškrounska jsou shrnuty v tabulce č. 8. Za předpokládaným stěhováním z regionu stála nejčastěji práce či osamostatnění se a zisk vlastního bydlení (viz příloha č. 7). Již na základě těchto odpovědí lze usuzovat, že o emigraci uvažují především jedinci z mladších věkových kategorií, kteří se po studiu chtějí odstěhovat od rodičů a najít si práci a vlastní bydlení. Někteří obyvatelé svou případnou migraci také odůvodňovali partnerským vztahem či dokonce touhou po poznání jiných míst. Na vysokou míru spjatosti obyvatel s územím poukazuje i skutečnost, že pouze tři respondenti by se chtěli přestěhovat kvůli celkové nespokojenosti v regionu.

Nejčastěji obyvatelé (41 %) chtějí odejít z Pardubického kraje, přičemž někteří respondenti uváděli i konkrétní města jako Brno, Prahu či Olomouc. Čtvrtina respondentů uvažujících o migraci by se stěhovala pouze v rámci okresu Ústí nad Orlicí, což svědčí o jejich silné vazbě k širšímu okolí regionu. Téměř pětina dotazovaných obyvatel by v případě odchodu z Lanškrounska překročila hranice státu, přičemž tyto respondenty láká Německo, Skandinávské země nebo dokonce Austrálie. Nejmenší podíl respondentů upřednostňuje změnu místa bydliště v rámci Pardubického kraje (mimo území okresu).

Tab. 8: Míra, příčina a místo potencionální migrace obyvatel z Lanškrounska

potencionální migrace z regionu	počet obyvatel (v %)	příčina potencionální migrace	počet obyvatel (v %)	místo potencionální migrace	počet obyvatel (v %)
		vztah	18,42		
		práce	34,21	jinam v okrese	25,00
		osamostatnění se, bydlení	28,95	jinam v kraji	15,63
ano	17,37	celková nespokojenost	7,89	mimo Pardub. kraj	40,63
ne	82,63	jiný důvod	10,53	mimo ČR	18,75

Zdroj: terénní šetření 2016; vlastní zpracování

Přejdeme-li k analýze míry potencionální migrace v závislosti na délce pobytu obyvatel v regionu, zjišťujeme, že nejmenší náchyllost k migraci vykazuje skupina respondentů žijící na území Lanškrounska delší část svého života. Z těchto jedinců o stěhování uvažuje pouze necelých 10 % a nikdo z nich si za svou odpověď nestál tak, že by zvolil variantu „určitě ano“. Podobně jako u Furmanové (2015) tedy nejvyšší spjatost s regionem na základě míry potencionální migrace nebyla zaznamenána u rodáků, ale u obyvatel, kteří v daném regionu žijí delší část svého života. Tento jev můžeme zdůvodnit přítomností většiny mladých jedinců plánujících odchod z regionu právě v kategorii rodáků. Lidé žijící na území Lanškrounska delší část svého života se sem většinou přistěhovali za prací, partnerem či bydlením a svůj domov již znovu měnit nechtějí. Z výsledků dále vyplývá, že mnohem výraznější náchyllost k migraci z regionu vykazují obecně obyvatelé, kteří se přistěhovali pouze z okresu Ústí nad Orlicí, oproti těm, kteří na Lanškrounsko přišli z větší vzdálenosti. Lze tedy předpokládat, že jedinci, kteří pocházejí z jiných okresů či krajů svoje nové místo pro život vybírali více s rozvahou, než ti, kteří pouze „zkoušejí“ jiný region na území okresu.

U dotazovaných, kteří žijí v regionu kratší část života, byla míra potencionální migrace vyšší než u již výše analyzovaných skupin dle délky života v regionu. Největší náchyllost k odchodu z regionu pak vykazovali obyvatelé, kteří na území Lanškrounska žijí pouze krátce. Zajímavé je, že ani jeden respondent z těchto kategorií nezmněl jako důvod plánovaného stěhování celkovou nespokojenost s místem bydliště. To nasvědčuje tomu, že tito lidé mají vždy ke stěhování nějaký konkrétní důvod (práce, vztah, bydlení), ale jinak jsou s kvalitou života v regionu poměrně spokojeni.

Z hlediska pohlaví k migraci inklinují více muži, kteří kladně odpověděli téměř ve čtvrtině případů. U žen byl zájem o změnu bydliště méně než poloviční v porovnání s muži – uvažovalo o něm pouhých 11 % respondentek. Nejčastěji udávaným důvodem

pro stěhování u mužů je práce, na druhém místě pak zisk vlastního bydlení a osamostatnění se. V některých případech hrají významnou roli rovněž vztah a celková nespokojenost. Ženy plánují odchod z regionu také kvůli vztahu, práci či bydlení, avšak ani jedna z nich neuvedla možnost „celková nespokojenost“, s čímž možná trochu souvisí i rozdíly v potencionálním místě nového bydliště. Zatímco muži ve více než polovině případů plánují emigrovat do jiných krajů ČR, tak více než 4/5 žen přemýšlí o stěhování se pouze v rámci okresu či kraje. Zajímavé také je, že všichni dotazovaní, kteří za potenciální místo migrace zvolili lokalitu mimo ČR, jsou muži. Zdá se tedy, že ženy se mnohem více identifikují s širším okolím regionu, než muži, kteří více inklinují ke stěhování se na větší vzdálenosti.

Největší rozdíly, co se míry potencionální migrace týče, lze očekávat u jednotlivých věkových kategorií. Tato domněnka se potvrdila i na Lanškrounsku, kde z nejnižší věkové kategorie (15–19 let) plánují emigraci více než tři čtvrtiny dotazovaných. Druhou nejnáchylnější kategorií ke stěhování představuje hned ta bezprostředně následující, tedy 20–29 let. Je zde však patrné, že s věkem míra potencionální migrace klesá, neboť už u druhé věkové kategorie tvoří kladné odpovědi „pouze“ něco málo přes polovinu reakcí. Zatímco náctiletí uvažují o stěhování především z důvodu osamostatnění se od rodičů, u jedinců z věkové kategorie 20–29 let hraje důležitou roli také práce a vztah. Rozdíly se vyskytují i v potencionální lokaci nového bydliště. Nejmladší z kategorií respondentů touží většinou po stěhování mimo Pardubický kraj. U starší analyzované skupiny (20–29 let) už není místo nového bydliště tak jednoznačné, ale i přesto s malým odstupem vítězí migrace mimo Pardubický kraj nad tou v rámci kraje.

U ostatních věkových kategorií se míra potencionální migrace pohybovala pouze v jednotkách procent. Pokud tito respondenti o stěhování uvažují, jedná se ve většině případů pouze o změnu místa bydliště v rámci okresu, a to z důvodu práce nebo vztahu. Lze tedy předpokládat poměrně silnou spjatost těchto jedinců s regionem a jeho okolím. Z respondentů nad 40 let dokonce žádný neodpověděl na otázku o migraci „určitě ano“, což dokládá poměrně vysokou regionální identitu zdejších obyvatel.

Pokud se zaměříme na míru potencionální migrace v závislosti na nejvyšším dosaženém vzdělání, zjišťujeme, že nejvíce o stěhování uvažují respondenti se základním vzděláním. Tento výsledek souvisí s přítomností velkého počtu mladých respondentů, kteří proces svého vzdělávání ještě nedokončili. O změně místa bydliště přemýšlí také

téměř pětina dotazovaných se středoškolským úplným vzděláním. U obou těchto skupin je hlavním důvodem zisk vlastního bydlení a osamostatnění se, což ukazuje převážně na mladý věk těchto jedinců. Nejnižší míra potencionální migrace byla zjištěna u absolventů střední školy bez maturity, kteří o stěhování uvažují pouze v necelých 8 % případech. Vysvětlením může být velké množství pracovních příležitostí pro lidi s vyučením nejenom ve městě, ale v celém regionu.

7.4 Míra identifikace obyvatel s územními celky různého měřítka

Již v předchozí kapitole byla u některých skupin obyvatel zmíněna předpokládaná identifikace s vyšším územním celkem než s regionem. Lidé se navíc nemusí cítit spjati pouze s jednou geografickou oblastí, ale hned s několika zároveň. Tyto vazby však nejsou v případě jednotlivých měřítkových kategorií stejně pevné. Při zkoumání regionální identity je důležité zaměřit se na postavení zájmového regionu mezi ostatními územními celky.

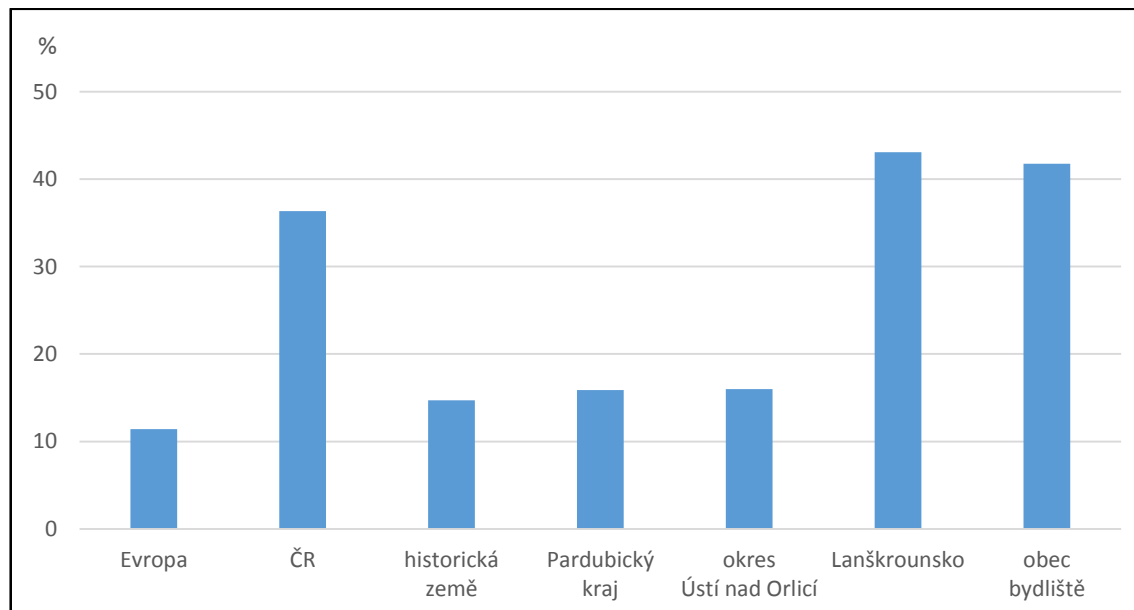
Respondenti na Lanškrounsku byli v rámci dotazníkového šetření vyzváni, aby z nabízených možností vybrali tři územní jednotky, se kterými se cítí nejvíce spjati a ty pak seřadili podle důležitosti. Konkrétně tedy otázka zněla: *„Vyberte z následujících variant 3 geografické oblasti podle míry významu, který jim přisuzujete, tzn. dle toho, jak se s nimi cítíte být spjati, jak jsou pro Vás důležité. Na 1. pozici uveďte pro Vás nejvýznamnější oblast, na 2. pozici pro Vás druhou nejvýznamnější oblast atd.“*

Míra identifikace obyvatel s územními celky různého měřítka byla zjišťována pomocí bodového ohodnocení jednotlivých variant odpovědí. Pokud konkrétní prostorovou jednotku respondent umístil na první místo, byla ohodnocena 5 body. Celky na druhém místě obdržely 3 body a na třetím místě 1 bod. V praxi tedy po sečtení hlasů u jednotlivých variant odpovědí došlo k vynásobení odpovídajícím počtem bodů. Získaná čísla byla poté porovnávána s maximálním možným počtem bodů, kterého mohlo být dosaženo. Touto komparací jsme tedy dospěli k podílům, jež vyjadřovaly míru spjatosti s jednotlivými územními jednotkami. Popsaný způsob byl použit jak u hodnocení celého souboru respondentů, tak u i všech dílčích kategorií.

Z celkových výsledků je patrné, že respondenti se nejvíce ztotožňují se svým regionem, který obdržel 43 % bodů (viz příloha č. 8). Zdá se tedy, že region Lanškrounsko hraje v životech zdejších obyvatel důležitou roli a místní k němu mají vytvořené pevné

vazby. Porovnáme-li získaná data s výzkumem probíhajícím na Jesenicku (Šerý, 2015), které je rovněž regionem s přerušenu kontinuitou socio-historického vývoje, dospíváme ke zcela rozdílným výsledkům. Na Jesenicku se dotazovaní cítí nejvíce spjati s Českou republikou, a kategorie region se zde umístila dokonce až na čtvrtém místě. I výsledky této otázky tedy nasvědčují tomu, že regionální identita obyvatel na Lanškrounsku je výrazná, neboť podobně jako u oblastí nepostižených poválečnou výměnou obyvatelstva (Peter 2011; Šerý, 2014; Furmanová, 2015), zde má kategorie region důležité postavení. Spjatost obyvatel Lanškrounska s jednotlivými územními celky podrobněji ukazuje graf na obr. 6.

Vysokou sounáležitost pociťují zdejší obyvatelé rovněž s obcemi svého bydliště (bodový zisk 42 %), představující území lokálního měřítka, které je nám blízké především kvůli jeho dobré známosti. Podle Tuana (1975) je totiž pro vytvoření pevného pouta k místu rozhodující míra abstrakce zkušenosti s daným územím. S rostoucí rozlohou a vzdáleností jednotek dochází totiž k úbytku vlastního smyslového poznávání a naopak dochází k nárůstu pouhého přijímání zprostředkovaných poznatků.

Obr. 6: Spjatost obyvatel Lanškrounska s územím různého měřítka

(Zdroj: vlastní zpracování)

Třetí nejvyšší míru důležitosti přisoudili dotazovaní České republiky (bodový zisk 36 %), která je poslední kategorií nacházející se v relativně těsném závěsu za již analyzovanými prostorovými jednotkami. Zdá se tedy, že ostatní územní jednotky už nejsou pro obyvatele na Lanškrounsku zdaleka tak důležité, jako právě region, obec a stát.

Na čtvrtém místě se tedy s poměrně výrazným odstupem umístila kategorie okres, následovaná krajem a historickými zeměmi. Celkově nejméně významnou územní jednotkou je Evropa, a to i přes již poměrně dlouhé spojení s tímto celkem prostřednictvím Evropské unie. Evropská identita, která bývá často považována za hrozbu pro identitu národní či regionální (Chromý, 2009b), se tedy na Lanškrounsku příliš neprojevovala.

Mezi jednotlivými skupinami dle délky života stráveného v místě svého současného bydliště se vyskytly rozdíly v preferencích jednotlivých regionů. U rodáků se pořadí jednotlivých územních jednotek dle významu neliší od výsledků celého souboru. Vyskytla se zde však o něco výraznější vazba k regionu a obci bydliště, což souvisí s principem spočívajícím ve vědomí kontinuity vlastního života stráveného dlouhou dobu na stejném nebo podobném místě (Gustafson, 2001). Respondenti žijící v obci svého současného bydliště delší část svého života pak před regionem upřednostňují kategorii obec a stát. Výraznější sounáležitost se státem než u rodáků může být částečně způsobena vazbami k místu narození či prožitého dětství, které se většinou nachází mimo region. Dotazovaní žijící na Lanškrounsku pouze krátce pak zřejmě z podobného důvodu projeví největší spjatost právě s Českou republikou. Zvláštností je, že u této skupiny respondentů poměrně výrazně figurovala i kategorie Evropa. Ta se zde umístila na čtvrtém místě, přičemž předběhla kategorie jako okres, kraj nebo historické země, což může nasvědčovat zatím nízké identifikaci těchto jedinců se širším okolím regionu jejich současného bydliště.

I na základě pohlaví se míra identifikace obyvatel s územními celky různých měřítek lišila. Muži se cítí nejvíce spjatí s regionem, poté se státem a následně s obcí. Pro ženy jsou nejvýznamnější kategorie nejmenších měřítek, tedy obec a region, a až poté se zřetelným odstupem následuje Česká republika. Tyto výsledky korespondují s rozdílnou mírou potenciální migrace u žen a mužů, která byla analyzována v předchozí kapitole. Výrazné diference byly odhaleny především v preferované cílové lokalitě, kdy ženy mnohem více upřednostňovaly stěhování na menší vzdálenosti, tedy v rámci okresu nebo kraje, zatímco muži vyhledávali nové místo pro život nejčastěji mimo Pardubický kraj.

Z důvodu poměrně výrazných rozdílů v potencionální migraci jednotlivých věkových skupin, lze předpokládat, že i spjatost s územními celky různých měřítek se bude napříč kategoriemi různit. U nejmladších respondentů (15-19 let), kteří vyjádřili největší touhu po změně bydliště, se tento předpoklad vyplnil, jelikož právě tato skupina byla jediná, kde kategorie regionu neztvrdila nad státem. V tomto případě získal region a stát stejný počet bodů, což zřejmě souvisí s vysokou mírou potencionální migrace nejmladších obyvatel Lanškrounska. I přesto se zde bodový zisk regionu nikterak výrazně neodlišoval od výsledku ostatních dotazovaných skupin, což svědčí o značné identifikaci náctiletých s regionem svého rodiště a současného bydliště. Mnohem patrnější je u této věkové kategorie slabé pouto s konkrétní obcí svého bydliště. Varianta obec se u náctiletých umístila až na pátém místě, přičemž větší spjatost tito jedinci poněkud překvapivě pocítovali i s Evropou. Bylo zjištěno, že míra identifikace s Evropou klesá s rostoucím věkem respondentů. Zatímco u nejmladších obyvatel obdržela tato kategorie bodový zisk 29 %, tak u těch nejstarších to byla pouhá 4 %. Za tímto výsledkem stojí hlavně současný vzdělávací systém a rovněž celková globalizace světa v posledních letech. Poslední zřejmou diferencí lze spatřit u kategorie historické země, se kterou se překvapivě nejvíce ztotožňují právě nejmladší z oslovených, u nichž tyto územní jednotky získaly 31 % bodů, u ostatních věkových skupin byl obdrženo počet bodů méně než poloviční. Jistým podílem se na tomto výsledku zřejmě odráží školní docházka dotazovaných, kteří jsou při vyučování seznamováni s historickými územními jednotkami a zároveň jsou pravděpodobně upozorňováni na specifickou polohu regionu, ve kterém žijí.

Zaměříme-li se na míru identifikace s územními celky různých měřítek v závislosti na nejvyšším dosaženém vzdělání respondentů, zjišťujeme, že i zde jsou patrné rozdíly mezi výsledky jednotlivých skupin. Prvním z nich je vztah respondentů k historickým zemím, kde můžeme pozorovat vyšší míru identifikace s touto územní jednotkou u obyvatel s vysokoškolským vzděláním než u ostatních skupin dotazovaných. U lidí, kteří absolvovali vysokou školu, lze totiž obecně předpokládat větší povědomí o historickém významu těchto prostorových entit. Zajímavá je rovněž odlišná spjatost jednotlivých skupin s Českou republikou. Zatímco respondenti se středoškolským vzděláním, ať už úplným či neúplným, vykazují výraznou národní identitu, tak u dotazovaných se základním či vysokoškolským vzděláním se tak těsný vztah k České republice neprojevil. U respondentů se základním vzděláním je zřejmě na vině obecně

menší meziregionální mobilita, vysoký podíl mladých jedinců, kteří ještě neměli tolik příležitostí poznat jiné oblasti, a pak rovněž značný počet obyvatel starších 60 let, pro něž je typická především spjatost s územními jednotkami lokálních měřítek. U vysokoškolsky vzdělaných obyvatel se tímto potvrdila velmi výrazná regionální identita, která již byla deklarována v předchozích kapitolách. Poslední diferenciaci, kterou je třeba zmínit, můžeme zaznamenat v míře identifikace obyvatel s kategorií Evropa. Největší ztotožnění s našim kontinentem bylo zjištěno u dotazovaných s vysokoškolským vzděláním, což nejspíše souvisí s jejich přesvědčením o důležitosti propojení celé Evropy.

7.5 Povědomí obyvatel o českých a německých obcích před 2. světovou válkou

Již v teoretické části práce bylo rozebíráno předválečné složení obyvatelstva na Lanškrounsku. Připomeňme si tedy, že Češi převažovali v obcích nacházejících se v severní části studovaného území a zbytek regionu obývalo především obyvatelstvo německé národnosti. Součástí analyzovaného dotazníkového šetření byla rovněž otázka, která se zaměřila na povědomí obyvatel o rozmístění českých a německých obyvatel na Lanškrounsku před 2. světovou válkou. Respondenti byli konkrétně tázáni, zda vědí, ve kterých obcích Lanškrounska převažovalo před rokem 1945 české obyvatelstvo. Celkově se většina dotazovaných vyjádřila negativně, více než 69 % respondentů totiž odpovědělo „nevím“. Zbytek tázaných občanů uvedl minimálně jednu obec, o které si myslel nebo věděl, že v ní české obyvatelstvo převažovalo. Lze usuzovat, že značná část obyvatelstva pouze tipovala, neboť chybné odpovědi dokonce mírně převažovaly nad těmi správnými (viz příloha č. 9). Nejčastěji uváděnou odpovědí byla Dolní a Horní Čermná, část respondentů uvedla také pouze Čermná, tedy bez konkrétnějšího vyjádření, kterou z obcí mají na mysli.² Mezi nejčtenější správné odpovědi můžeme rovněž zařadit obec Výprachtice. Méně tázaných si však již vzpomnělo na ostatní české obce jako Heřmanice³, Petrovice a Herbortice⁴. Obyvatelé tyto obce příliš často neuváděli zřejmě z toho důvodu, že se jedná, co se počtu obyvatel týče, o menší obce než v případě již zmiňované Dolní a Horní Čermné či Výprachtic. Především v případě Petrovic svou roli

² Obec Čermná se v roce 1936 rozdělila na dvě samostatné obce Dolní Čermnou a Horní Čermnou (Jansa, 2004).

³ Původně samostatné obce Dolní Heřmanice a Horní Heřmanice byly v roce 1971 administrativně sloučeny, proto v současné době jsou Dolní Heřmanice pouze částí obce Horní Heřmanice (ČSÚ, 2006b).

⁴ Původně samostatná obec Herbortice byla roku 1976 připojena k obci Cotkylte (ČSÚ, 2006b).

mohla hrát periferní poloha v rámci regionu, neboť tuto obec řada obyvatel už nevnímala jako součást Lanškrounska.

Jak již bylo řečeno mezi respondenty uvedenými obcemi se nacházelo mnoho chybných odpovědí. Dalo by se říci, že dotazovaní obyvatelé uvedli téměř všechny obce, které jsou součástí regionu, a dokonce se mezi odpověďmi vyskytly i obce nacházející se mimo studované území. Nejčastěji obyvatelé chybně pokládali za české hlavně obce nacházející se v těsné blízkosti města, tedy Sázavu, Damníkov, Lukovou, Třešňovec, Ostrov či Rudoltice.

Zaměříme-li nyní pozornost na správnost odpovědí vzhledem k délce pobytu obyvatel v místě svého bydliště, zjišťujeme, že ačkoliv byla frekvence odpovědi „nevím“ u rodáků nejnižší, jejich odpovědi byly často mylné. Větší podíl správných odpovědí se vyskytoval nejenom u respondentů žijících v obci svého současného bydliště delší část života, ale dokonce i u těch, kteří zde žijí pouze krátce. Zdá se tedy, že obyvatelé, kteří se stěhují do jiného bydliště, se více zajímají o historii svého nového regionu či obce, než právě rodáci, u kterých bylo předpokládáno největší povědomí o zdejším předválečném složení obyvatelstva. Nejméně správných odpovědí uvedli respondenti žijící v obci svého současného bydliště kratší část života, u nichž byli dokonce více než $\frac{3}{4}$ odpovědí chybné.

Jisté rozdíly můžeme spatřovat i v odpovědích na tuto otázku v závislosti na pohlaví respondentů. V případě žen více než 75 % na dotaz zareagovalo „nevím“. U mužů pak byla frekvence výskytu této zamítavé odpovědi o něco nižší, což zřejmě souvisí s obecně vyšším zájmem o historii u mužů než u žen. Toto tvrzení lze pak podložit i zjištěním, že správné odpovědi se vyskytovaly u mužů častěji než u žen.

Lze předpokládat, že na analyzovanou otázku dokáží korektně odpovědět především respondenti z nejstarší věkové kategorie, jelikož řada z nich období 2. světové války pamatuje osobně, mnozí se na Lanškrounsko po tomto celosvětovém konfliktu přistěhovali či se zde krátce po migraci svých rodičů narodili. Tato predikce se v rámci dotazníkového šetření potvrdila, jelikož u dotazovaných nad 60 let byla četnost správných odpovědí nejvyšší ze všech věkových kategorií. Avšak i u nejstarších respondentů více než polovina odpověděla „nevím“, z čehož lze usuzovat, že se obyvatelé po přestěhování do původně německých obcí příliš nezajímali o to, kde v regionu žili za války Češi anebo tyto informace už za ta dlouhá leta zapomněli. Jistou roli může hrát i to, že řada z těchto respondentů se na Lanškrounsko přistěhovala až později, například za partnerem či prací.

Překvapivé je, že nejnižší četnost odpovědi „nevím“, byla zaznamenána u nejmladších respondentů ve věku 15–19 let, kteří jako jediní častěji uvedli konkrétní obec nebo obce než aby odmítavě sdělili, že nevědí. Podíváme-li se, ale na jejich odpovědi podrobněji, zjistíme, že co se správnosti týče, jsou jejich odpovědi dokonce podprůměrné. Náctiletí respondenti jsou tedy na rozdíl od ostatních zřejmě ze školy zvyklí zkusit odhadnout odpověď, a to i když si její správnosti nejsou jistí. Na základě těchto výsledků můžeme také říci, že na školách zřejmě není příliš věnována pozornost historii místního regionu.

Dle očekávání dopadly i výsledky respondentů v závislosti na vzdělání, kde vysokoškolsky vzdělaní obyvatelé odpovídali výrazně nadprůměrně. Téměř 70 % dotázaných, kteří absolvovali vysokou školu, odpovědělo jinak než vyhybavým „nevím“ a navíc 68 % odpovědí bylo správných. Na základě těchto výsledků lze tedy usuzovat, že vysokoškolsky vzdělaní obyvatelé projevují větší zájem o historii svého bydliště než ostatní občané. Na druhém místě se, co se správností odpovědí týče, umístili respondenti se základním vzděláním, což souvisí s velkým zastoupením obyvatel starších 60 let v této kategorii.

7.6 Povědomí respondentů o příslušnosti jejich obce k historické zemi

Prostřednictvím otázky: „*Ve které historické zemi podle Vás leží obec, ve které žijete?*“, nebyla zjišťována identita obyvatel zájmového území, nýbrž subjektivní identita regionu z „vnitřku“ (viz podkapitola 3.4 *Regionální identita*). Převážná většina dotazovaných (více než 83 %) na výše uvedenou otázku odpověděla správně, více než 8 % respondentů pak svoji obec umístilo na druhou stranu česko-moravské hranice a stejný počet obyvatel (více než 8 %) pak označil možnost „nevím“ (viz příloha č. 10). Z rozhovoru s respondenty bylo patrné, že krajní možnost „nevím“ volily dvě skupiny obyvatel. Za prvé ti, kteří neznali odpověď z důvodu celkové neznalosti této problematiky a dále pak ti, kteří si byli vědomi toho, že jejich obec leží blízko zemské hranice, ale nevěděli přesně, kudy hranice procházela, potažmo kam obec svého bydliště zařadit.

Přestože respondentů z moravských obcí bylo několikanásobně méně než z obcí českých, které v regionu výrazně převládají, Moraváci ve svých odpovědích chybovali téměř stejně často (6 špatných odpovědí) jako Češi (7 špatných odpovědí). Za zmínku tedy jistě stojí, že dotazovaní z moravských obcí uvedli správnou možnost pouze ve 45 %

případů, téměř třetina respondentů (30 %) v odpovědi chybovala a zbylí obyvatelé (25 %) odpověď neznali. I když obyvatel z moravské části Lanškrounska nebylo dotazováno příliš mnoho, je z výsledků patrné, že moravská identita regionu se z tohoto území vytrácí. K podobným zjištěním dospěl ve své diplomové práci i Marek (2015), který obce s obdobným správním vývojem zařadil do tzv. schizofrenního regionu. Z rozhovorů s respondenty bylo totiž mnohdy patrné, že přiřazením jejich obcí k Lanškrounsku se obce staly českými a Morava dnes podle nich začíná až Olomouckým krajem. S tímto tvrzením korespondují i odpovědi týkající se krajinného prvku, který upozorňuje na česko-moravskou hranici, kde několik respondentů uvedlo právě dopravní značku Olomoucký kraj. Při zakreslování hranice mezi Čechami a Moravou, které bylo rovněž součástí dotazníkového šetření, se také někteří s dotazovanými ptali, zda mají kreslit historickou nebo současnou hranici. Z těchto odpovědí a reakcí je tedy zřejmé, že mnoho lidí ztotožňuje česko-moravskou hranici s dnešní krajskou hranicí, přičemž na podobný rozpor můžeme narazit i v jiných částech republiky jako např. na Dačicku (Svobodová, 2012).

Podíváme-li se podrobněji na jednotlivé skupiny obyvatel, zjišťujeme, že v odpovědi na otázku týkající se polohy své obce vůči česko-moravské hranici, výrazně častěji chybovaly ženy (11 %) než muži (5 %). Tento poměrně výrazný rozdíl je zřejmě způsobený již zmíněným obecně menším zájmem žen o historii a dále také jejich obvykle horší prostorovou představivostí.

Lze předpokládat, že na analyzovanou otázku dokáží správně odpovědět především starší obyvatelé, kteří buď ještě zažili dobu, kdy byla republika rozdělena na historické země, jakožto administrativní jednotky anebo pamatují připojení již zmíněných moravských obcí k Lanškrounsku. Zde se však dostáváme opět k tomu, že i řada pamětníků, kteří si jsou vědomi toho, že jejich obec patřila k Moravě, dnes místo svého bydliště řadí k Čechám, neboť hranice dle jejich slov byla posunuta. Předpoklad, že korektnost odpovědi na studovanou otázku závisí na věku respondentů, tedy nebyl potvrzen. Chybné odpovědi se totiž vyskytovaly u všech věkových kategorií v přibližně stejném poměru.

Výzkum rovněž neobjevil závislost správnosti odpovědi na nejvyšším dosaženém vzdělání. Nejlépe odpovídali respondenti se středoškolským a základním vzděláním, překvapivě až na třetím místě se umístili vysokoškoláci, kteří sice ani jednou neodpověděli špatně, ale téměř 20 % z nich se konkrétní odpovědi vyhnulo. Výsledky

tedy nasvědčují tomu, že požadovanou vědomost respondenti nezískali ve škole, ale zřejmě spíše v rodině nebo v literatuře. Tuto hypotézu potvrzují i odpovědi na jinou otázku, ve které byli respondenti dotazováni na to, kde se dozvěděli o tom, že Lanškrounskem prochází česko-moravská hranice, přičemž nejčastěji uváděnou odpovědí byli právě rodiče.

Nejvýraznější závislost správnosti odpovědi na analyzovanou otázku byla dle očekávání objevena u délky života respondenta v dané obci. Viditelně lépe v porovnání s ostatními obyvateli odpovídali rodáci, kteří bezchybnost předvedli v 90 % případů. Mezi výsledky ostatních skupin respondentů už nejsou rozdíly tak výrazné, je však překvapivé, že se na druhém místě umístili obyvatelé žijící v obci svého současného bydliště pouze krátce. Za tímto výsledkem může být zájem o informace o nové obci svého bydliště, v rámci něhož se jistě tento údaj mohli dozvědět.

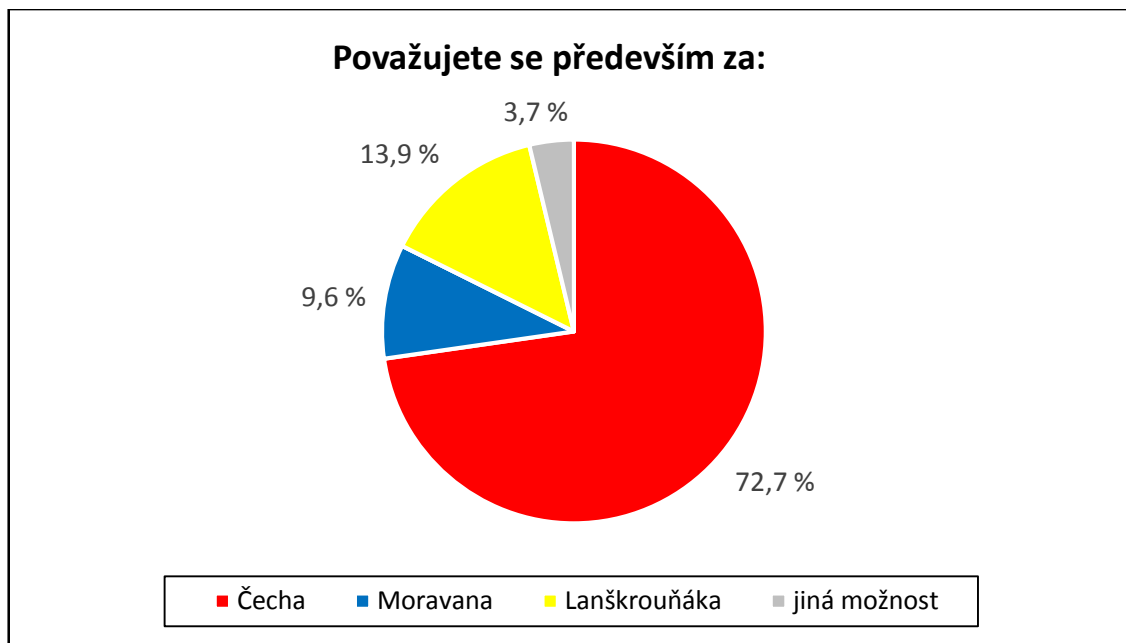
Po podrobnějším rozboru také zjišťujeme, že správnost odpovědi závisí nejenom na délce života stráveného v obci současného bydliště, ale rovněž na tom, odkud se respondent přistěhoval. Nejméně v odpovědích chybovali dotazovaní, kteří se stěhovali pouze v rámci Lanškrounska, méně správných odpovědí se vyskytlo u respondentů, kteří se přistěhovali z okresu Ústí nad Orlicí či jiných okresů Pardubického kraje a nejhůře odpovídali obyvatelé původem z jiného kraje či dokonce ze zahraničí. Zdá se, že z čím větší dálky se respondenti na Lanškrounsko přistěhovali, tím méně znají zdejší historii a polohopis.

7.7 Příslušnost respondentů k územnímu celku

Na rozdíl od předchozí podkapitoly, jež byla věnována identitě regionu, nyní přesuneme svou pozornost zpět k regionální identitě obyvatel. Respondentům byla v rámci dotazníkového šetření také položena otázka: „*Považujete se především za:*“, kde měli na výběr ze čtyř možností (Čecha, Moravana, Slezana, Lanškrouňáka) a také mohli napsat svoji vlastní odpověď.

Na Lanškrounsku se dle očekávání nejvíce respondentů považuje za Čechy, přičemž celkově tuto možnost zvolilo více než 72 % dotazovaných (viz příloha č. 11). Téměř 14 % se pak cítí být Lanškrouňáky, v tomto případě se z velké části (cca 70 %) jedná přímo o obyvatele města Lanškroun, kteří se zřejmě neztotožňují příliš s regionem jako takovým, ale spíše se samotným městem. Odpověď Lanškrouňák dále volili někteří

obyvatelé z obcí sousedících s Lanškrounem jako je Žichlínek, Horní Třešňovec, Luková či Rudoltice. Příslušnost respondentů k jednotlivým územním celkům přehledně znázorňuje graf na obr. 7.

Obr. 7: Příslušnost respondentů k územním celkům

(Zdroj: vlastní zpracování)

Necelých 10 % respondentů se pak považuje za Moravany, což je o něco více než počet dotazovaných, kteří svou obec bydliště označili za moravskou. To by mohlo nasvědčovat tomu, že obyvatelé v moravské části Lanškrounska si sice myslí, že žijí v Čechách, ale sami sebe považují za Moravany. Toto tvrzení však při podrobnější analýze výsledků nebylo potvrzeno, a dokonce v moravské části Lanškrounska se za Moravany označili pouze 3 respondenti (15 % z dotazovaných v moravských obcích) a v české části regionu 15 respondentů (9 % z dotazovaných v českých obcích). Zdá se tedy, že pro identitu obyvatel na Lanškrounsku není příliš důležité, na které straně historické zemské hranice žijí, ale spíše původ rodiny či osobní sympatie. Někteří dotazovaní se za Moravany prý považují právě proto, že se Morava nachází tak blízko. Zatímco za Slezana se z respondentů neoznačil nikdo, někteří z obyvatel uvedli svou vlastní odpověď, ve které většinou vyjadřovali svou náklonost přímo k obci svého bydliště. Zaznamenáni tedy byli dva Tateničáci, jeden Krasíkovák a jeden Čermák, k této odpovědi je možná přivedla možnost Lanškrouňák, ve které viděli pouze obyvatele města Lanškroun a nikoliv celého regionu. Dále se mezi vlastními odpověďmi vyskytla reakce

občan ČR, kterou chtěl zřejmě dotyčný dát najevo nadřazenost své národní identity nad identitou zemskou. Jeden respondent také odpověděl „Čechomoravák“, čímž mohl vyjadřovat jak svůj smíšený původ, tak to, že se jeho region nachází na česko-moravské hranici nebo také jen svou nerozhodnost. Překvapivě se mezi odpověďmi objevil i Valach, který touto identifikací zřejmě poukazoval na původ rodiny, jelikož on sám je regionálním rodákem Lanškrounska.

Porovnáme-li zjištěné výsledky s daty ze Sčítání lidu, domů a bytů v roce 2011 (ČSÚ, 2011), zjišťuje, že při tomto censu bylo zaznamenáno mnohem méně Moravanů než při terénním výzkumu, který byl součástí této práce. Lidé totiž při sčítání ztotožňují pojem národnost s občanstvím, jenž mají uvedené ve svých dokladech. K podobnému závěru došel ve své práci Marek (2015) nebo Peter (2011 a 2013). Při dotazníkovém šetření bylo tedy potřeba otázku více zaměřit na územní identitu než na samotnou národnost, čímž „vzrostl“ počet Moravanů na zájmovém území přibližně o 9 %. I přesto se zdá, že u většiny obyvatel moravských obcí na Lanškrounsku převažuje národní identita nad tou zemskou, což je s nejvyšší pravděpodobností ovlivněno přiřazením těchto obcí k Východočeskému (dnes Pardubickému) kraji.

Zabýváme-li se vztahem mezi odpověďmi a pohlavím respondentů, lze si všimnout, že ženy (21 %) se mnohem častěji označují za Lanškrouňáčky než muži za Lanškrouňáky (7 %), ti však oproti ženám zase s větší frekvencí volili odpověď Čech/Česka. U žen je tedy opět patrná silnější identifikace s územními jednotkami menších měřítek než u mužů, jak už tomu bylo řečeno v kapitolách o potencionální migraci či míře identifikace obyvatel s územními celky různého měřítka.

Co se týče závislosti odpovědí na věku respondentů, za zmínku jistě stojí výrazně častější výběr možnosti Lanškrouňák/Lanškrouňáčka či jiné varianty odpovědi označující konkrétní obec bydliště u nejmladší věkové kategorie v porovnání se staršími respondenty. To je zřejmě způsobeno menší znalostí jiných regionů z důvodu nízkého věku a úzkou spjatostí s územím, kde strávili svůj dosavadní život. Jinak v odpovědích na základě věku respondentů nebyly objeveny žádné další výrazné rozdíly.

Vzdělání nesehrálo v případě příslušnosti respondentů k územním celkům nikterak velkou roli. Mírná závislost se však projevila i zde, neboť s vyšším stupněm vzděláním se respondenti o něco častěji považovali za Čechy a Moravany, a oproti tomu odpovědí typu Lanškrouňák a jejich dalších obměn postupně ubývalo. Tento vztah pravděpodobně souvisí s tím, že lidé s nižším vzděláním mívají obecně méně příležitosti

cestovat, a proto se často považují především za obyvatele své obce nebo regionu. Jistou roli pak zřejmě také sehrál značný počet náctiletých v této kategorii, o jejichž názoru už byla řeč výše.

Není nikterak překvapivé, že za Lanškrouňáky se nejvíce považují rodáci a frekvence tohoto typu odpovědi dále klesá spolu s délkou strávenou v místě současného bydliště. U rodáků se tedy opět potvrdila výraznější regionální identita než u ostatních obyvatel zájmového regionu.

7.8 Povědomí respondentů o česko-moravské hranici na Lanškrounsku

Již v kapitole 4. *Vymezení studovaného území* bylo řečeno, že regionem prochází historická zemská hranice oddělující od sebe Čechy a Moravu. Cílem dotazníkového šetření bylo tedy mimo jiné zjistit, v jaké míře obyvatelé Lanškrounska o této skutečnosti vědí. Konkrétně otázka zaměřená na tuto problematiku zněla takto: „*Víte o tom, že Lanškrounskem probíhá česko-moravská hranice?*“.

Téměř 54 % respondentů odpovědělo na položenou otázku kladně, tedy že o hranici procházející regionem vědí (viz příloha č. 12). Zdá se, že skoro polovina obyvatel Lanškrounska neví, že je toto území rozděleno významnou historickou hranicí. Zatímco někteří tuto skutečnost razantně odmítli se slovy, že tudy žádná taková hranice neprochází, jiní se nad otázkou zamysleli a pak řekli, že zmíněna hranice se nachází více na východě. Jak již bylo zmíněno, respondenti často požadovanou hranici zaměňovali s dnešní hranicí krajskou, což zřejmě také přispělo k tomuto názoru.

Respondenti, kteří na otázku odpověděli kladně, dostali další otázky týkající se česko-moravské hranice. Mimo jiné po nich bylo požadováno, aby tuto hranici zakreslili do přiložené mapy. Za povšimnutí zde jistě stojí skutečnost, že ačkoliv tyto obyvatelé odpověděli, že hranice probíhá Lanškrounskem, do mapy ji často zakreslili východně či jihovýchodně od již dříve vyznačeného Lanškrounska. Respondenti totiž poměrně často česko-moravskou hranici nakreslili téměř správně, ale protože Lanškrounsko vymezili menší než je ve skutečnosti, tak jim zemská hranice neprocházela vyznačenou oblastí. Zdá se tedy, že někteří obyvatelé vnímají česko-moravskou hranici blízko svého regionu, ale nepovažují ji až tolik za jeho součást.

Podobně jako u ostatních otázek zaměřených na historii regionu, i v tomto případě byly odpovědi mužů lepší než reakce žen. O česko-moravské hranici na Lanškrounsku

totiž vědělo více než 60 % dotazovaných mužů a pouze 46 % žen. Již po několikáté se tedy potvrzuje, že zájem o historii je u mužů obecně častější než u žen.

Lze předpokládat, že povědomí o česko-moravské hranici bude záviset na věku respondentů, přičemž nejvíce o ní budou vědět právě nejstarší z dotazovaných. Tento předpoklad se v dotazníkovém šetření na Lanškrounsku potvrdil, neboť nejčastěji kladně odpovídali respondenti starší 60 let (70 %) a dotazovaní z věkové kategorie 50–59 let (68 %). Tito obyvatelé mají totiž nejbliže k době, kdy zemská hranice od sebe ještě oddělovala dvě administrativní jednotky Čechy a Moravu, a tudíž je u nich tato informace silněji zakořeněná než u mladší generace. Zdá se, že nejméně o hranici vědí lidé ve věku 20–29 let, kteří kladně odpověděli pouze ve 25 % případů. Příčin tohoto výsledku může být hned několik. První z nich, jež se nabízí po porovnání s odpověďmi nejmladších respondentů (15–19 let), kteří dopadli v této otázce podstatně lépe (46 % kladných odpovědí), je zapomenutí této informace od doby skončení školní docházky. Řada z těchto mladých lidí se také mohla relativně nedávno přistěhovat z jiného regionu, čímž lze u nich odůvodnit neznalost historie a geografie studovaného území. Další příčinou může být také poměrně nízký věk respondentů na to, aby se ve volném čase věnovali studiu regionální literatury.

Překvapivě povědomí o česko-moravské hranici na Lanškrounsku nezávisí téměř vůbec na nejvyšším dosaženém vzdělání respondentů. Rozdíly mezi jednotlivými skupinami totiž nebyly nikterak výrazné a nejčastěji kladně odpovídali, jak respondenti s vysokoškolským vzděláním, tak i ti s výučním listem. Jak se podrobněji dozvíme později, lidé totiž tuto informaci často získávají v rodině, a to především právě od rodičů.

O poznání důležitější vztah lze dle předpokladů pozorovat mezi povědomím respondentů o česko-moravské hranici a jejich délkou pobytu v obci svého současného bydliště. Přirozeně nejvíce jsou o hranici informováni rodáci a podobných výsledků jako oni dosáhli i lidé žijící v obci bydliště delší část svého života. Naopak podstatně záporněji na analyzovanou otázku odpovídali respondenti žijící v obci svého současného bydliště pouze krátce nebo kratší část svého života. Zdá se, že větší povědomí o průběhu česko-moravské hranice územím Lanškrounska pak mají obyvatelé, kteří se přistěhovali z okresu Ústí nad Orlicí, než ti kteří pocházejí z jiného okresu v Pardubickém kraji či dokonce z kraje jiného.

Dle výsledků dotazníkového šetření se lidé o česko-moravské hranici na Lanškrounsku nejčastěji dozvěděli ve škole (29 %) nebo v rodině (28 %), zde sehráli

nejvýznamnější roli především rodiče, které uvedlo více než 19 % respondentů. Dotazovaní dále také uváděli jako zdroj informace o hranici literaturu (11 %), mapy (6 %) či přátele (5 %). Více než pětina respondentů nevěděla, odkud se o hranici dozvěděla anebo jejich odpověď nespádala do žádné z výše uvedených kategorií. Poměrně často se mezi reakcemi vyskytovaly neurčité odpovědi typu, že o hranici vědí tak obecně (např. z doslechu, z dětství, z vyprávění), jelikož se nachází blízko jejich domu či chalupy. Objevily se i odpovědi, že se dotazovaní o hranici dozvěděli z dopravních značek oznamujících začátek Olomouckého kraje, což jak již bylo zmíněno výše, souvisí s jejich mylnou představou o poloze zemské hranice. Někteří respondenti pak jako zdroj informace o česko-moravské hranici uváděli média či svá zaměstnání.

Zatímco ženy, se o hranici nejčastěji dozvěděly v rodině, muži si tuto informaci pamatují především ze školy. Oproti ženám také více mužů označilo za zdroj této vědomosti literaturu či mapu. Zdá se tedy, že muži se opravdu více věnují studiu historie a geografie regionu než jejich protějšky.

Dále bylo zjišťováno, zda obyvatelé vědí o nějakém konkrétním prvku v krajině, který na průběh hranice upozorňuje. Téměř dvě třetiny respondentů na tuto podotázku zareagovaly záporně, což znamená, že si žádného krajinného prvku vědomy nebyly (viz příloha č. 12). Negativně na otázku reagovali především obyvatelé mladší 30 let, dále pak respondenti se základním vzděláním či žijící pouze krátce v obci svého současného bydliště.

Nejčastější kladnou odpovědí pak byl vodní tok, který zmínilo přibližně 19 % dotazovaných, z nichž více než polovina uvedla konkrétně Hraniční potok, jehož část tvoří česko-moravskou hranici na studovaném území. Konkrétně se jedná o úsek mezi katastrálními územími moravské obce Cotkytle a její českou částí Herbortice, dále pak na hranici mezi katastrálním územím české obce Albrechtice a moravské obce Strážná. Na hranici s katastrálním územím obce Lubník se však už tyto dvě linie rozchází – zatímco Hraniční potok pokračuje dále směrem na jih, českomoravská hranice se stáčí na západ. I přesto si však někteří dotazovaní myslí, že Hraniční potok tvoří česko-moravskou hranici po celé své délce. K tomuto závěru došel i Marek (2015), který se především v obci Tatenice setkal s názorem, že Hraniční potok protékající jejich obcí tvoří hranici mezi českou a moravskou částí obce. Při dotazníkovém šetření byla opět zaznamenána tato mylná představa, kdy si někteří obyvatelé Tatenic myslí, že Hraniční potok rozděluje jejich obec na Čechy a Moravu. Marek (2015) při svém terénním výzkumu zjistil, že

s touto myšlenkou zřejmě přišli do obce noví obyvatelé pocházející z Herbortic, kde Hraniční potok ještě plní svou funkci.

Velká část respondentů však svoji odpověď nspecifikovala a uvedla pouze potok. V tomto případě tedy není možné zjistit, zda měli na mysli Hraniční potok a pouze si nevzpomněli na jeho název anebo uvažovali o úplně jiném toku či dokonce tuto odpověď uvedli, aniž by mysleli na nějaký konkrétní potok. Někteří dotazovaní česko-moravskou hranici na Lanškrounsku totiž ztotožňovali i s tokem Moravské Sázavy či dokonce Moravy.

Podle dotazovaných pak na zemskou hranici upozorňují v krajině také hraniční kameny, přičemž pouze jeden z respondentů uvedl, že se nacházejí v lese u obce Lubník a ostatní svou odpověď dále nspecifikovali. Průběh hranice v krajině dle názoru obyvatel Lanškrounska dále značí silniční ukazatelé vymezující konec Pardubického a začátek Olomouckého kraje. Několik respondentů pak také uvedlo vrchol Lázek, který se sice nachází nedaleko česko-moravské hranice, ale nikoliv na ní. Díky své nadmořské výšce, která umožňuje jeho viditelnost z celého regionu i mimo něj, je však správnost této odpovědi poměrně diskutabilní.

Respondenti, kteří si jsou vědomi česko-moravské hranice na Lanškrounsku, dle dotazníkového šetření tuto linii nejčastěji překračují alespoň jednou měsíčně (47 % dotazovaných). Zde je nutné zmínit, že se nejedná o cestu přes hranici pouze na území Lanškrounska, ale o její překonávání obecně, a to především z toho důvodu, že představa o jejím průběhu se mezi jednotlivými lidmi značně liší. Obyvatelé překračující hranici alespoň jednou měsíčně tuto cestu nejčastěji zdůvodňovali výlety, nákupy či návštěvami příbuzných a známých. Více než 23 % dotazovaných pak přes hranici cestuje méně často, tedy alespoň jednou za rok, přičemž svou cestu argumentovali velmi podobně jako předchozí skupina obyvatel. Poměrně značná část respondentů (18 %) také odpověděla, že popisovanou linii překonává alespoň jednou týdně, a to převážně z důvodu návštěvy někoho z rodiny. Našli se však i tací (5 %), kteří razantně zamítli, že by hranici překračovali a zatrhli tak možnost vůbec, v tomto případě se jednalo především o lidi starší 60 let, kteří podle jejich slov teď už skoro nikam nejezdí. Porovnáme-li frekvenci cesty přes hranici u jednotlivých věkových kategorií, zjistíme, že poměrně výrazně se od ostatních odlišují právě respondenti starší 60 let, kteří tuto cestu vykonávají v průměru méně často než zbytek obyvatel (viz příloha č. 12). U nejstarší věkové kategorie však i přesto zvítězila možnost alespoň jednou za měsíc, což i u starších občanů svědčí

o poměrně významné mobilitě přes česko-moravskou hranici. V regionu se zcela přirozeně vyskytují i lidé, kteří z Moravy do Čech nebo naopak cestují denně (4 % dotazovaných), a to především z důvodu dojíždění do práce.

7.9 Percepce prostorového vymezení Lanškrounska

V této kapitole budou interpretovány poznatky zjištěné metodou mentálních map, neboť jak již bylo řečeno v teoretické části, respondenti měli rovněž za úkol do přiložené mapy zakreslit svou představu o prostorovém vymezení Lanškrounska. Podobně jako u slovních odpovědí, jejichž analýze byly věnovány předchozí kapitoly, se i zde předpokládají jisté rozdíly v prostorové představě o regionu u jednotlivých skupin respondentů v závislosti na jejich pohlaví, věku či vzdělání.

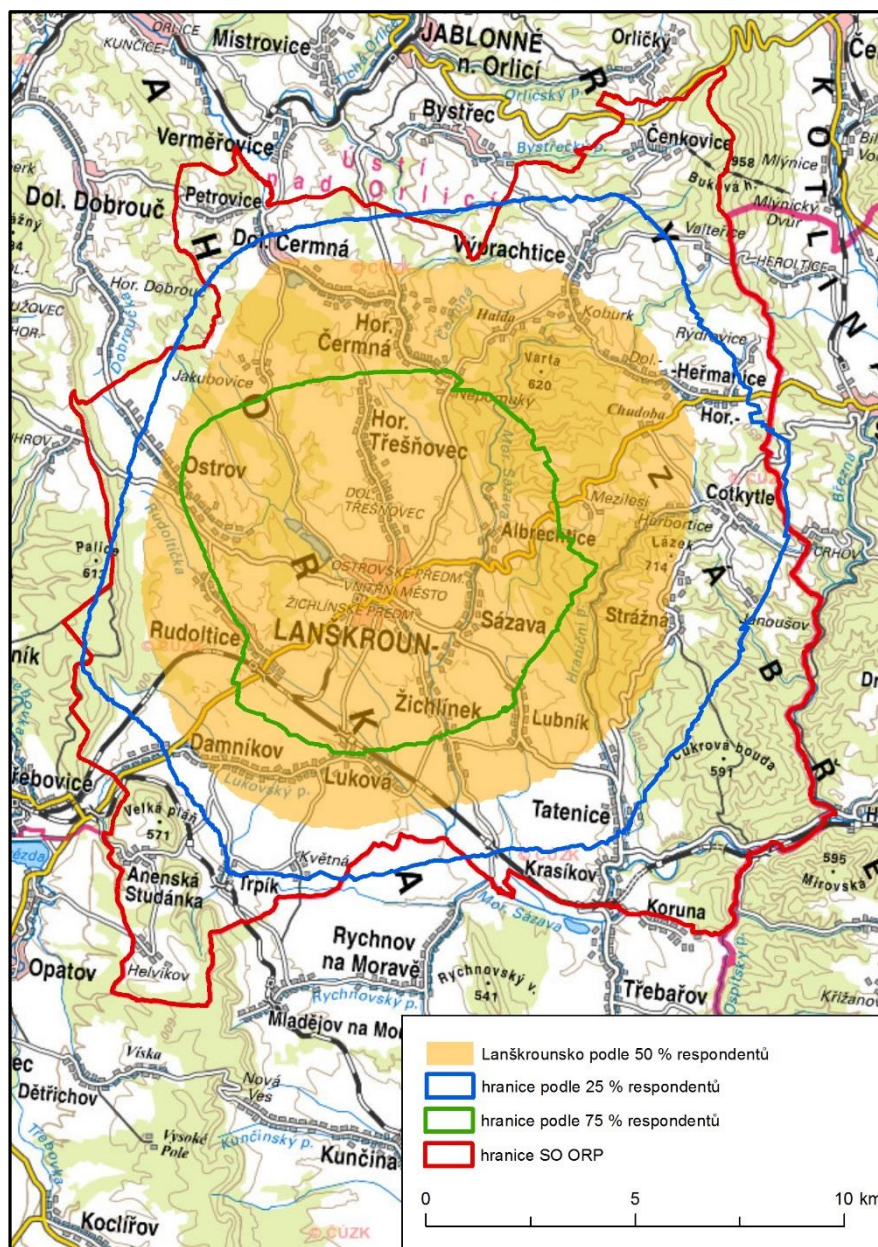
Na úvod lze říci, že téměř všichni respondenti vnímají region menší než je skutečná rozloha SO ORP Lanškroun, který je v této studii s Lanškrounskem ztotožňován (obr. 8). Jistou roli jistě sehrál zdejší tvar reliéfu, neboť centrum regionu a jeho nejbližší okolí leží v kotlině, která byla zřejmě v mnoha případech za Lanškrounsko považována. Dotazovaní tedy často zapomínali do zájmového území zahrnout jeho výše položené partie především na východě a jihovýchodě regionu. Zmíněnou část Lanškrounska však respondenti často za součást studovaného regionu nepovažují pravděpodobně také z historických důvodů, neboť právě zde se nachází moravské obce, které byly k zájmovému území připojeny v průběhu 20. století, především pak v roce 1960.

Největší shoda při zakreslování hranice je patrná v blízkosti obce Ostrov, kde si respondenti nejzřetelněji uvědomují konec Lanškrounska. Důvodem je zřejmě zalesněný hřbet Třebovské stěny táhnoucí se severojižní směrem, který od sebe velmi výrazně odděluje katastry obcí Ostrov a Skuhrov. Právě druhou ze jmenovaných obcí respondenti do Lanškrounska nezahrnovali z důvodu jejich správné představy o spádovosti této obce k České Třebové.

Z mentálních map je dále patrné, že naprostá většina respondentů do Lanškrounska nezařadila obec z jiného správního obvodu, k čemuž zřejmě přispěla relativně centrální poloha města Lanškroun v rámci studovaného regionu.

Čtvrtina dotazovaných zařadila do Lanškrounska všechny obce, které administrativně spadají do zájmového správního obvodu, kromě Čenkovic, Krasíkova, Anenské Studánky a Petrovic. Podíváme-li se na polohu těchto obcí, vidíme, že se jedná

o jakési „cípy“ SO ORP Lanškroun. Tyto obce, tak respondenti pravděpodobně přiřazovali k sousedním správním obvodům. Jistou roli zde sehrála vzdálenější poloha těchto obcí od samotného centra regionu nebo také fakt, že se jedná především o menší obce, na které respondenti při zakreslování zapomněli nebo je příliš neznají a se „svým“ regionem je tedy nespojují.

Obř. 8: Prostorové vymezení Lanškrounska podle různých hodnot shody
(Zdroje: ArcČR 500 verze 3.2; terénní řetření 2016; vlastní zpracování)

Když se podíváme na Lanškrounsko podle 50 % dotazované části zdejší populace, je jeho vymezení značně užší a není zde tedy zahrnuto i několik populačně poměrně významných obcí jako např. Výprachtice či Tatenice. První z nich zřejmě do regionu respondenti nezařadili kvůli tomu, že leží „až za kopci“ a tudíž není součástí již zmíněné kotliny a tu druhou především z důvodu spojitosti s Moravou. Řada obyvatel si je zřejmě vědoma toho, že se jedná o moravskou obec, a protože Lanškrounsko považuje téměř polovina respondentů za ryze český region (viz podkapitola 7.8 *Povědomí respondentů o česko-moravské hranici na Lanškrounsku*) není do něho možné, podle jejich názoru, tuto moravskou obec zařadit.

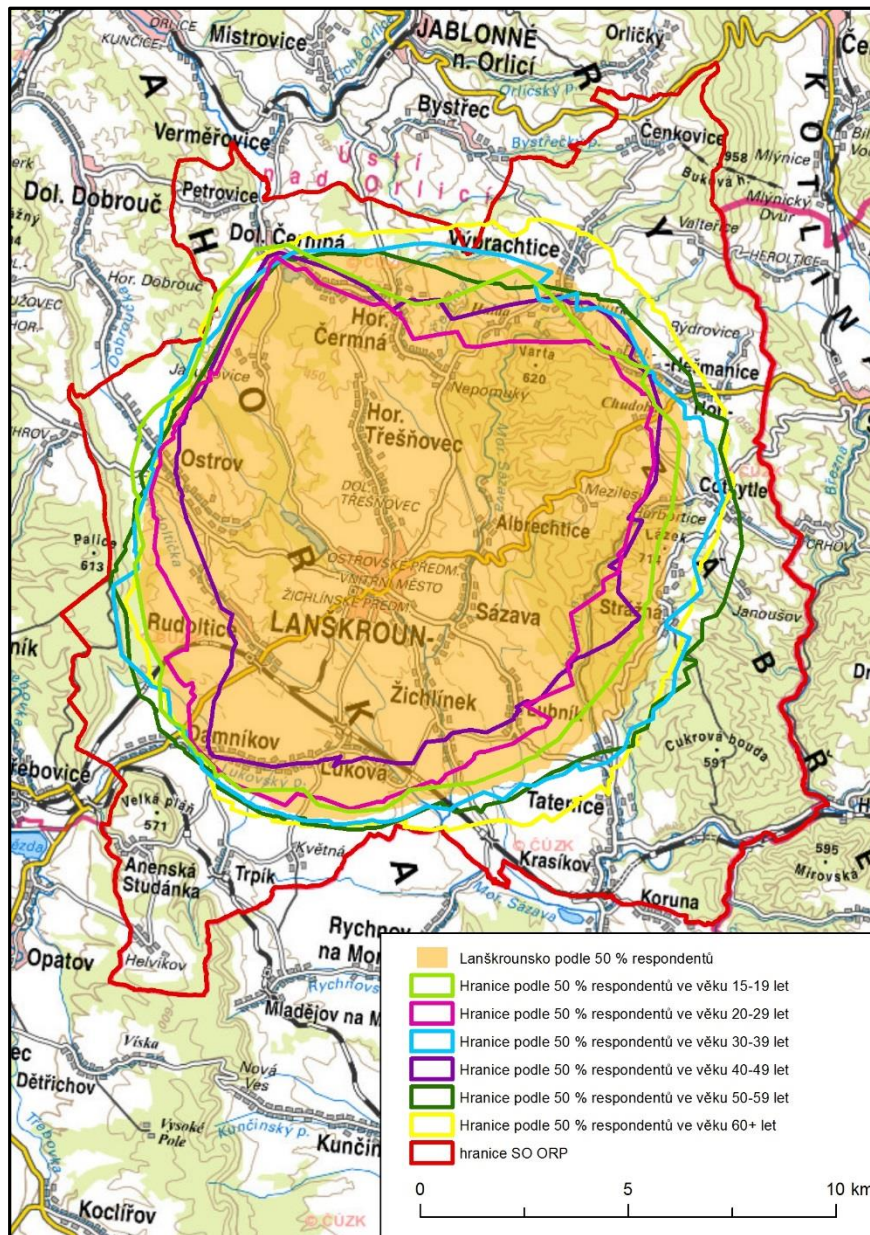
Zvýšíme-li procento shody u respondentů na 75 %, dostaneme „jádrovou“ oblast regionu, tedy Lanškroun a obce v jeho nejtěsnější blízkosti. Jistou roli zde může hrát relativně velký počet dotazovaných žijících přímo v Lanškrouně, neboť právě oni za Lanškrounsko poměrně často považovali pouze centrum regionu s jeho nejbližším zázemím.

Ačkoliv se v této práci často lišily výsledky v závislosti na pohlaví dotazovaných, mezi prostorovou představou o regionu se příliš velké rozdíly nevyskytly. Pouze nepatrně bylo Lanškrounsko dle 50 % žen větší než podle stejného podílu mužů. Ženy častěji do regionu zařazovaly obce na severu a východě území jako např. již diskutované Výprachtice.

O něco zajímavější výsledky přinesla komparace mentálních map respondentů dle jejich věku (obr. 9). Lze zde pozorovat, že rozloha regionu se v představách dotazovaných zvětšuje společně s přibývajícím věkem. K tomuto zjištění došel také Peter (2013) věnující se stejné problematice na Frýdlantsku. Výše zmíněná závislost je pak na Lanškrounsku nejvíce patrná u respondentů ze dvou nejstarších kategorií, tedy 50–59 let a 60 a více, podle jejichž názoru je prostorové vymezení regionu největší. Tento fakt je pravděpodobně zapříčiněn tím, že tito lidé stihli nejlépe poznat okolní obce a jsou si vědomi jejich vazby na centrum regionu, tedy město Lanškroun.

Zatímco na průběhu západní hranice Lanškrounska se respondenti jednotlivých věkových kategorií poměrně shodovali, na zbytku území se jejich představy o hranici již značně lišily. Nejméně ukotvenou částí hranice v myslích respondentů je pak zřejmě její východní úsek, což je zřejmě ovlivněno několika již dříve zmíněnými faktory. Na mapě je dále rovněž patrné, že polovina dotazovaných nad 60 let do regionu zařadila podstatně více obcí než většina mladších respondentů. Těmito mezigeneračně „spornými“ obcemi

jsou Tatenice, Cotkytle, Horní Heřmanice a Výprachtice. Především u poslední z nich je rozdílný názor nejstarších respondentů oproti zbytku občanů nejvíce markantní.

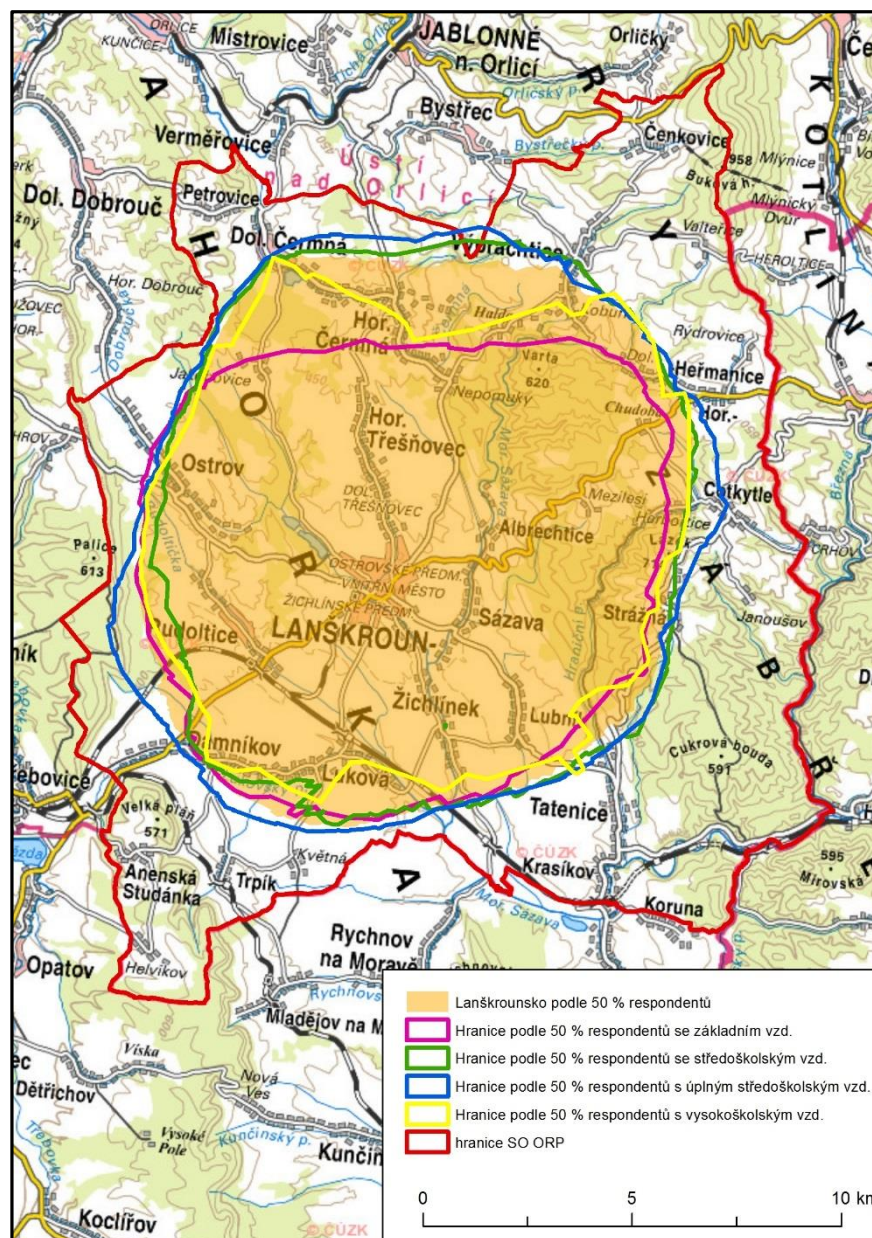
Obr. 9: Prostorové vymezení Lanškrounska podle 50 % respondentů jednotlivých věkových kategorií

(Zdroje: ArcČR 500 verze 3.2; terénní šetření 2016; vlastní zpracování)

Odlišné představy o prostorovém vymezení Lanškrounska lze předpokládat i u respondentů v závislosti na nejvyšším dosaženém vzdělání. Na základě výsledků Petera (2013) na Frýdlantsku můžeme očekávat, že společně se vzděláním se bude zvětšovat rozloha regionu v myslích respondentů. Jinými slovy vysokoškolsky vzdělaní

lidé pravděpodobně lépe znají širší okolí svého bydliště a region v jejich pojetí bude větší než u lidí s nižším stupněm vzdělání.

Po komparaci mentálních map Lanškrounska podle nejvyššího dosaženého stupně vzdělání (obr. 10) však zjišťujeme, že tato hypotéza na studovaném území platí pouze částečně.

Obr. 10: Prostorové vymezení Lanškrounska podle 50 % respondentů různého nejvyššího ukončeného vzdělání

(Zdroje: ArcČR 500 verze 3.2; terénní šetření 2016; vlastní zpracování)

Nejrozsáhleji si totiž region představují lidé s úplným středním vzděláním, následovani respondenty s neúplným vzděláním stejného stupně a až poté vysokoškoláci. Za prostorově nejméně rozsáhlé pak Lanškrounsko považují lidé se základním vzděláním, jejichž znalosti zřejmě zahrnují především Lanškroun a jeho nejbližší okolí.

Na rozdíl od předchozích srovnání v tomto případě panuje nejmenší shoda v severní části hranice, kde se představy o jejím vymezení u jednotlivých skupin respondentů dle nejvyššího dosaženého vzdělání nejvíce různí. Opět se tedy jedná především o obec Výprachtice, která z pohledu 50 % respondentů se základním a vysokoškolským vzděláním do regionu nepatří a u 50 % středoškolsky vzdělaných obyvatel představa o Lanškrounsku tuto obec zahrnuje. Jedním z důvodů tohoto rozporu je zřejmě již zmíněný tvar reliéfu, neboť Výprachtice se z pohledu obyvatelů Lanškrouna a nejbližšího okolí nachází „za kopcem“. Více než 50 % respondentů se základním vzděláním na rozdíl od stejného poměru zbytku zdejší populace nezahrnulo do regionu také obec Dolní Čermnou, což je zřejmě z velké části způsobeno její vzdáleností od Lanškrouna.

Určité rozdíly ve vnímání regionu lze očekávat i u rodáků a přistěhovalých, potažmo regionálních rodáků a respondentů nepocházejících z Lanškrounska. Tento předpoklad se však podobně jako u Petera (2013) nepotvrdil, neboť představa rodáků (i regionálních) se od přistěhovalých obyvatel příliš nelišila. Dokonce u respondentů s původem v jiné obci Lanškrounska (než je obec jejich současného bydliště) či v úplně jiném regionu bylo zjištěno nepatrně širší prostorové vymezení zájmového území než u rodáků.

Zdá se tedy, že percepce prostorového vymezení regionu příliš nezávisí na nejvyšším dosaženém vzdělání, ani pohlaví, dokonce ani na rodáctví, ale je značně subjektivní a záleží tedy spíše na konkrétních zkušenostech a znalostech, kterých, jak výsledky naznačily, přibývá spolu s věkem daného jedince.

8. Závěr

Tato práce si kladla za cíl zhodnotit míru regionální identity na Lanškrounsku, jakožto regionu s přerušenu kontinuitou socio-historického vývoje. U pohraničních oblastí, které prošly poválečnou výměnou obyvatelstva lze obecně předpokládat méně výraznou intenzitu ztotožnění obyvatel se svým regionem než je tomu v částech republiky, které touto historicky významnou událostí postiženy nebyly. Pro utváření územní identity je totiž velmi důležitá kontinuita vlastního života prožitého dlouhou dobu na stejném nebo podobném místě, přičemž pouto k regionu je ještě silnější, pokud jsou zkušenosti o území předávány z generace na generaci po několik desítek až stovek let.

Stěžejní částí práce byla analýza odpovědí pocházejících z dotazníkového šetření, jež bylo na zájmovém území uskutečněno. Tento výzkum se pokusil odpovědět na otázky stanovené v úvodu práce.

U obyvatel Lanškrounska byl i navzdory výše uvedeným předpokladům zjištěn vysoký počet patriotů, tedy lidí, kteří jsou hrdí na Lanškrounsko, jakožto místo svého bydliště. Zdá se, že zjištěná míra patriotismu je zde překvapivě ještě o něco vyšší než v některých tradičních regionech, které poválečným odsunem postiženy nebyly (Peter, 2011; Furmanová 2015). Pocit hrdosti u populace zájmového území nejčastěji vyvolává zdejší příroda, historické stavby, průmysl a pracovní příležitosti. Identifikace zdejších obyvatel se svým územím je však přirozeně některými jevy rovněž utlumována, přičemž se v případě Lanškrounska jedná především o stav zdejších komunikací a zeleně, drogovou pověst města či nedostatečné kulturní vyžití. Na vysokou spjatost obyvatel s územím svého bydliště poukazují také výsledky analyzované otázky věnující se problematice sebeúčinnosti regionu. Většina zdejších obyvatel se totiž domnívá, že region, ve kterém žijí jim činní život snazší v porovnání s jinými oblastmi. Místní lidé považují za největší přednost Lanškrounska již zmíněné množství pracovních příležitostí, které zcela přirozeně nejvíce oceňují právě lidé v produktivním věku, pro něž je pracovní nabídka obecně jedním z rozhodujících faktorů při hodnocení života na určitém území.

Dostatek pracovních míst se zcela jistě promítá i do emigračního potenciálu obyvatel, neboť tento ukazatel na Lanškrounsku dosahuje poměrně nízkých hodnot. Po komparaci s výsledky, ke kterým dospěli Furmanová (2015), Šerý (2014) a Peter (2013), zjišťujeme, že míra potencionální migrace obyvatel je zde ještě nižší než v některých tradičních regionech. Plánovaný odchod ze zájmového území pak lidé poněkud paradoxně odůvodňovali prací. Za potencionální migrací však v mnohých

případech stálo také osamostatnění se a nalezení si vlastního bydlení. Za cíl zamýšlené emigrace pak zdejší obyvatelé nejčastěji označovali větší města nacházející se mimo Pardubický kraj, což souvisí s tím, že o stěhování uvažují nejčastěji obyvatelé mladší 30 let, které láká život s větší nabídkou kulturního vyžití.

Na vysokou míru regionální identity poukazuje také analýza výzkumné otázky týkající se ztotožnění s různě velkými územními celky, přičemž nejsilnější míra spjatosti byla zaregistrována právě u nejmenších prostorových jednotek, jako je obec bydliště a region. Poměrně úzký vztah pak obyvatelé mají i k České republice, se kterou se identifikují výrazně více než s okresem, krajem či historickými zeměmi. I přes úzkou spjatost s územními jednotkami malých měřítek se většina obyvatel považuje za Čechy a pouze zlomek zdejší populace se cítí být více Lanškrouňáky. Jelikož studovaným územím prochází reliktní česko-moravská hranice, lze za překvapivý výsledek vnímat skutečnost, že obyvatelé zdejších moravských obcí se často cítí být spíše Čechy než Moravany. To je s nejvyšší pravděpodobností způsobeno připojením těchto moravských obcí k Východočeskému (později Pardubickému) kraji. Lze tedy konstatovat, že moravanství se z Lanškrounska pomalu vytrácí, neboť nemalá část zdejší populace je přesvědčena o tom, že v současnosti hranice mezi Čechami a Moravou leží až na krajské hranici s Olomouckým krajem. Ke stejnému zjištění dospěl v této části správního obvodu rovněž Marek (2015).

Prostřednictvím dotazníkového šetření bylo také zjišťováno povědomí lidí o některých historicko-geografických skutečnostech. Z výsledků uskutečněného výzkumu vyplývá, že povědomí zdejší populace o rozmístění českých a německých obyvatel na Lanškrounsku před 2. světovou válkou není příliš rozšířené. S touto otázkou si relativně dobře poradili lidé starší 60 let, u zbytku populace však již byly znalosti o regionální historii mizivé. O poznání lepší je pak povědomí obyvatel o česko-moravské hranici, která jak již bylo zmíněno, zájmovým územím prochází. Hranice si jsou vědomi především lidé starší 50 let, zatímco u mladších obyvatel je tento poznatek rozšířen podstatně méně. Toto zjištění koresponduje se závěry Marka (2015), který právě u lidí starších 55 let zaznamenal nejpřesnější představu o průběhu této historicky významné linie. Z těchto výsledků tedy vyplývá, že by bylo vhodné, aby při školním vzdělávání byla věnována větší pozornost místní historii a geografii, neboť lepší poznání vlastního regionu pozitivně ovlivňuje identifikaci obyvatel s daným územím. S častými nejasnostmi o poloze diskutované reliktní hranice souvisí i skutečnost, že místním

občanům v některých případech činilo problémy zařadit obec svého bydliště do správné historické země. O poloze své obce vzhledem k česko-moravské hranici nemají dle očekávání jasno především lidé z moravské části regionu. Zdejší obyvatelé jsou totiž, jak již bylo zmíněno výše, v mnohých případech přesvědčeni o tom, že od přiřazení k Pardubickému kraji žijí v Čechách. Podobné nejasnosti se vyskytují i v jiných částech republiky (např. Dačicko – Svobodová, 2012), kde byla původní identita k historickým zemím narušena vznikem nových územních jednotek, které původní členění na Čechy a Moravu (případně Slezsko) nerespektují.

Poslední část výzkumu byla věnována prostorovému vymezení Lanškrounska v myslích jeho obyvatel. Z výsledků mentálních map vyplývá, že téměř všichni zdejší obyvatelé vnímají Lanškrounsko menší než je skutečná rozloha SO ORP Lanškroun. Percepce zájmového území je v tomto případě hodně ovlivněna zdejším tvarem reliéfu, neboť město Lanškroun a jeho nejbližší okolí se nachází v kotlině, kterou pravděpodobně část populace s Lanškrounskem ztotožňuje. Zdejší obyvatelé často do regionu nezařazovali původně moravské obce na východě a jihovýchodě zájmového území, které zřejmě stále nejsou příliš považovány za součást Lanškrounska. Prostorové vymezení regionu bylo nejvíce ovlivněno stářím obyvatel, neboť společně s přibývajícím věkem se zvětšovala rozloha území, jež bylo za Lanškrounsko považováno. K této závislosti došel při svém výzkumu rovněž Peter (2013) věnující se této problematice na Frýdlantsku. Na rozdíl od jeho výsledků se však na Lanškrounsku příliš neprojevil vliv úrovně dosaženého vzdělání na prostorové vnímání regionu.

Zobecněním výše uvedených poznatků můžeme u obyvatel Lanškrounska deklarovat vysokou míru identifikace s územím svého bydliště, a to i přesto, že se jedná o region s přerušenou kontinuitou socio-historického vývoje. Výrazná spjatost obyvatel se zájmovým regionem je v první řadě jistě ovlivněna poměrně dlouhou dobou, která již od poválečné výměny uplynula. Důležitou roli při vytváření vztahu obyvatel ke svému regionu pak jistě sehrál původ dosídlenců, kteří na Lanškrounsko často přicházeli z relativně blízkého okolí, a proto se s novým regionem poměrně rychle identifikovali. Tato sounáležitost je pak rovněž značně ovlivněna zdejší bohatou pracovní nabídkou a s tím související nízkou nezaměstnaností v regionu.

9. Summary

The aim of this thesis is to assess the extent of the regional identity of the inhabitants in the municipality with extended powers Lanškroun, where the socio-historical continuity of development has been interrupted. Part of the Czech border areas has undergone massive postwar population exchange. We can generally assume lower intensity of identification between inhabitants and these regions, because continuity of living in the same or similar place for a long time is very important for the formation of regional identity. Connection with region is even stronger if the knowledge of the territory is handed down for generations for many years. Since the arrival of new settlers to the border area passed approximately 70 years during which was born about three generations.

The terrain research realised from May to July 2016 has brought interesting results. Despite the above mentioned assumptions, the level of identification of the local inhabitants is quite high. This claim is primarily confirmed by high number of patriots in this region. The emergence of the regional identity of inhabitants of the Lanškrounsko region is markedly influenced by large offer of the employment opportunities. This fact caused that significant part of inhabitants identify themselves with the principle of self-efficacy and admit that their region make their lives easier compared to other regions. Contentment of inhabitants of the Lanškrounsko region confirms also low numbers of potential emigration.

Another part of research is focused on geographical definition of the Lanškrounsko region in the minds of its inhabitants. In this case the mental map method has been used. Perception of the area under study is significantly affected by the shape of this region. The town Lanškroun and its immediate surroundings is located in the basin, which is probably often identified by the Lanškrounsko region. Local inhabitants often did not classify into Lanškrounsko region also Moravian municipalities in the east and southeast of the area under study. These municipalities are probably still not considered as a part of the Lanškrounsko region.

High level of regional identity is also illustrated by analysis of the research question relating to the identification of various types of territorial units. The strongest degree of connection was found to the smallest spatial units – municipality of residence or region. Inhabitants have also relatively close relationship with the Czech Republic,

with which one they are identified significantly more than with the district Ústí nad Orlicí, Pardubice region or historical countries Bohemia and Moravia.

The relict Czech-Moravian border runs through the region under study. The local inhabitants' knowledge of this historically important line is relatively good. This border is known mostly by people older than 50, whereas among the young this knowledge is spread considerably less. It would be good to pay more attention to the regional history and geography in school education, because better knowledge of the region positively influences identification with the territory.

10. Seznam použité literatury a zdrojů

Literatura:

- BOČEK, P.** (2010): Lanškrounský kaleidoskop roku 1946. In: Lanškrounsko: Vlastivědný sborník Městského muzea Lanškroun, roč. 8, s. 40–53.
- BORKOVCOVÁ, M.** (2015): Lanškroun v letech 1938–1946. In: Lanškrounsko: Vlastivědný sborník Městského muzea Lanškroun, roč. 13, s. 8–13.
- BORKOVCOVÁ, M., KUNCOVÁ, I.** (2002): Hřebečské zvykosloví, kroje, písně a tance. In: Krajem koruny země: Vlastivěda Lanškrounska. Lanškroun: Město Lanškroun, s. 177–206.
- CIHLÁŘ, J.** (2009): České školy na Lanškrounsku (Landrat Landskron) v letech nacistické okupace 1938–1945. Ústí nad Orlicí: OFTIS, 79 s.
- ČSÚ** (1951): Soupisy obyvatelstva v Československu v letech 1946 a 1947. Český statistický úřad, Praha.
- DRBOHLAV, D.** (1991): Mentální mapa ČSFR. Definice, aplikace, podmíněnost. Sborník ČGS, roč. 96, č. 3, s. 163–176.
- FIALA, A., KOŠTÁL, M.** (2002): Zemědělství a lesnictví na Lanškrounsku. In: Krajem koruny země: Vlastivěda Lanškrounska. Lanškroun: Město Lanškroun, s. 333–343.
- FURMANOVÁ, Š.** (2015): Identifikace obyvatel se svým územím. Příklad přechodné oblasti kulturně-historického regionu. Bakalářská práce. Olomouc: Přírodovědecká fakulta UP, 64 s.
- GUSTAFSON, P.** (2001): Meanings of place: Everyday experience and theoretical conceptualizations. In: Journal of Environmental Psychology, roč. 21, č. 1, s. 5–16.
- CHROMÝ, P.** (1999): Teorie hranice a pohraničí. In.: Jeřábek, M. (ed.): Geografická analýza pohraničí České republiky. Praha: Sociologický ústav AV ČR, s. 16–20.
- CHROMÝ, P.** (2000): Historickogeografické aspekty vymezení pohraničí jako součást geografické analýzy. Geografie – Sborník ČGS, roč. 105, č. 1, s. 63–76.
- CHROMÝ, P.** (2003): Formování regionální identity. In: Jančák, V., Chromý, P., Marada, M. (eds.): Geografie na cestách poznání: Sborník příspěvků k šedesátinám Ivana Bičíka. Praha: Univerzita Karlova, s. 163–178.
- CHROMÝ, P.** (2009a): Kultura a prostor. In: Heřmanová, E., Chromý, P. a kol.: Kulturní regiony a geografie kultury. Praha: ASPI, a. s., s. 17–29.

- CHROMÝ, P.** (2009b): Regionální identita. In: Heřmanová, E., Chromý, P. a kol.: Kulturní regiony a geografie kultury. Praha: ASPI, a. s., s. 109–135.
- CHROMÝ, P., JANŮ, H.** (2003): Regional identity, activation of territorial communities and the potential of the development of peripheral regions. *Acta Universitates Carolinae. Geographica*, č. 1, s. 105–117.
- CHROMÝ, P., KUČEROVÁ, S., KUČERA, Z.** (2009): Regional Identity, Contemporary and Historical Regions and the Issue of Relict Borders. The Case of Czechia. *Regions and Regionalism*, roč. 9, č. 2, s. 9–19.
- CHROMÝ, P., SKÁLA, J.** (2010): Kulturněgeografické aspekty rozvoje příhraničních periferií: analýza vybraných složek územní identity obyvatelstva Sušicka. *Geografie – Sborník ČGS*, roč. 115, č. 2, s. 223–246.
- JANSA, V.** (2004): 700 let obce Čermná. Dolní Čermná: Obec Dolní Čermná, 240 s.
- KASTNER, Q.** (1999): Osídlování českého pohraničí od května 1945 (na příkladu vybraných obcí Litoměřicka). Díl I. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 188 s.
- KLIMEŠ, J.** (2007): Lanškrounsko v letech 1945–1948. In: Lanškrounsko: Vlastivědný sborník Městského muzea Lanškroun, roč. 5, s. 52–55.
- KOHOUT, J.** (2002): Průmysl Lanškrounska. In: Krajem koruny země: Vlastivěda Lanškrounska. Lanškroun: Město Lanškroun, s. 303–323.
- KOHOUT, J.** (2007): Tesla Lanškroun 1945–1989: Vzpomínky pamětníků. Lanškroun: Městské muzeum Lanškroun, 532 s.
- KOKEŠ, P., MEDLÍK, M.** (2002): Urbanismus a krajina. In: Krajem koruny země: Vlastivěda Lanškrounska. Lanškroun: Město Lanškroun, s. 281–301.
- KŘIVOHLÁVEK, J. F.** (2005): Znaky, prapory, pečeti a správní vývoj obcí okresu Ústí nad Orlicí. Ústí nad Orlicí: OFTIS, 384 s.
- KULDOVÁ, S.** (2005): Příspěvek ke kulturněgeografickému výzkumu: možnosti hodnocení kulturních aspektů pomocí statistických metod. *Geografie – Sborník ČGS*, roč. 110, č. 4, s. 300–314.
- LOKOČ, R.** (2008): Environmentální aspekty kolektivizace zemědělství na příkladu obce Oldřišov na Opavsku. In: Kolektivizace venkova v Československu 1948-1960 a středoevropské souvislosti. Praha: Česká zemědělská univerzita, Dokořán, s. 245-256.
- MACKOVÁ, M.** (2002): Historie města Lanškrouna 1791–1945. In: Krajem koruny země: Vlastivěda Lanškrounska. Lanškroun: Město Lanškroun, s. 119–255.

- MAREK, P.** (2015): Vnímání reliktní hranice na příkladu severní části česko-moravské zemské hranice. Diplomová práce. Brno: Přírodovědecká fakulta MU, 83 s.
- MASLOW, A., H.** (1943): A Theory of Human Motivation. Originally published in Psychological Review, roč. 50, s. 370–396. [online]. 2010 [cit. 2017-04-06]. Dostupné z WWW: <<http://psychclassics.yorku.ca/Maslow/motivation.htm> >.
- NEDOMOVÁ, A.** (1995): V blízkosti hranic: Identifikace obyvatel dosídlených po 2. světové válce do českého pohraničí a jejich potomků s místem současného bydliště na příkladu Českého Krumlova a Teplic. Sociologický časopis, roč. 31, č. 4, s. 501–515.
- NIKISCHER, R.** (2013): Teritoriálna identita obyvateľov Česka a Slovenska. Geografie, roč. 118, č. 3, s. 243–264.
- PAASI, A.** (1986): The institutionalization of regions: a theoretical framework for understanding the emergence of regions and the constitution of regional identity. Fennia 164, č. 1, s. 105–146.
- PAASI, A.** (2001): Europe as a social proces and discourse: considerations of place, boundaries and identity. European Urban and Regional Studies, roč. 8, č. 1, s. 7-28.
- PAASI, A.** (2002): Place a region: regional world and words. Progress in Human Geography, roč. 26, č. 6, s. 802-811.
- PETER, D.** (2011): Regionální identita obyvatelstva žijícího na pomezí dvou kulturně-historických regionů. Bakalářská práce. Olomouc: Přírodovědecká fakulta UP, 58 s.
- PETER, D.** (2013): Současná podoba územní identity obyvatel správního obvodu ORP Frýdlant nad Ostravicí. Diplomová práce. Olomouc: Přírodovědecká fakulta UP, 92 s.
- RAK, J.** (2001): Národní tradice a česká identita. In: Institucionalizace (ne)odpovědnosti: globální svět, evropská integrace a české zájmy. Praha: Karolinum, s. 531-542.
- ROUBAL, O.** (2003): Když se řekne identita... regionální identita. In: Socioweb. Sociologický ústav AV ČR. [online]. 2003 [cit. 2016-02-10]. Dostupné z WWW: <<http://www.socioweb.cz>>.
- SEKOTOVÁ, V.** (2002): Historie Lanškrouna od založení do 18. století. In: Krajem koruny země: Vlastivěda Lanškrounska. Lanškroun: Město Lanškroun, s. 65–117.
- SEMIAN, M.** (2012): Název jako symbol regionu. Historická geografie, roč. 38, č. 2, s. 335–352.
- SIWEK, T.** (1996): Česko-polská etnická hranice. Ostrava: Filosofická fakulta Ostravské univerzity, 96 s. + 21 map.

- SIWEK, T., BOGDOVÁ, K.** (2007): České kulturně-historické regiony ve vědomí svých obyvatel. Sociologický časopis, roč. 43, č. 4, s. 1039–1053.
- SIWEK, T., KAŇOK, J.** (2000): Vědomí slezské identity v mentální mapě. Ostrava: Ostravská univerzita, 98 s.
- STÁTNÍ ÚŘAD STATISTICKÝ** (1935): Statistický lexikon obcí v zemi Moravskoslezské. Praha: Ministerstvo vnitra a Státní úřad statistický, 212 s.
- SVOBODOVÁ, I.** (2012): Moravanství na Dačicku. Diplomová práce. Olomouc: Přírodovědecká fakulta UP, 71 s.
- ŠERÝ, M.** (2014): The identification of residents with their region and the continuity of socio-historical development. Moravian Geographical Reports, roč. 22, č. 3, s. 53–64.
- ŠERÝ, M.** (2015): Ukotvení regionů s rozdílnou kontinuitou socio-historického vývoje v hierarchii regionálního povědomí svých rezidentů. In: Garsteczki, S., Jeřábek, M., Scherm, I. (eds.): Sasko a Česko: Regionální identity a transregionální propojení ve střední a východní Evropě. Dresden: Thelem Dresden, s. 75–86.
- ŠLAHORA, D.** (2002): Vývoj města 1945–1989. In: Krajem koruny země: Vlastivěda Lanškrounska. Lanškroun: Město Lanškroun, s. 257–279.
- TUAN, Y.-F.** (1975): Place: An experiential perspective. Geographical Review, roč. 65, č. 2, s. 151-165.
- VENCÁLEK, J.** (1998): Protisměry územní identity. Český Těšín: Olza, 207 s.
- ZICH, F.** (2003): Regionální identita obyvatel v pohraničí: Sborník příspěvků z konference „Evropská, národní či regionální identita?“ Praha: Sociologický ústav AV ČR, 262 s.
- ZICH, F., HOUŽVIČKA, V., JEŘÁBEK, M., KASTNER Q. K. B.** (1996): Kdo žije v pohraničí: Česká část česko-německého pohraničí v procesech společenské transformace a evropské integrace. Ústí nad Labem: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 129 s.

Internetové zdroje:

- ČSÚ** (2006a): Historický lexikon obcí České republiky 1869–2005. I. díl. [online]. Praha: ČSÚ, 2006 [cit. 2017-04-15]. Dostupné z WWW: <<https://www.czso.cz/documents/10180/20538302/13n106cd1.pdf/cf538eaa-7f70-49f6-8e76dc88932650ef?version=1.0>>.
- ČSÚ** (2006b): Historický lexikon obcí České republiky 1869–2005. II. díl. [online]. Praha: ČSÚ, 2006 [cit. 2017-04-15]. Dostupné z WWW: <<https://www.czso.cz/document>

s/10180/20538302/13n106cd2.pdf/ed17fd22-0421-4b4898ec9a86f45aec8a?version=1.0
>.

ČSÚ (2011): Sčítání lidu, domů a bytů 2011. [online]. Praha: ČSÚ, 2011 [cit. 2017-04-15]. Dostupné z WWW: <<https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=statistiky&katalog=30715#katalog=30629>>.

ČSÚ (2016a): Charakteristika správního obvodu Lanškroun. [online]. Pardubice: Krajská správa ČSÚ v Pardubicích, 2016 [cit. 2017-04-15]. Dostupné z WWW: <https://www.czso.cz/csu/x/charakteristika_spravniho_obvodu_lanskroun>.

ČSÚ (2016b): Ekonomické subjekty v Pardubickém kraji k 31. prosinci 2016. [online]. Pardubice: Krajská správa ČSÚ v Pardubicích, 2016 [cit. 2017-04-21]. Dostupné z WWW: <<https://www.czso.cz/csu/x/ekonomicke-subjekty-v-pardubickem-kraji-k-31-prosinci-2016>>.

ČSÚ (2017): Uchazeči o zaměstnání v evidenci úřadu práce a podíl nezaměstnaných osob - územní srovnání. [online]. Praha: ČSÚ, 2017 [cit. 2017-04-15]. Dostupné z WWW: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf;jsessionid=N5mCLFvzEAPaGEHyQDo5gmJSil50z9NoU_YcU1ibm3Ci72Dwq8E!1154861044?page=statistiky&katalog=30853>.

MPSV (2016): Územně identifikační registr ČR. Katastrální území. [online]. 2016 [cit. 2017-04-15]. Dostupné z WWW: <<http://www.uir.cz/katastralni-uzemi>>.

ÚP ČR (2017): Nezaměstnanost v číslech. Měsíční statistiky nezaměstnanosti v Pardubickém kraji a jeho okresech. [online]. Pardubice: Krajská pobočka Úřadu práce ČR v Pardubicích, 2017 [cit. 2017-04-15].

Dostupné z WWW: <https://portal.mpsv.cz/upcr/kp/pak/nezamestnanost_v_cislech>.

Seznam příloh

Příloha č. 1

Katastry obcí Lanškrounska podle jejich polohy v historických zemích

Příloha č. 2

Dotazník

Příloha č. 3

Výsledky chí kvadrát (χ^2) testu

Příloha č. 4

Zpracovaná data k otázce č. 5 (míra hrdosti k regionu)

Příloha č. 5

Zpracovaná data k otázce č. 6 (aspekty ne/vyvolávající u obyvatel pocit hrdosti)

Příloha č. 6

Zpracovaná data k otázce č. 7 (míra sebeúčinnosti regionu)

Příloha č. 7

Zpracovaná data k otázce č. 10 (míra potencionální migrace a její příčiny a místa)

Příloha č. 8

Zpracovaná data k otázce č. 11 (míra spjatosti s jednotlivými územními celky)

Příloha č. 9

Zpracovaná data k otázce č. 12 (povědomí obyvatel o českých a německých obcích)

Příloha č. 10

Zpracovaná data k otázce č. 14 (povědomí o příslušnosti obcí k historické zemi)

Příloha č. 11

Zpracovaná data k otázce č. 13 (příslušnost obyvatel k územním celkům)

Příloha č. 12

Zpracovaná data k otázce č. 15 (povědomí o česko-moravské hranici)

Příloha č. 1

Tab. 1: Katastry obcí Lanškrounska podle jejich polohy v historických zemích

Obec	Katastry v Čechách	Rozloha katastru (ha)	Podíl na rozloze Lanškrounska (%)	Katastry na Moravě	Rozloha katastru (ha)	Podíl na rozloze Lanškrounska (%)	Status obce
Albrechtice	Albrechtice u Lanškr.	1 007,44	3,66	-	-	-	česká
Anenská Studánka	Anenská Studánka	452,60	1,64	-	-	-	česká
	Helvíkov	338,91	1,23	-	-	-	
Cotkytle	Herbortice	399,13	1,45	Cotkytle	1 225,30	4,45	česko-mor.
	Mezilesí u Lanškr.	239,54	0,87	-	-	-	
Čenkovice	Čenkovice	597,26	2,17	-	-	-	česká
Damníkov	Damníkov	1 272,71	4,63	-	-	-	česká
Dolní Čermná	Dolní Čermná	1 147,01	4,17	-	-	-	česká
	Jakubovice	352,92	1,28	-	-	-	
Horní Čermná	Horní Čermná	917,47	3,33	-	-	-	česká
	Nepomuky	849,25	3,09	-	-	-	
Horní Heřmanice	Dolní Heřmanice v Č.	624,41	2,27	-	-	-	česká
	Horní Heřmanice v Č.	784,30	2,85	-	-	-	
	Rýdrovice	163,95	0,60	-	-	-	
Horní Třešňovec	Horní Třešňovec	978,48	3,56	-	-	-	česká
Krasíkov	-	-	-	Krasíkov	511,09	1,86	moravská

Lanškroun	Dolní Třešňovec	637,86	2,32	-	-	-	česká
	Lanškroun	1 427,19	5,19	-	-	-	
Lubník	-	-	-	Lubník	508,93	1,85	moravská
Luková	Květná u Lukové	179,95	0,65	-	-	-	
	Luková	1 279,23	4,65	-	-	-	česká
Ostrov	Ostrov u Lanškr.	1 848,45	6,72	-	-	-	česká
Petrovice	Petrovice u Lanškr.	262,53	0,95	-	-	-	česká
Rudoltice	Rudoltice u Lanškr.	1 592,75	5,79	-	-	-	česká
Sázava	Sázava u Lanškr.	566,40	2,06	-	-	-	česká
Strážná	-	-	-	Strážná	1 064,19	3,87	moravská
Tatenice	-	-	-	Tatenice	2 683,47	9,75	moravská
Trpík	Trpík	359,14	1,31	-	-	-	česká
Výprachtice	Koburk	176,74	0,64	-	-	-	česká
	Valteřice u Výprach.	316,97	1,15	-	-	-	
	Výprachtice	1 678,33	6,10	-	-	-	
Žichlínek	Žichlínek	1 074,92	3,91	-	-	-	česká
Celkem		21 525,83	78,24		5 992,97	21,78	

Zdroj: MPSV (2016), vlastní zpracování

Příloha č. 2

REGIONÁLNÍ IDENTITA OBYVATEL LANŠKROUNSKA

Vážená paní, vážený pane,

jsem studentkou Přírodovědecké fakulty UP v Olomouci a v rámci své diplomové práce provádím výzkum zaměřený na regionální identitu obyvatel Lanškrounska. Dotazník je určen respondentům starším patnácti let, kteří žijí na území správního obvodu obce s rozšířenou působností Lanškroun. Výzkum je striktně anonymní. Vyplnění dotazníku netrvá déle než 10 minut.

Kontaktní osoba: Bc. Veronika Klementová, e-mail: verca.klementova@seznam.cz

1. Jaké je Vaše současné bydliště?
2. Jak dlouho v obci žijete?
 - A. od narození
 - B. delší část života
 - C. kratší část života
 - D. pouze krátce
3. Přistěhoval/a jste se z:
 - A. z okresu Ústí nad Orlicí
 - B. z ostatních okresů Pardubického kraje
 - C. jiného kraje ČR
 - D. ze zahraničí
 - E. stěhoval jsem se pouze v rámci Lanškrounska
4. Zakreslete, prosím, do přiložené mapy Vaši představu o prostorovém vymezení Lanškrounska.
5. Cítíte se být patriotem, tzn. jste hrdí na Lanškrounsko, region ve kterém žijete?
 - A. určitě ano
 - B. spíše ano
 - C. spíše ne
 - D. určitě ne
6. Na co jste na Lanškrounsku nejvíce hrdí a na co naopak nejméně?
 - nejvíce
 - nejméně
7. Domníváte se, že region (Lanškrounsko), ve kterém žijete, může nějakým způsobem činit Váš život snazším ve srovnání s jinými oblastmi?
 - A. určitě ano
 - B. spíše ano
 - C. spíše ne
 - D. určitě ne

Pokud ano, uveďte příklad:
8. Myslíte si, že lidé žijící mimo Lanškrounsko vás (obyvatele Lanškrounska) považují za odlišné?
 - A. ano
 - B. ne

Pokud ano, čím?
9. Myslíte si, že lidé žijící mimo Lanškrounsko se od vás (obyvatel Lanškrounska) něčím odlišují?
 - A. ano
 - B. ne

Pokud ano, čím?
10. Uvažujete do budoucna o přestěhování se mimo Lanškrounsko?
 - A. určitě ano
 - B. spíše ano
 - C. spíše ne
 - D. určitě ne
- 10 a. Pokud uvažujete o stěhování, jaké jsou konkrétní důvody?
 - A. vztah
 - B. práce
 - C. osamostatnění se, získání vlastního bydlení
 - D. celková nespokojenost
 - E. jiný důvod:

10 b. Pokud uvažujete o stěhování, uveďte kam.

A. jinam v rámci okresu

B. jinam v Pardubickém kraji

C. mimo Pardubický kraj:

D. mimo ČR:

11. Vyberte z následujících variant 3 geografické oblasti podle míry významu, který jim přisuzujete, tzn. dle toho, jak se s nimi cítíte být spjati, jak jsou pro Vás důležité. Na 1. pozici uveďte pro Vás nejvýznamnější oblast, na 2. pozici pro Vás druhou nejvýznamnější oblast atd.

..... Evropy

..... okres Ústí nad Orlicí

..... ČR

..... Lanškrounsko

..... historické země (Čechy/Morava)

..... obec bydliště

..... Pardubický kraj

12. Do roku 1945 byla většina obyvatel Lanškrounska německé národnosti. Ve kterých obcích, ale převažovalo české obyvatelstvo?

.....

13. Považujete se především za:

A. Čecha B. Moravana C. Slezana D. Lanškrouňáka E. jiná možnost:

14. Ve které historické zemi podle Vás leží obec, ve které žijete?

A. Čechy B. Morava C. Slezsko D. nevím

15. Víte o tom, že Lanškrounskem probíhá česko-moravská hranice?

A. ano B. ne

Pokud jste odpověděl/a ano, pokračujte v následujících podotázkách, pokud byla Vaše odpověď ne, přejděte na otázku č. 16.

15 a. Odkud jste se o hranici dozvěděl/a?

15 b. Znáte nějaký konkrétní prvek v krajině, který na průběh hranice upozorňuje?

15 c. Zakreslete, prosím, do přiložené mapy Vaši představu o průběhu česko-moravské hranice na Lanškrounsku.

15 d. Jak často překračujete česko-moravskou hranici?

A. denně B. alespoň 1x za týden C. alespoň 1x za měsíc D. alespoň 1x za rok E. méně často F. vůbec

14 e. Jaký je Váš nejčastější důvod cesty přes hranici?

16. Kde se nachází Vaše zaměstnání/škola?

A. v Lanškrouně

B. na Lanškrounsku obec:

Čechy/Morava

C. v okrese Ústí nad Orlicí obec:

Čechy/Morava

D. v jiném okrese: obec:

Čechy/Morava

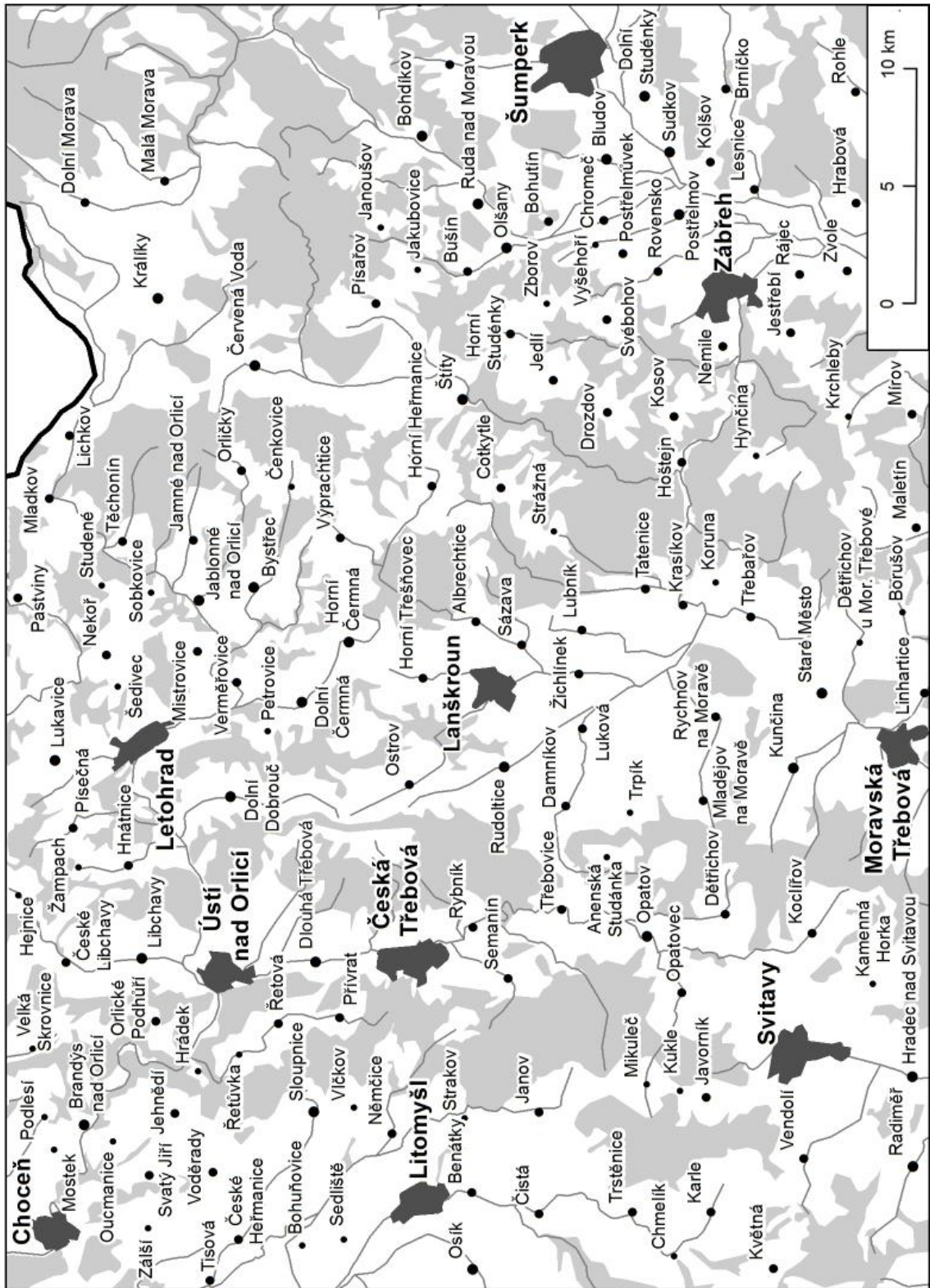
17. Pohlaví: A. muž B. žena

18. Věková kategorie:

A. 15-19 B. 20-29 C. 30-39 D. 40-49 E. 50-59 F. 60 a více

19. Uveďte, prosím, Vaše nejvyšší dosažené vzdělání

A. základní B. střední (bez maturity) C. úplné střední (s maturitou) D. vysokoškolské

Příloha č. 3

Tab. 2: Výsledky chí kvadrát (χ^2) testu

	hodnota kritéria	kritická hodnota	struktura respondentů odpovídá
struktura podle pohlaví	0,002	χ^2 (0,05; 1) 3,84	ano
struktura podle věku	0,555	χ^2 (0,05; 5) 11,07	ano
struktura podle vzdělání	0,595	χ^2 (0,05; 3) 7,81	ano
struktura podle rodáctví	0,788	χ^2 (0,05; 1) 3,84	ano

Zdroj: ČSÚ (2011); terénní šetření; vlastní zpracování

Příloha č. 4

Tab. 3: Míra hrdosti obyvatel Lanškrounska k regionu dle sociodemografických charakteristik

		určitě ano (v %)	spíše ano (v %)	spíše ne (v %)	určitě ne (v %)
žijící v obci	od narození	47,56	42,68	6,10	3,66
	delší část života	23,53	58,82	17,65	0,00
	kratší část života	19,05	52,38	23,81	4,76
	krátce	43,75	37,50	6,25	12,50
žijící v regionu	od narození	42,31	48,46	6,15	3,08
	delší část života	21,88	53,13	25,00	0,00
	kratší část života	9,09	45,45	36,36	9,09
	krátce	28,57	42,86	14,29	14,29
pohlaví	muži	37,23	44,68	12,77	5,32
	ženy	31,96	52,58	13,40	2,06
věk	15-19	30,77	46,15	15,38	7,69
	20-29	25,00	46,43	21,43	7,14
	30-39	35,14	54,05	10,81	0,00
	40-49	31,25	59,38	9,38	0,00
	50-59	38,71	38,71	16,13	6,45
	60+	40,00	46,00	10,00	4,00
vzdělání	základní	30,77	38,46	20,51	10,26
	střední	29,11	53,16	15,19	2,53
	úplné střední	42,11	47,37	8,77	1,75
	vysokoškolské	43,75	56,25	0,00	0,00
všichni respondenti		34,55	48,69	13,09	3,66

Zdroj: terénní šetření 2016; vlastní zpracování

Příloha č. 5

Tab. 4: Aspekty vyvolávající u obyvatel Lanškrounska pocit hrdosti na region (podíl jednotlivých odpovědí v daných demografických kategoriích v %)

		příroda	rybníky	rozvoj města	průmysl a pracovní příležitosti	náměstí	historické stavby	klid a bezpečnost	sport	kultura	ostatní
žijící v obci	od narození	26,67	8,89	7,78	7,78	7,78	6,67	3,33	4,44	10,00	16,67
	delší část života	17,50	7,50	7,50	7,50	2,50	20,00	12,50	10,00	2,50	12,50
	kratší část života	15,00	12,50	7,50	20,00	0,00	15,00	7,50	0,00	2,50	20,00
	krátce	42,86	14,29	0,00	14,29	7,14	0,00	7,14	7,14	0,00	7,14
pohlaví	muži	23,17	6,10	4,88	15,85	6,10	7,32	4,88	8,54	7,32	15,85
	ženy	23,53	12,75	8,82	6,86	3,92	13,73	7,84	1,96	4,90	15,69
	20-29	14,81	14,81	0,00	18,52	7,41	3,70	11,11	0,00	3,70	25,93
	30-39	3,30	9,09	3,03	27,27	6,06	6,06	0,00	3,03	6,06	12,12
	40-49	35,48	12,90	6,45	3,23	0,00	9,68	9,68	6,45	0,00	16,13
	50-59	25,81	3,23	19,35	9,68	9,68	3,23	6,45	9,68	3,23	9,68
	60+	15,22	8,70	6,52	4,35	4,35	26,09	8,70	4,35	8,70	17,39
vzdělání	základní	25,00	15,63	3,13	0,00	3,13	15,63	6,25	9,38	12,50	9,38
	střední	23,29	9,59	8,22	8,22	4,11	12,33	10,96	2,74	1,37	19,18
	úplné střední	24,14	6,90	8,62	10,34	5,17	10,34	3,45	6,90	8,62	15,52
	vysokoškolské	19,05	9,52	4,76	38,10	9,52	0,00	0,00	0,00	4,76	14,29
všichni respondenti		23,37	9,78	7,07	10,87	4,89	10,87	6,52	4,89	5,98	15,76

Zdroj: terénní šetření 2016; vlastní zpracování

Tab. 5: Aspekty nevyvolávající u obyvatel Lanškrounska pocit hrdosti na region (podíl jednotlivých odpovědí v daných demografických kategoriích v %)

		stav silnic a chodníků	dopravní spojení, MHD	drogová pověst	vedení města	stav zeleně	koupaliště a bazén	zdravotnictví	kultura	lidé	ostatní
žijící v obci	od narození	15,38	5,77	11,54	3,85	11,54	1,92	5,77	5,77	9,62	28,85
	delší část života	26,47	14,71	2,94	5,88	11,76	8,82	2,94	8,82	8,82	8,82
	kratší část života	9,68	0,00	12,90	6,45	6,45	9,68	9,68	12,90	6,45	25,81
	krátce	14,29	0,00	0,00	28,57	0,00	14,29	14,29	14,29	14,29	0,00
pohlaví	muži	13,56	1,69	6,78	11,86	10,17	3,34	6,78	10,17	10,17	25,42
	ženy	20,00	10,77	10,77	1,54	9,23	9,23	6,15	7,69	7,69	16,92
věk	15-19	10,00	10,00	20,00	0,00	20,00	0,00	0,00	0,00	10,00	30,00
	20-29	19,05	0,00	23,81	4,76	9,52	4,76	4,76	0,00	19,05	14,29
	30-39	5,00	5,00	15,00	15,00	5,00	10,00	10,00	10,00	5,00	20,00
	40-49	26,32	5,26	0,00	5,26	10,53	10,53	0,00	15,79	5,26	21,05
	50-59	22,73	4,55	4,55	13,64	0,00	0,00	4,55	13,64	9,09	27,27
	60+	15,63	12,50	0,00	0,00	15,63	9,38	12,50	9,38	6,25	18,75
vzdělání	základní	21,43	10,71	7,14	3,57	14,29	7,14	3,57	0,00	10,71	21,43
	střední	17,78	4,44	8,89	6,67	4,44	6,67	11,11	11,11	8,89	20,00
	úplné střední	15,79	7,89	10,53	7,89	10,53	7,89	2,63	10,53	7,89	18,42
	vysokoškolské	7,69	0,00	7,69	7,69	15,38	0,00	7,69	15,38	7,69	30,77
všichni respondenti		16,94	6,45	8,87	6,45	9,68	6,45	6,45	8,87	8,87	20,97

Zdroj: terénní šetření 2016; vlastní zpracování

Příloha č. 6

Tab. 6: Míra sebeúčinnosti regionu Lanškrounska dle sociodemografických charakteristik

		určitě ano (v %)	spíše ano (v %)	spíše ne (v %)	určitě ne (v %)
žijící v obci	od narození	19,51	40,24	35,37	4,88
	delší část života	18,37	44,90	34,69	2,04
	kratší část života	14,63	31,71	39,02	14,63
	krátce	12,50	43,75	43,75	0,00
žijící v regionu	od narození	17,05	38,76	38,76	5,43
	delší část života	23,33	50,00	26,77	0,00
	kratší část života	13,64	31,82	36,36	18,18
	krátce	14,29	42,86	42,86	0,00
pohlaví	muži	20,88	30,77	42,86	5,49
	ženy	14,43	48,45	30,93	6,19
věk	15-19	18,18	27,27	45,45	9,09
	20-29	7,14	39,29	42,86	10,71
	30-39	16,22	40,54	37,84	5,41
	40-49	18,75	46,88	34,38	0,00
	50-59	16,13	38,71	35,48	9,68
	60+	24,49	38,78	32,65	4,08
vzdělání	základní	18,42	31,58	34,21	15,79
	střední	23,08	29,49	42,31	5,13
	úplné střední	8,93	58,93	32,14	0,00
	vysokoškolské	18,75	43,75	31,25	6,25
všichni respondenti		17,55	39,89	36,70	5,85

Zdroj: terénní šetření 2016; vlastní zpracování

Tab. 7: Aspekty pozitivně ovlivňující míru sebeúčinnosti na Lanškrounsku (podíl jednotlivých odpovědí v daných demografických kategoriích v %)

		pracovní příležitosti	klid	čistší ovzduší a ŽP	kulturní a sportovní vyžití	bezpečnost	dopravní infrastruktura	ostatní
žijící v obci	od narození	63,64	9,09	2,27	9,09	0,00	2,27	11,36
	delší část života	42,31	11,54	11,54	7,69	7,69	3,85	15,38
	kratší část života	68,75	0,00	6,25	0,00	6,25	12,50	12,50
	krátce	50,00	16,67	0,00	0,00	0,00	0,00	33,33
pohlaví	muži	58,54	4,88	7,32	7,32	4,88	2,44	14,63
	ženy	56,86	11,76	3,92	5,88	1,96	5,88	13,73
věk	15-19	50,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	50,00
	20-29	60,00	0,00	10,00	0,00	10,00	10,00	10,00
	30-39	76,47	5,88	5,88	0,00	0,00	0,00	11,76
	40-49	78,95	5,26	5,26	0,00	5,26	0,00	5,26
	50-59	56,25	12,50	0,00	6,25	6,25	0,00	18,75
	60+	30,77	15,38	7,69	19,23	0,00	11,54	15,38
vzdělání	základní	26,67	20,00	6,67	6,67	0,00	0,00	40,00
	střední	61,11	8,33	2,78	8,33	5,56	2,78	11,11
	úplné střední	66,67	3,03	9,09	6,06	3,03	3,03	6,06
	vysokoškolské	62,50	12,50	0,00	0,00	0,00	25,00	12,50
všichni respondenti		57,61	8,70	5,43	6,52	3,26	4,35	14,13

Zdroj: terénní šetření 2016; vlastní zpracování

Příloha č. 7

Tab. 8: Míra potencionální migrace z regionu dle sociodemografických charakteristik

		určitě ano (v %)	spíše ano (v %)	spíše ne (v %)	určitě ne (v %)
žijící v obci	od narození	7,32	13,41	30,49	48,78
	delší část života	0,00	7,84	25,49	66,67
	kratší část života	14,29	7,14	19,05	59,52
	krátce	6,67	13,33	40,00	40,00
žijící v regionu	od narození	7,69	10,00	27,69	54,62
	delší část života	0,00	9,38	25,00	65,63
	kratší část života	9,09	13,64	22,73	54,55
	krátce	16,67	16,67	50,00	16,67
pohlaví	muži	7,45	15,96	35,11	41,49
	ženy	6,25	5,21	19,79	68,75
věk	15-19	23,08	53,85	15,38	7,69
	20-29	32,14	21,43	28,57	17,86
	30-39	2,78	5,56	33,33	58,33
	40-49	0,00	0,00	37,50	62,50
	50-59	0,00	9,68	41,94	48,39
	60+	0,00	4,00	10,00	86,00
vzdělání	základní	10,26	25,64	17,95	46,15
	střední	2,56	5,13	24,36	67,95
	úplné střední	10,53	8,77	35,09	45,61
	vysokoškolské	6,25	6,25	37,50	50,00
všichni respondenti		6,84	10,53	27,37	55,26

Zdroj: terénní šetření 2016; vlastní zpracování

Tab. 9: Příčiny potencionální migrace z regionu (podíl jednotlivých odpovědí v daných demografických kategoriích v %)

		vztah	práce	osamostatnění se	celková nespokojenost	jiný důvod
žijící v obci	od narození	15,00	30,00	30,00	10,00	15,00
	delší část života	0,00	50,00	25,00	25,00	0,00
	kratší část života	30,00	40,00	30,00	0,00	0,00
	krátce	25,00	25,00	25,00	0,00	25,00
pohlaví	muži	12,00	36,00	28,00	12,00	12,00
	ženy	30,77	30,77	30,77	0,00	7,69
věk	15-19	0,00	25,00	50,00	16,67	8,33
	20-29	29,41	35,29	29,41	0,00	5,88
	30-39	0,00	33,33	0,00	33,33	33,33
	40-49	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
	50-59	33,33	33,33	0,00	0,00	33,33
	60+	33,33	66,67	0,00	0,00	0,00
vzdělání	základní	11,76	29,41	35,29	11,76	11,76
	střední	16,67	50,00	16,67	0,00	16,67
	úplné střední	25,00	25,00	33,33	8,33	8,33
	vysokoškolské	33,33	66,67	0,00	0,00	0,00
všichni respondenti		18,42	34,21	28,95	7,89	10,53

Zdroj: terénní šetření 2016; vlastní zpracování

Tab. 10: Místo potencionální migrace z regionu (podíl jednotlivých odpovědí v daných demografických kategoriích v %)

		jinam v okrese	jinam v kraji	mimo kraj	mimo ČR
žijící v obci	od narození	23,53	11,76	47,06	17,65
	delší část života	25,00	0,00	25,00	50,00
	kratší část života	22,22	33,33	33,33	11,11
	krátce	50,00	0,00	50,00	0,00
pohlaví	muži	19,05	0,00	52,38	28,57
	ženy	36,36	45,45	18,18	0,00
věk	15-19	10,00	10,00	70,00	10,00
	20-29	14,29	28,57	35,71	21,43
	30-39	100,00	0,00	0,00	0,00
	40-49	0,00	0,00	0,00	0,00
	50-59	66,67	0,00	0,00	33,33
	60+	0,00	0,00	50,00	50,00
vzdělání	základní	7,14	14,29	57,14	21,43
	střední	66,67	0,00	16,67	16,67
	úplné střední	30,00	30,00	20,00	20,00
	vysokoškolské	0,00	0,00	100,00	0,00
všichni respondenti		25,00	15,63	40,63	18,75

Zdroj: terénní šetření 2016; vlastní zpracování

Příloha č. 8

Tab. 11: Míra spjatosti s jednotlivými územními celky (podíly (v %) obdrženého bodového zisku na maximálně možném bodovém zisku hodnocených regionů dle daných demografických kategorií)

		Evropa	ČR	historické země	Pardubický kraj	okres Ústí nad Orlicí	Lanškrounsko	obec bydliště
žijící v obci	od narození	10,81	33,24	13,78	13,78	14,32	47,84	44,86
	delší část života	5,24	42,86	18,57	16,19	8,57	39,05	49,05
	kratší část života	16,41	28,21	16,92	18,97	27,69	35,90	35,38
	krátce	18,67	54,67	2,67	17,33	14,67	49,33	22,67
pohlaví	muži	13,00	39,00	15,00	14,00	17,00	44,00	38,00
	ženy	10,00	34,00	14,00	18,00	15,00	43,00	45,00
věk	15-19	29,00	35,00	31,00	6,00	15,00	35,00	28,00
	20-29	17,60	35,20	12,00	22,40	12,00	36,80	44,00
	30-39	17,58	35,15	13,33	11,52	20,00	45,45	36,97
	40-49	6,90	43,45	12,41	16,55	10,34	48,97	41,38
	50-59	6,67	28,15	14,81	17,04	25,19	37,78	48,89
	60+	3,72	38,60	13,95	17,21	13,49	46,51	44,19
vzdělání	základní	13,94	27,27	14,55	12,73	24,24	44,85	42,42
	střední	6,18	40,59	13,53	15,59	16,76	42,06	43,82
	úplné střední	14,07	39,63	13,70	18,89	12,22	44,07	37,41
	vysokoškolské	20,00	25,33	24,00	13,33	8,00	40,00	46,67
všichni respondenti		11,41	36,35	14,71	15,88	16,00	43,06	41,76

Zdroj: terénní šetření 2016; vlastní zpracování

Příloha č. 9

Tab. 12: Povědomí obyvatel Lanškrounska o českých a německých obcích v regionu před 2. světovou válkou (podíl jednotlivých odpovědí v daných demografických kategoriích v %)

		odpověď	nevím	správná odpověď	špatná odpověď
žijící v obci	od narození	36,59	63,41	50,94	49,06
	delší část života	25,49	74,51	65,00	35,00
	kratší část života	30,95	69,05	24,00	76,00
	krátce	18,75	81,25	60,00	40,00
pohlaví	muži	39,36	60,64	50,75	49,25
	ženy	22,68	77,32	41,67	58,33
věk	15-19	53,85	46,15	33,33	66,67
	20-29	28,57	71,43	35,29	64,71
	30-39	27,03	72,97	50,00	50,00
	40-49	15,63	84,38	25,00	75,00
	50-59	29,03	70,97	33,33	66,67
	60+	40,00	60,00	66,67	33,33
vzdělání	základní	35,90	64,10	50,00	50,00
	střední	21,52	78,48	41,94	58,06
	úplné střední	29,82	70,18	40,00	60,00
	vysokoškolské	68,75	31,25	68,42	31,58
všichni respondenti		30,89	69,11	47,57	52,43

Zdroj: terénní šetření 2016; vlastní zpracování

Příloha č. 10

Tab. 13: Povědomí obyvatel Lanškrounska o příslušnosti obce svého bydliště k historické zemi (podíl jednotlivých odpovědí v daných demografických kategoriích v %)

		správná odpověď	špatná odpověď	nevím
žijící v obci	od narození	90,24	3,66	6,10
	delší část života	76,47	13,73	9,80
	kratší část života	78,57	9,52	11,90
	krátce	81,25	12,50	6,25
pohlaví	muži	85,11	5,32	9,57
	ženy	81,44	11,34	7,22
věk	15-19	92,31	7,69	0,00
	20-29	89,29	3,57	7,14
	30-39	72,97	10,81	16,22
	40-49	87,50	9,38	3,13
	50-59	74,19	9,68	16,13
	60+	88,00	8,00	4,00
vzdělání	základní	87,18	10,26	2,56
	střední	77,22	11,39	11,39
	úplné střední	89,47	5,26	5,26
	vysokoškolské	81,25	0,00	18,75
bydliště	česká obec	89,47	4,09	6,43
	moravská obec	45,00	30,00	25,00
všichni respondenti		83,25	8,38	8,38

Zdroj: terénní šetření 2016; vlastní zpracování

Příloha č. 11

Tab. 14: Příslušnost respondentů k územním celkům (podíl jednotlivých odpovědí v daných demografických kategoriích v %)

		Čech	Moravan	Slezan	Lanškrouňák	jiná odpověď
žijící v obci	od narození	72,50	3,75	0,00	20,00	3,75
	delší část života	72,55	11,76	0,00	11,76	3,92
	kratší část života	68,29	19,51	0,00	7,32	4,88
	krátce	86,67	6,67	0,00	6,67	0,00
pohlaví	muži	80,43	8,70	0,00	6,52	4,35
	ženy	65,26	10,53	0,00	21,05	3,16
věk	15-19	41,67	16,67	0,00	25,00	16,67
	20-29	84,62	3,85	0,00	7,69	3,85
	30-39	69,44	8,33	0,00	16,67	5,56
	40-49	78,13	6,25	0,00	9,38	6,25
	50-59	70,97	19,35	0,00	9,68	0,00
	60+	74,00	8,00	0,00	18,00	0,00
vzdělání	základní	65,79	16,16	0,00	15,79	5,26
	střední	71,79	10,26	0,00	15,38	2,56
	úplné střední	80,36	3,57	0,00	12,50	3,57
	vysokoškolské	66,67	20,00	0,00	6,67	6,67
bydliště	česká obec	72,09	8,72	0,00	14,53	1,74
	moravská obec	60,00	15,00	0,00	5,00	20,00
všichni respondenti		72,73	9,63	0,00	13,90	3,74

Zdroj: terénní šetření 2016; vlastní zpracování

Příloha č. 12

Tab. 15: Povědomí o česko-moravské hranici na Lanškrounsku (podíl jednotlivých odpovědí v daných demografických kategoriích v %)

		kladná odpověď	záporná odpověď
žijící v obci	od narození	58,54	41,46
	delší část života	56,86	43,14
	kratší část života	42,86	57,14
	krátce	43,75	56,25
pohlaví	muži	60,64	39,36
	ženy	46,39	53,61
věk	15-19	46,15	53,85
	20-29	25,00	75,00
	30-39	51,35	48,65
	40-49	43,75	56,25
	50-59	67,74	32,26
	60+	70,00	30,00
vzdělání	základní	48,72	51,28
	střední	55,70	44,30
	úplné střední	52,63	47,37
	vysokoškolské	56,25	43,75
všichni respondenti		53,68	46,84

Zdroj: terénní šetření 2016; vlastní zpracování

Tab. 16: Zdroje povědomí o česko-moravské hranici na Lanškrounsku (podíl jednotlivých odpovědí v daných demografických kategoriích v %)

		rodiče	škola	rodina	přátelé	literatura	mapa	jiný zdroj
žijící v obci	od narození	22,92	29,17	4,17	2,08	10,42	4,17	27,08
	delší část života	30,77	34,62	7,69	0,00	7,69	7,69	11,54
	kratší část života	0,00	16,67	27,78	16,67	11,11	11,11	16,67
	krátce	0,00	42,86	0,00	14,29	28,57	0,00	14,29
pohlaví	muži	12,50	32,14	7,14	8,93	12,50	10,71	16,07
	ženy	27,91	25,58	11,63	0,00	9,30	0,00	25,58
věk	15-19	16,67	50,00	16,67	0,00	0,00	0,00	16,67
	20-29	0,00	25,00	25,00	12,50	12,50	25,00	0,00
	30-39	5,26	26,32	10,53	15,79	15,79	0,00	26,32
	40-49	38,46	15,38	0,00	0,00	15,38	15,38	15,38
	50-59	33,33	14,29	0,00	0,00	19,05	9,52	23,81
	60+	15,63	43,75	12,50	3,13	3,13	0,00	21,88
vzdělání	základní	12,50	37,50	12,50	0,00	18,75	0,00	18,75
	střední	28,57	23,81	7,14	2,38	11,90	11,90	14,29
	úplné střední	12,50	34,38	9,38	6,25	9,38	0,00	28,13
	vysokoškolské	11,11	22,22	11,11	22,22	0,00	11,11	22,22
všichni respondenti		19,19	29,29	9,09	5,05	11,11	6,06	20,20

Zdroj: terénní šetření 2016; vlastní zpracování

Tab. 17: Povědomí o prvcích v krajině upozorňujících na průběh česko-moravské hranice na Lanškrounsku (podíl jednotlivých odpovědí v daných demografických kategoriích v %)

		nezná	vodní tok	hraniční kameny	cedule	Lázek	ostatní
žijící v obci	od narození	27,14	14,29	8,16	8,16	6,12	6,12
	delší část života	60,00	20,00	6,67	6,67	0,00	6,67
	kratší část života	58,82	23,53	5,88	5,88	5,88	0,00
	krátce	71,43	28,57	0,00	0,00	0,00	0,00
pohlaví	muži	54,24	23,73	8,47	6,78	3,39	3,39
	ženy	65,91	11,36	4,55	6,82	4,55	6,82
věk	15-19	83,33	0,00	0,00	0,00	0,00	16,67
	20-29	85,71	0,00	14,29	0,00	0,00	0,00
	30-39	55,00	25,00	5,00	10,00	5,00	0,00
	40-49	69,23	15,38	0,00	7,69	0,00	7,69
	50-59	36,36	45,45	9,09	4,55	0,00	4,55
	60+	62,86	5,71	8,57	8,57	8,57	5,71
vzdělání	základní	84,21	10,53	0,00	0,00	0,00	5,26
	střední	58,14	23,26	2,33	11,63	0,00	4,65
	úplné střední	54,84	12,90	12,90	3,23	9,68	6,45
	vysokoškolské	30,00	30,00	20,00	10,00	10,00	0,00
všichni respondenti		59,22	18,45	6,80	6,80	3,88	4,85

Zdroj: terénní šetření 2016; vlastní zpracování

Tab. 18: Četnost překračování česko-moravské hranice obyvateli Lanškrounska (podíl jednotlivých odpovědí v daných demografických kategoriích v %)

		denně	1x za týden	1x za měsíc	1 x za rok	méně často	vůbec
žijící v obci	od narození	2,33	16,28	46,51	30,23	0,00	4,65
	delší část života	0,00	18,52	48,15	18,52	3,70	11,11
	kratší část života	17,65	23,53	47,06	11,76	0,00	0,00
	krátce	0,00	14,29	42,86	28,57	14,29	0,00
pohlaví	muži	5,56	20,37	46,30	22,22	1,85	3,70
	ženy	2,50	15,00	47,50	25,00	2,50	7,50
věk	15-19	0,00	50,00	33,33	16,67	0,00	0,00
	20-29	0,00	50,00	33,33	16,67	0,00	0,00
	30-39	5,56	33,33	33,33	16,67	5,56	5,56
	40-49	0,00	9,09	72,73	18,18	0,00	0,00
	50-59	9,52	14,29	52,38	14,29	4,76	4,76
	60+	3,13	3,13	46,88	37,50	0,00	9,38
vzdělání	základní	0,00	18,75	43,75	31,25	0,00	6,25
	střední	7,32	12,20	48,78	24,39	0,00	7,32
	úplné střední	3,57	17,86	46,43	21,43	7,14	3,57
	vysokoškolské	0,00	44,44	44,44	11,11	0,00	0,00
všichni respondenti		4,26	18,09	46,81	23,40	2,13	5,32

Zdroj: terénní šetření 2016; vlastní zpracování

Tab. 19: Důvody překračování česko-moravské hranice obyvateli Lanškrounska (podíl jednotlivých odpovědí v daných demografických kategoriích v %)

		cestování	návštěva rodiny	práce a škola	nákupy	lékař	zájmy
žijící v obci	od narození	35,71	23,81	4,76	14,29	7,14	14,29
	delší část života	23,81	33,33	4,76	23,81	0,00	14,29
	kratší část života	42,86	19,05	14,29	9,52	4,76	9,52
	krátce	22,22	55,56	0,00	0,00	0,00	22,22
pohlaví	muži	32,20	22,03	8,47	16,95	3,39	16,95
	ženy	35,29	38,24	2,94	8,82	5,88	8,82
věk	15-19	50,00	16,67	16,67	0,00	0,00	16,67
	20-29	22,22	33,33	0,00	22,22	0,00	22,22
	30-39	47,37	10,53	5,26	15,79	10,53	10,53
	40-49	33,33	22,22	11,11	11,11	0,00	22,22
	50-59	18,18	45,45	13,64	4,55	0,00	18,18
	60+	35,71	28,57	0,00	21,43	7,14	7,14
vzdělání	základní	38,46	30,77	7,69	0,00	7,69	15,38
	střední	27,91	32,56	11,63	16,28	4,65	6,98
	úplné střední	39,29	17,86	0,00	21,43	3,57	17,86
	vysokoškolské	33,33	33,33	0,00	0,00	0,00	33,33
všichni respondenti		33,33	27,96	6,45	13,98	4,30	13,98

Zdroj: terénní šetření 2016; vlastní zpracování